

ČOVJEKOV ZAVJET BOGU

Naslov izvornika
پیمانهای الهی با اهل ایمان

Urednik
MUNIB MAGLAJLIĆ

Likovno oblikovanje
SALADIN PAŠALIĆ

MOHAMMAD MOHAMMADIJAN

ČOVJEKOV ZAVJET BOGU

Svezak 1

Preveo s perzijskog
SEDA DIZDAREVIĆ

Fondacija "Mulla Sadra" u Bosni i Hercegovini
Sarajevo, 1433/2012.

UVOD

Imam Sadik, mir s njim, kaže:

لذة ما فى النِّدَا أزال تعب العبادة و العناء

“Užitak i slast poziva: *O vi koji vjerujete* (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا),
toliki je da briše teškoće i nedaće ibadeta.”¹

Uzvišeni Bog je u Kur'anu na osamdeset i devet mjesta Svoje robove vjernike oslovio veoma lijepom i prijatnom sintagmom: *O vi koji vjerujete* (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا), i u ovom osjećajnom obliku punom ljubavi izrazio Svoje zahtjeve upućene vjernicima.

Božije zapovijedi i odgojne napomene, koje su u ovim ajetima date vjernicima, pokazatelji su jedne veoma precizne činjenice: ne daj Bože da vjernici pomisle kako je dovoljno to što su prihvatili vjeru i da su tako stigli do cilja i odredišta, te da se feniks sreće spustio na njihovo rame i da je veličanstveni Džennet postao njihovo obitavalište!

Prihvatanje vjere je temeljni uvjet robovanja i postizanja lijepog završetka, međutim, to je samo prvi korak i na ovom putu treba učiniti mnogo drugih koraka kako bi se prešao put, osvojili vrhovi i kako bi bio udaren konačni pečat potvrde na vjernikov dosje.

Prihvatanje vjere je poput ulaska u školu. Međutim, tek nakon ulaska u školu počinje nastava. Nakon izvjesnog vremena dolazi vrijeme ispita i prelaze se određeni stupnjevi i nivoi.

¹ *Medžme'û-l-bejan*, sv. 2, str. 490.

Uspješne osobe postupno prelaze iz razreda u razred, drugi zaostaju, a neki opet odustaju i napuštaju školu.

Vjernici su ušli u veliku i sudbotvornu školu vjerovanja. Upravitelj ove škole je Veliki Bog i Apsolutni Gospodar svijeta egzistencije, koji je ovu školu podigao za razvoj i usavršavanje Svojih robova. Učitelji u ovoj školi su poslanici i predvodnici svjetlosti, koje je Bog izabrao veoma pažljivo i odgojio ih upravo za ovo. Učenici u ovoj školi su vjernici, koji su se odazvali pozivu poslanika i koji su se svjesno i svojom voljom upisali u ovu školu i koji su objavili spremnost da pohađaju nastavu u ovoj školi i da podnose teškoće školovanja u njoj.

Teškoće odgoja i obrazovanja, s jedne strane, i uživanje, zabave i strasti izvan škole, s druge strane, pozivaju jedan broj učenika ove škole da preispitaju svoj izbor i postupno ih primoravaju da izađu iz kruga škole. Prema tome, opasnost odbacivanja vjerovanja od strane vjernika i napuštanje škole vjerovanja predstavlja ozbiljnu opasnost.

Opadanje i ravnodušnost predstavljaju još jednu opasnost koja u samoj školi prijete jednom broju učenika i uzrokuje zaustavljanje, stajanje i zadovoljavanje malim.

Odgajno-obrazovni sistem u ovoj školi je stvoren tako da vjernici svakoga dana prave nove korake u smjeru uzdizanja i razvoja, i s više snage prolaze kroz klance i teškoće.

Osamdeset i devet preciznih uputstava pod naslovom: *O vi koji vjerujete* (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا), kao univerzalna povelja okorištavanja školom vjerovanja, je propisano od strane Upravitelja ove škole i nalazi se svima na raspolaganju u Knjizi upute.

Ova knjiga sadrži deset uputstava od ukupno osamdeset i devet i nadam se da će uz Božiju pomoć i moć i ostala uputstva biti objavljena u narednim knjigama.

Činjenice koje treba spomenuti u vezi sa ovom zbirkom:

– Svi ajeti koji počinju sa: *O vi koji vjerujete*, objavljeni su u Medini. Tokom trinaestogodišnjeg perioda u Meki nije objavljen ni jedan ajet sa ovom konstrukcijom, iako su se i u Meki, pored Poslanika, nalazili istinski i čvrsti vjernici, koji su islam prihvatili cijelim svojim bićem i koji su bili spremni da se žrtvuju na putu islama. Međutim, Bog im se ne obraća riječima: “O vi koji vjerujete!” Možda je tajna navedenog skrivena u tome da sve dok je društvena vlast u rukama taguta i dok vlast u zajednici ne pređe u ruke vjernika, medalja časti *o vi koji vjerujete* neće blistati na grudima vjernika. Da bi vjernici dobili takvu počast i da bi stekli takvo dostojanstvo, moraju se boriti i ne smiju odustati od borbe na putu Božijem – sve dok se društvo ne očisti od prljavštine taguta i dok vlast u tom društvu ne bude u Božijim rukama.

– Poseban i jedinstven ton ovih ajeta i naputaka koji su objavljeni u ovom obliku, zahtijeva veći stepen promišljanja i razmišljanja o ovim ajetima. Na vjernicima je da obrate više pažnje na ove ajete i da se krajnje pažljivo potrudu da ih razumiju te da ih primjene u praksi.

Uistinu se najuzvišenija uputstva duhovnog putovanja vjernika nalaze u ovih osamdeset i devet ajeta koji počinju sa: *O vi koji vjerujete*, i bez sumnje će ispunjavanje ovih uputstava učiniti ravnim i laskim put stizanja do duhovnog svijeta egzistencije i ulaska u područje robovanja i iskrenosti.

– U cilju boljeg i dubljeg promišljanja o ajetima, prvo su izdvojena pitanja iz samog teksta ajeta – kako bi se na taj način stvorila pretpostavka za razumijevanje suptilnih i preciznih detalja.

Ono što se očekuje od cijenjenih i poštovanih čitalaca jeste da prije čitanja odgovora dopuste sebi da malo razmisle i pokušaju

odgovoriti na pitanja, te da nakon toga pročitaju odgovore. Kur'an je postavljena trpeza, koja za svakog tragaoca spozna je ima posebnu poputninu i prikladan dar do kojih se može doći promišljanjem, razmišljanjem i zadublivanjem. Veoma često neki čitaoci dođu do skrivenih detalja do koji drugi ranije nisu stigli.

– Odgovori koji su ponuđeni za izdvojena pitanja, predstavljaju skromne mogućnosti autora ovog djela i ni u kom slučaju on ne tvrdi da posjeduje potpune odgovore. Drugo, knjiga je napisana za razinu znanja mladih ljudi i studenata, i autor se uzdržavao od bavljenja stručnim pitanjima iz područja tefsira, kako bi očuvao jednostavnost i tečnost teksta. Treće, ovo je početak puta i potrebno je poduzeti veće korake u cilju dubljeg razumijevanja kur'anskih ajeta.

– Prilikom biranja prikladnog imena za ovu zbirku autor se obratio Kur'anu i tom prilikom su mu se ukazali sljedeći ajeti:

أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَا بَنِي آدَمَ أَنْ لَا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿٦٠﴾ وَأَنْ اعْبُدُونِي هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ

*O sinovi Ademovi, zar nisam od vas zavjet uzeo: "Da se ne klanjate šejtanu on vam je neprijatelj otvoreni, već da se klanjate Meni; to je put pravi."*²

Svi ajeti koji počinju sa *O vi koji vjerujete* idu u smjeru djelovanja u skladu sa ovim zavjetom Bogu Njegovih robova kako bi se isti udaljili od robovanja šejtanu i kako bi hodili Pravim Božijim putem, koji je ustvari iskreno robovanje. Upravo zbog toga je izabran naslov *Čovjekov zavjet Bogu*.

MOHAMMAD MOHAMMADIJAN

² *Ja-Sin*, 60-61.

PRVO POGLAVLJE

Poštivanje pravila lijepog ponašanja

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقُولُوا رَاعِنَا وَقُولُوا انظُرْنَا وَاسْمَعُوا وَلِلْكَافِرِينَ
عَذَابٌ أَلِيمٌ

O vjernici, ne recite: “Ra’ina”, nego recite: “Unzurna”, i slušajte!
A nevjernike bolna patnja čeka.¹

PITANJA

1. U kom značenju dolazi riječ *ra’ina* (رَاعِنَا) i kakva je razlika između ove i riječi *unzurna* (انظُرْنَا)?
2. Zašto je zabranjeno korištenje riječi *ra’ina*?
3. Zar ova zapovijed nije bila dovoljna za vjernike pa je ponovo akcentirana sa *vesme’u* (وَاسْمَعُوا)?
4. Šta se misli pod izrazima *nevjerovanje* i *nevjernici* u ovom ajetu? Da li vjernici postaju nevjernici samo zbog toga što se ne pridržavaju jedne zapovijedi?

ODGOVORI NA PITANJA

1. U kom značenju dolazi riječ *ra’ina* (رَاعِنَا) i kakva je razlika između ove i riječi *unzurna* (انظُرْنَا)?

Riječ *ra’ina* je među muslimanima imala isto značenje kao i *unzurna*, odnosno *Daj nam malo vremena i pogledaj malo na nas*, međutim, među Jevrejima Medine imala je dva druga

¹ *El-Bekare*, 104.

značenja. Prvo, to je bila uvreda i kletva u značenju “Poslušaj, Bog te učinio gluhim!” i drugo, u značenju “Učini nas glupim!” – u smislu izrugivanja.

U suri *Nisa* također se ukazuje na neprikladno korištenje ove riječi od strane Jevreja:

مِنَ الَّذِينَ هَادُوا يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ وَيَقُولُونَ سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا
وَأَسْمَعُ غَيْرَ مُسْمِعٍ وَرَاعَيْنَا لَيًّا بِاللِّسَانِ وَأَنَّا نَسْتَعْتِبُ فِي الدِّينِ

Ima Jevreja koji izvrću smisao riječima i govore uvijajući jezicima svojim i huleći pravu vjeru: “Čujemo, ali se ne pokoravamo!” i “Čuj, ne čuli te!” i “Ra’ina!”²

Prema tome, riječ *ra’ina* je spadala u nejasne i dvosmislene riječi, koje su se koristile u oprečnim značenjima, tako da su omogućavale zloupotrebu i vrijeđanje, nasuprot riječi *unzurna*, koja je imala jasno značenje i nije se mogla zloupotrebljavati.

2. Zašto je zabranjeno korištenje riječi *ra’ina*?

Muslimani i vjernici su, u skladu sa svojom čistom nutrinom, u razgovorima sa Poslanikom koristili ovu riječ i tokom druženja, kada bi od njega tražili da malo sačeka i da im da priliku da bolje shvate kur’anske ajete i njegove riječi, upotrebljavali su riječ *ra’ina*, odnosno *Daj nam malo vremena!* Međutim, dvoličnjaci i Jevreji, koji su tražili izgovor i povod kako bi ismijavali Poslanika i vjernike, zloupotrebljavali su ovu riječ i obraćajući se Poslaniku ovom riječi oni su ga vrijeđali, a također su i širili negativnu propagandu o tome kako su muslimani zaostali i jadni – tako da svome Poslaniku govore: “Učini nas glupim!”

² *En-Nisa*, 46.

Razlog zbog kojeg je riječ *ra'ina* zabranjena, s jedne strane, bilo je sprječavanje vrijeđanja Božijeg poslanika, a s druge strane, to je bila zabrana širenja propagande protiv vjernika.

3. Zar ova zapovijed nije bila dovoljna za vjernike pa je ponovo akcentirana sa *vesme'û* (وَاسْمَعُوا)?

Postojala je mogućnost da muslimani ne obrate pažnju na važnost ovog pitanja te da ga smatraju nebitnim ili da ga zanemare pod raznim izgovorima poput: "Namjera nam je ispravna i nemamo namjeru da vrijeđamo Božijeg poslanika, a sam Poslanik je rekao:

إنما الأعمال بالنيات

'Djela se vrednuju prema namjerama!'"³, ili pak: "Mi nismo odgovorni za to što drugi pogrešno razumijevaju, oni su sami obavezni da ispravno razumijevaju ili..."

Riječ *vesme'û* zatvara puteve pronalazačenja izlika i podcrtava važnost ovog pitanja kako se u muslimanskoj zajednici ne bi gazile svetinje, da bi Božiji poslanik bio zaštićen od uvreda i kako se neprijateljima ne bi dao povod da uzburkaju psihološko-propagandni prostor unutar društva.

4. Šta se misli pod izrazima *nevjerovanje* i *nevjernici* u ovom ajetu? Da li vjernici postaju nevjernici samo zbog toga što se ne pridržavaju jedne zapovijedi?

Iz sadržaja ajeta se može zaključiti da vjernici, također, kršenjem Božijih zapovjedi stiču određeni stepen nevjerovanja i sukladno tome se udaljavaju od vjerovanja.

---

³ *Emali-t-Tusi*, str. 618; *Biharu-l-envar*, sv. 67, str. 210.

Svakako, nakon što je istina pojašnjena, svako suprotstavljanje istoj se ubraja u nevjerovanje i pojedinca dovodi na određeni stepen nevjerovanja. U skladu s tim, kao što vjerovanje ima stepene tako isto i nevjerovanje ima stepene i nije potrebno da neka osoba negira sve istine kako bi se ubrajala u nevjernike. Sam duh nevjerništva, koji je upravo suprotstavljanje istini, gdje god da se nađe – vodi nevjerovanju.

Potrebno je pod uticajem nadahnuća iz ovog ajeta preispitati definiciju vjerovanja i nevjerovanja i obratiti veću pozornost prilikom ponovnog definiranja navedenog.

NAPOMENE

– Islam je utemeljen na razumu, promišljanju i racionalizmu, a plemeniti Kur'an je više puta rečenicom: *A zar razuma nemate?* (أَفَلَا تَعْقِلُونَ) pozvao ljude da koriste svoju pamet i razum. Protivnici islama, u svojoj borbi, usmjerili su pažnju upravo na ovu jaču stranu islama i vrše propagandu protiv iste tvrdeći da je islam došao kako bi zaglupio ljude i za to nalaze potvrdu u riječima koje izgovaraju vjernici.

– Preobražaj prednosti u slabost predstavlja jedno od najvažnijih sredstava kulturne borbe, a učeni neprijatelji i nemarni prijatelji imaju najznačajniju ulogu u tom preobražaju i promjeni. Naprimjer, često smo imali priliku da vidimo kako neprijatelji islama rade sljedeće:

– Poslanika, koji je poslat “kao milost svim svjetovima”, predstavljaju kao osobu koja je sa mačem ostvarila pobjedu;

– Odbrana nezavisnosti, časti, domovine, vjere i ideala se kvalificira kao nasilje. Realizacija Božijih propisa, koji imaju

za cilj očuvanje dostojanstva čovječanstva i koji osiguravaju sreću na ovom i na onom svijetu, predstavlja se kao nešto što je protivno ljudskim pravima;

– Prihvatanje Božijih zapovijedi i potčinjavanje propisima vjere ubraja se u konzervativizam, zaostalost i nazadnost. Neprihvatanje nepravde i borbu protiv imperijalizma predstavlja ju kao zaostalost u odnosu na vrijeme i nesposobnost razumijevanja uvjeta u kojima se živi.

Upotreba konotativnih riječi i posezanje za mutešabihati-ma (nejasnim ajetima ili riječima) oduvijek je bila praksa pobornika zablude i ljudi bolesna srca.

فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ
وَابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ

Oni čija su srca pokvarena – željni smutnje i svog tumačenja – slijede one što su manje jasni.⁴

Većina izazvanih smutnji nastaje upotrebom dvosmislenih i nejasnih riječi i značenja, tako da analiza ovih činjenica može pomoći osvješćivanju ljudi naspram smutnji.

– Riječ *taklid* danas predstavlja dobar primjer za gore navedeni ajet. Vjernici pod ovim izrazom podrazumijevaju nešto sasvim jasno, logično i racionalno, tako da su svi oni koji razmišljaju ponizni u odnosu na argumentaciju vjernika. Zbog toga što se u našoj književnosti riječ *taklid* spominje i kao slijepo slijedenje bez logike – pa čak se proklinje ova vrsta taklida, što je na svom mjestu veoma ispravno – zlobni i neupućeni ljudi iskorištavaju ovu sličnost u značenju i na taj način ismišljavaju vjernike.

---

⁴ *Ali Imran*, 7.

– Ljubav naspram razuma ili osjećanje nasuprot racionalizma, nasilje, sloboda, tolerancija i popuštanje, jesu riječi kojima se često manipulira.

– Vjernici su obavezni onemogućiti neprijatelje u svakoj vrsti manipulacije i pogrešnog tumačenja. Ne trebaju im omogućiti nikakav izgovor da protiv muslimana pokrenu propagandni rat i da to iskoriste kao argument koji su dobili od muslimana, pomoću kojeg će drugima pružiti ružnu sliku o islamu.

– Šiitsko udaranje lancima po vlastitom tijelu tokom ceremonije oplakivanja jedan je od izgovora koji koriste neprijatelji. Na temelju ovoga oni vode široku propagandu protiv njih i na taj način drugima daju pogrešnu i krivu sliku o šiijama (udaranje kratkim mačevima po tijelu i glavi ima još žalosniju priču). Vrlo je važno napomenuti da ćemo, ukoliko u samom tekstu vjere postoji nešto čemu se protivi sav svijet, bez imalo straha i s velikom odlučnošću stati u odbranu istog. Takav slučaj je sa propisom odmazde. Međutim, stvari koje se odnose na određenu kulturu, a koje se ne nalaze u samom tekstu vjere, nije moguće tretirati kao dio vjere i na tome ustrajavati (poput udaranja lancima po vlastitom tijelu, podizanje teških transparenta, zabrana sklapanja braka u mjesecu muharremu i saferu...).

– Treba napomenuti da uskraćivanje povoda i izgovora neprijateljima, u ajetu koji smo ranije naveli, ne znači da će neprijatelji odustati od neprijateljstava ukoliko ne bude povoda i izgovora, ili da će postati prijatelji. Neprijatelj je neprijatelj i on ni od čega ne preže i, prema tekstu Kur'ana, on se neće zadovoljiti ničim izuzev da vjernici okrenu leđa vjeri i da njih slijede.

وَلَنْ تَرْضَىٰ عَنْكَ الْيَهُودُ وَلَا النَّصَارَىٰ حَتَّىٰ تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ

Ni Jevreji, ni kršćani neće biti tobom zadovoljni sve dok ne prihvatiš vjeru njihovu.⁵

Međutim, razlog zbog kojeg je zabranjeno davati neprijateljima povod i izgovor jeste u tome da sve dok se oni ne budu bavili unutarnjim pitanjima muslimana, neće biti uspješni na planu uticaja i neće moći napraviti velike probleme. Samo u slučaju da im vjernici daju argument svojim djelovanjem i ukoliko nađu slabu tačku unutra, dobit će priliku da načine rascjep u redovima vjernika. Ovaj ajet nas napominje da neprijateljima ne treba dati takvu priliku.

Neke od osobina vjernika, koje se na više mjesta u Kur'anu spominju su: postojanost, čvrstoća, suprotstavljanje i ustrajnost na putu vjere, očuvanje ideala i ustrajavanje na temeljima vjere, tako da se ne boje nikakve propagande i ne povlače se ni pred kakvom galamom:

وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ

Neće se ničijeg prijekora bojati.⁶

Oni se suprotstavljaju različitim napadima i uvredama, spremno dočekuju salve ucjena, a istovremeno se suprotstavljaju i čuvaju borbene redove čvrstim i postojanim:

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًا كَأَنَّهُمْ بُنْيَانٌ مَرْصُورٌ

Bog voli one koji se na putu Njegovom bore u redovima kao da su bedem čvrsti.⁷

---

⁵ *El-Bekare*, 120.

⁶ *El-Maide*, 54.

⁷ *Es-Saff*, 4.

Prema tome, ne treba – držeći se ovog ajeta – odustati od svake riječi i govora koji uznemiruju neprijatelja i uzrokuju njihovo nezadovoljstvo, ni pod tim izgovorom odustati od temeljnih stavova i ideala o kojima ovisi život islamske zajednice.

Primjena edeba u govoru, lijep govor kao i precizno i odmjereno govorenje predstavlja jedno od učenja islamske etike. Kur'anski ajeti i Božije evlije su u svojim riječima mnogo govorili o ovoj temi. S obzirom da se jedan broj ajeta koji počinju sa *O vi koji vjerujete* bavi ovim pitanjem, raspravu po tom pitanju ćemo prepustiti ajetima koji se na to odnose.

DRUGO POGLAVLJE

Sabur i postojanost, tajna uspjeha

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ

*O vjernici, tražite sebi pomoći u strpljivosti i obavljanju molitve!
Bog je zaista sa strpljivima.¹*

PITANJA

1. Koje to slabosti i potrebe postoje u ljudskoj ličnosti te uzrokuju da čovjek traži pomoć?
2. Koji problemi stoje na putu usavršavanja vjernika i zašto zbog njih traže pomoć?
3. Zašto je čovjek stvoren slabim kako bi putevi njegovog jačanja bili predočeni?
4. Zašto u ajetu nije naveden predmet traženja pomoći i oblasti za to?
5. S obzirom da je Bog apsolutno moćan i s Njegovom odredbom sve biva, zašto kaže vjernicima da traže pomoć, a sam im tu pomoć ne daje na raspolaganje?
6. Kakva je veza između: *Od Tebe pomoć tražimo* (إِيَّاكَ نَسْتَعِينُ)² i: *Tražite pomoć u strpljivosti i obavljanju molitve* (اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ)³, i da li između ova dva ajeta postoji kolizija?
7. Šta je suština i zbilja *strpljivosti*?
8. Koje osobitosti postoje u namazu, a koje pomažu vjernicima?

¹ *El-Bekare*, 153.

² *El-Fatiha*, 5.

³ *El-Bekare*, 153.

9. Kakva je veza između sabura i namaza, tako da su smješteni jedan pored drugog, i da li ovo dvoje pomažu samo zajedno ili svako od njih posebno pruža pomoć?
10. Zar Bog nije sa svim ljudima: *On je s vama gdje god bili* (وَهُوَ) (مَعَكُمْ أَيَّنَ مَا كُنْتُمْ)⁴, i šta onda znači da je Bog sa strpljivima?

ODGOVORI NA PITANJA

1. Koje to slabosti i potrebe postoje u ljudskoj ličnosti te uzrokuju da čovjek traži pomoć?

Potreba je sastavni dio bitka svih stvorenja pa i čovjeka:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْعَنِيُّ الْحَمِيدُ

*O ljudi, vi ste siromasi ovisni o Bogu, a Bog je Neovisni Hvaljeni.*⁵

Poznato nam je da ono što je dio nečije biti nije promjenjivo i izmjenjivo. Stvorenja, pored toga što imaju potrebu jedna za drugima sve dok se okreće točak života, imaju potrebu za Bogom i svi stubovi njihovog bića u potpunosti ovise o Tvorcu egzistencije.

Što je veća ljudska spoznaja samoga sebe, čovjek će bolje i jasnije spoznati vlastitu potrebitost u odnosu na Boga. S tim u vezi, Imam Sedžad, mir s njim, u jednom od svojih munaždžata i razgovora sa Bogom kaže: “Evo nas, robova Tvojih, pred Tobom, a ja sam najpotrebitiji od svih prema Tebi. (ها نحن) (عبادك بين يديك و أنا أفقر الفقراء إليك)”⁶

2. Koji problemi stoje na putu usavršavanja vjernika i zašto zbog njih traže pomoć?

⁴ *El-Hadid*, 4.

⁵ *Fatir*, 15.

⁶ *Sahife-je Sedžadije*, dova 10.

Vjernici su putnici, a priroda puta je da ima određene zahtjeve, između ostalih: uspon, pad, umor i različite opasnosti. Sve ovo nije moguće riješiti bez traženja pomoći, traženja snage i pomoći, stoga Bog upućuje vjernike da traže pomoć kako bi prešli taj put.

Vjernici se s jedne strane bore protiv unutarnjeg neprijatelja “nefsa”, koji ih stalno zove i podstiče njihove strasti i porive, a s druge strane, suočeni su sa vanjskim neprijateljima, malim i velikim šejtanima od kojih svaki namjerava uništiti njihov iman. Zbog saglasnosti i harmonije između unutarnjih i vanjskih neprijatelja, vjernici se nalaze u veoma stiješnjenom prostoru i bez traženja pomoći od duhovnih sila nije moguće izaći iz ovog ćorsokaka.

3. Zašto je čovjek stvoren slabim kako bi putevi njegovog jačanja bili predočeni?

Iako čovjek posjeduje veliki broj slabosti, primjećujemo da opet uzvikuje: *Ja sam gospodar vaš najveći!* (أَنَا رَبُّكُمْ الْأَعْلَى)⁷ i buni se. Stoga, da je stvoren jakim, bez sumnje bi u roku od nekoliko dana uništio život na zemlji i ne bi više bilo ni jakih ni slabih ljudi.

4. Zašto u ajetu nije naveden predmet traženja pomoći i oblasti za to?

Kada je rečeno: *O vi koji vjerujete tražite pomoć u saburu i namazu!*, jasno je da je to traženje pomoći u vezi sa njihovim imanom. Tako, da je bilo rečeno: *O vi koji ste u džihadu tražite pomoć!*, bilo bi jasno da trebaju tražiti pomoć za džihad i bojno polje.

---

⁷ *En-Nazi'at*, 24.

Iman je najvažnije i najvrjednije blago vjernika, koje je potrebno svim silama čuvati i jačati. Prelaženje visokih stepena imana je popraćeno problemima i teškoćama i sve to predstavlja mjesto za traženje pomoći.

Ukoliko obratimo pažnju vidjet ćemo da vjernici u svim oblastima života – kako individualnog tako i kolektivnog, kako ovosvjetskog tako i onosvjetskog – imaju potrebu za traženjem pomoći od Uzvišenog Boga i upravo zbog toga bezuvjetno izgovaranje: *Tražite pomoć* (اسْتَعِينُوا), uzrokuje da se vjernici okorištavaju saburom i namazom u svim oblastima života.

5. S obzirom da je Bog apsolutno moćan i s Njegovom odredbom sve biva, zašto kaže vjernicima da traže pomoć, a sam im tu pomoć ne daje na raspolaganje?

Bez podnošenja patnji nije moguće steći blago, a i ako se stekne – onda nije moguće znati njegovu vrijednost. Čovjek je došao na Ovaj svijet kako bi prešao put savršenstva i kako bi, uz slobodu izbora i moći koje su mu date, koračao i napredovao. Da je trebalo da Bog sa rečenicom: *Budi i ono biva* (كُنْ فَيَكُونُ), sve stvari sređuje, čovjek ne bi bio najodabranije stvorenje i između njega i ostalih stvorenja ne bi bilo razlike.

Bog vjernicima daje pomoć na raspolaganje i ukoliko ta osobitost postoji i u saburu i namazu, to je od Boga. Bog je čovjeka uputio i na raspolaganje mu dao tačnu adresu odredišta, međutim vjernici su ti koji trebaju poduzeti korake.

6. Kakva je veza između: *Od Tebe pomoć tražimo* (إِيَّاكَ نَسْتَعِينُ), i: *Tražite pomoć u strpljivosti i obavljanju molitve* (اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ), i da li između ova dva ajeta postoji kolizija?

Izvor sve moći i pomoći jeste Uzvišeni Bog: *Moć je samo u Boga* (لا قوة إلا بالله),⁸ i upravo zbog toga u *Fatihi*, koja predstavlja sažetak Kur'ana, Bog jasno Svoje robove poučava da tokom dana neprekidno ponavljaju: *Samo od Tebe pomoć tražimo*.⁹

Ograničavanje koje dolazi u navedenom ajetu je veoma bitno i nema izuzetaka, stoga je jedan od ogranaka tevhida – tevhid u traženju pomoći.

Tevhid nije ni u kakvoj koliziji s principom: “Bog ne želi da se stvari odvijaju bez određenih uzroka” (ابى الله أن يجري الأشياء) (إلا بأسباب),¹⁰ već ovaj princip tumači i pojašnjava tevhid kojem Kur'an poučava ljude.

Samo od Tebe pomoć tražimo i Božija naredba: *Tražite pomoć u strpljivosti i obavljanju molitve*, također, pojašnjava vezu između tevhida i ovog jasnog principa. U namazu i saburu se nalazi osobitost koju je Bog umetnuo u njih, kako bi mogli vjernicima dati najbolju snagu i energiju, a taj uticaj dolazi, također, od Boga, te s obzirom na tu činjenicu nije u koliziji sa: *Samo od Tebe pomoć tražimo*.

7. Šta je suština i zbilja *strpljivosti*?

Sabur je proizvod spoznaje i stremljenja. Zahvaljujući sintezi ova dva ključna elementa, pojavljuje se čvrsta i prodorna volja, kao i odlučnost za postojanost naspram problema i ne-daća, tako da pojedinac može proći kroz teške klance, približiti se cilju i ni u kom slučaju neće biti spreman da se vrati ili odustane.

---

⁸ *El-Kehf*, 39.

⁹ *El-Fatiha*, 5.

¹⁰ *Usulu Kafi*, sv. 1, str. 183.

8. Koje osobitosti postoje u namazu, a koje pomažu vjernicima?

U zbilji i nutrini namaza postoji supstancija koja čuva i jača sabur vjernika i koja pazi na njihovu strpljivost i postojanost. Sabur je drvo koje se zalijeva vodom namaza, a tijelo je to koje postaje živo i pokretljivo uz pomoć duše namaza. Sve riječi u namazu i svi postupci u njemu potiču otpornost i postojanost i ukoliko se na namaz gleda ovim očima, dobit ćemo novu sliku namaza, koja je veoma prijatna i privlačna. Ovaj novi pogled na namaz može ponuditi novo tumačenje namaza i kod klanjača uzrokovati veći stepen radosti i svježine.

9. Kakva je veza između sabura i namaza, tako da su smješteni jedan pored drugog, i da li ovo dvoje pomažu samo zajedno ili svako od njih posebno pruža pomoć?

U odgovoru na prethodno pitanje objašnjena je veza između ovo dvoje i iz smisaone usmjerenosti ovog ajeta može se zaključiti da sabur ima glavnu ulogu u traženju pomoći, jer nakon: *Tražite pomoć u saburu i namazu*, odmah dolazi: *Bog je zaista na strani strpljivih* (إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ). Drugi ajeti i predaje potvrđuju činjenicu da je sabur osnova, a da namaz ima ulogu čuvanja i jačanja sabura poput:

الصبر من الإيمان كالرأس من الجسد

“Pozicija sabura u odnosu na iman je poput pozicije glave u odnosu na ljudsko tijelo.”¹¹

10. Zar Bog nije sa svim ljudima: *On je s vama gdje god bili* (وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ), i šta onda znači da je Bog sa strpljivima?

Bog je sa svim ljudima:

¹¹ *Nehdžu-l-belaga*, kratke izreke 82, str. 482.

وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ

*On je s vama gdje god bili.*¹²

Međutim, istovremeno rečenica: *Bog je zaista na strani strpljivih*, ukazuje na veoma suptilne detalje:

Strpljive osobe su prefinjenije, a to je rezultat sabura.

Vjernici, zahvaljujući saburu i podnošenju nedaća, stižu tako visoko da Božije prisustvo ne samo osjećaju već i se u njega i osvjedočuju.

Strpljivima je obećana pomoć i pobjeda i oni su time obrađovani. Zbilja sabura se ne može ostvariti bez uzimanja u obzir ovog prisustva.

Bog je taj koji sabur daruje strpljivima i to je Božija milost.

NAPOMENE

– Bog je svim stvorenjima dao sposobnost i mogućnost zadovoljavanja potreba i čovjeku je, također, darovao takvu sposobnost i mogućnost. Međutim, zbog težine tereta emaneta koji je čovjek preuzeo na sebe, osobe koje su svjesne ovog tereta emaneta i koje se žele njime okoristiti osjećaju potrebu za dodatnom moći i većom snagom i znaju da tu moć i snagu mogu dobiti putem veze sa Bogom.

– S obzirom na veoma važan princip koji vlada u ljudskim životima, a to je princip postupnosti i ostvarenje poslova metodom “korak po korak”, nije moguće postići nikakav uspjeh bez postojanosti, ustrajnosti, strpljenja i suzdržavanja. I u duhovnim uspjesima postoji isti princip, tako da na ovaj način biva bolje shvaćena važnost sabura i postojanosti.

---

¹² *El-Hadid*, 4.

– Stvaranje čovjeka je omotano austom problema, tako da je ljudski život uvijek popraćen teškoćama, problemima i nedaćama. Mudrost ove vrste stvaranja i života zaslužuje posebno mjesto za analizu i razmatranje, a ključ velikog broja pitanja leži u razumijevanju ove mudrosti.

U takvim uvjetima se sabur, postojanost, izdržljivost i odsustvo umora ubrajaju u tajnu uspjeha.

– Ljudska duša ima mnogo prohtjeva koji čovjeka koče, usporavaju i zaustavljaju. Utapanje u strastima i zadovoljavanje užicima stvaraju glib koji postepeno guta i “vari” čovjeka. Suprotstavljanje ovim putenim prohtjevima i otimanje silama privlačenja i strasti, zahtijeva planinu sabura. Samim stajanjem na vrhovima ove planine sabura, strpljivim osobama se otvaraju horizonti nebeskog carstva i oni očima svojih srca vide da: *Bog je zaista na strani strpljivih.*

– Kao što svakodnevni život iziskuje stalni napor, postojanost i suprotstavljanje nelagodama i teškoćama, osiguravanje onosvjetskih potreba i izgradnja vječnog života također zahtijeva neumorno zalaganje, podnošenje teškog tereta obaveza, izvršavanja obaveza robovanja i jednom riječju – pokornost Gospodaru i uzimanje poputnine takvaluka, a bez sabura to sve nije moguće.

POJAŠNJENJE U VEZI SA SABUROM

Sabur je moguće razmatrati s tri aspekta:

1. *Sabur u izvršavanju obaveza i odgovornosti koje se odnose na čovjeka*

Čovjek je odgovorno biće i on ima obaveze prema Bogu, također prema sebi, drugim ljudima pa čak i prema stvorenjima oko sebe. Međutim, izvršavanje ovih obaveza i prihvatanje

odgovornosti sa sobom nosi određene teškoće i probleme, a ljudska priroda, koja teži ugodnosti i uživanju, želi pobjeći od ovog tereta i zbog toga traži način da izbjegne izvršavanje ove obaveze. Obaveze jednog oca, u odnosu na djecu, na njegova pleća stavljaju težak teret. Odgovornost djeteta prema roditeljima je težak teret koji neumitno treba preuzeti. Društvene odgovornosti i moralne obaveze prema ljudskoj vrsti ljudima nameću određene zapovijedi i zabrane, a osjećaj odgovornosti prema Bogu ima veoma veliku ulogu u planiranju života i stvaranju dodatnih obaveza.

Jednom riječju, izvršavanje obaveza za sobom povlači veliki broj poteškoća koje bez izdržljivosti, postojanosti, sabura i ustrajnosti nije moguće savladati.

2. Sabur u uzdržavanju od grijeha, prijestupa i uzurpiranja prava drugih

Prohtjevi, želje, strasti i ljudska divlja i gramzljiva priroda omogućavaju pretpostavku za izlazak iz okvira ljudskosti i kršenja Božijih propisa. Životinjska dimenzija čovjeka na polju strasti i srdžbe ne trpi nikakva ograničenja i ne hodi nikakvim pravim putem. Pohlepa – *Ima li još?* (هَلْ مِنْ مَزِيدٍ)¹³ – nema kraja i sve dok čovjeka ne učini poput stoke ili gorim: *Oni su kao stoka, čak i gori* (كَأَلَا نَعَامٍ بَلْ هُمْ أَضَلُّ),¹⁴ neće odustati od svojih nastojanja.

Suprotstavljanje ovim putenim prohtjevima i zahtjevima životinjske prirode mnogo je teže od sabura prve vrste, te iziskuje jaču volju i čvršću odlučnost kako bi se oduprlo zavoditeljima, pozivima, obmanama i čarima i kako se iz ruku ne bi ispustile uzde duše.

---

¹³ *Kaf*, 30.

¹⁴ *El-A'raf*, 176.

U vjerskoj terminologiji ova vrsta sabura se naziva *uzdržavanje* (ورع) i na njoj se jako ustrajava, te se ista ubraja u neku vrstu ljestava ljudskog uspinjanja i usavršavanja. Većina učinaka duhovnog puta proizlazi iz njenog postojanja.

3. *Sabur u problemima i nesrećama*

Tegobe, porazi i teškoće su neporecive stvarnosti ljudskog života i nije moguće spomenuti ni jedno razdoblje ljudske historije u kom nije bilo ovih problema i nesreća, ili u kom je postojala samo sreća, uspjeh i zadovoljstvo. Prema jasnom izriječju Kur'ana, ljudsko stvaranje je ovijeno aurom problema i čovjek je stvoren u problemima:

لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي كَبَدٍ

*Mi čovjeka stvaramo u mucu.*¹⁵

Mudrost ovih problema i nesreća, kakva god bila i iz bilo koje perspektive da se analizira, jednu stvar nije moguće negirati, a to je da su ovi problemi stvarni i da igraju ulogu u cijelom ljudskom životu i svako malo se ispriječe ispred čovjeka pa čak mu mijenjaju put kretanja. Postavlja se pitanje: šta treba uraditi sa ovim problemima i nedaćama?

Iskustvo pokazuje da postoje četiri vrste uobičajenih suočavanja ljudi sa ovim problemima:

Prvo, plač i kukanje, jadikovanje, izražavanje nelagode, gundanje, okrivljivanje nebesa, predstavljanje sve egzistencije tamnom, nejasnom i nijemom, smatranje da se nalazimo u bezizlaznoj situaciji, smatranje svijeta bezvrijednim... – predstavlja reakciju jednog broja ljudi u odnosu na nesreću. Najčešće ovakva stanja traju relativno kratko i nekoliko dana nakon

---

¹⁵ *El-Beled*, 4.

nesreće život se vraća u uobičajeno stanje, a u srca se ponovo vraća nada. Međutim, ponavljanjem bilo kojeg problema, ove reakcije se ponavljaju i općenito se prikazuje namrgođeno lice života.

Drugo, trpljenje i podnošenje, šutnja i strpljenje, nastojanje da obuzdamo sebe i svoje bližnje s obrazloženjem da nemamo drugog izlaza osim sabura i trpljenja, te da mi ništa ne možemo učiniti, jer mi ne možemo okrenuti kolo sudbine u svoju korist i stoga moramo trpjeti životne pritiske. Ne smijemo dopustiti da se ljutimo, već se moramo obuzdati.

Iako je ova vrsta sabura i strpljenja u odnosu na prethodnu mnogo bolja i ima dosta pozitivnih učinaka, ipak ne donosi nikakve promjene i ne predstavlja nikakav korak u procesu ljudskog usavršavanja.

Treće, sabur popraćen zadovoljstvom i zalaganjem u cilju iskorištavanja nesreća u smjeru duhovnog usavršavanja i uzdizanja.

Ovakvo suočavanje je odraz posebnog gledanja na egzistenciju prema kojem je sav svijet zraka Božije mudrosti i svaka stvar je na svom mjestu mudro i dobro postavljena. Prema takvom viđenju, ništa u univerzumu nije stvoreno bez smisla i uzalud, a veličanstvenost Božija se nalazi kod svih dešavanja. Prema ovakvom viđenju, poraz slijedi jasne zakonitosti koje su za ljude dokučive i sa svakim porazom čovjeku se otkrivaju novi putevi pobjede, a svaki problem je početak ostvarenja i pokretanje jedne od sposobnosti i mogućnosti u masi sposobnosti skrivenih unutar čovjeka.

U ovoj vrsti sučeljavanja nesreće su poput gorkih lijekova, skupocjeniji od slatkiša i bolnih poput teške operacije koja donosi zdravlje.

Vjerska učenja i kur'anski odgoj nastoje ljude dovesti do ove vrste sučeljavanja sa problemima, koje potiče mnoge i izrazite promjene i ljudima otvara nove i zanimljive horizonte.

Četvrto, sabur popraćen zahvalom i hvalom što spada u stepene posebnih Božijih evlija, a to je visoki stepen imana:

اللهم لك الحمد حمد الشاكرين لك على مصابهم

“Bože, zahvaljujem Ti kao što ti zahvaljuju osobe koje su u nesreći!”¹⁶

---

¹⁶ *Zijarat-e Ašura.*

TREĆE POGLAVLJE

Zahvala, edeb robovanja

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِن طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَاشْكُرُوا لِلَّهِ إِن كُنتُمْ
إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ

*O vjernici, jedite čista jela kojima smo vas opskrbili i budite Bogu zahvalni, ako se samo Njemu klanjate!*¹

PITANJA

1. Da li je za jedenje potrebna naredba? Zar čovjek može da ne jede, pa mu je to naredeno?
2. Zar je Bog stvorio i nešto izuzev čistog, pa naređuje da se jede čisto?
3. Da li u Božijoj opskrbi postoji nešto što nije čisto, pa je Bog naredio da se jede samo čisto?
4. Zar je osim Božije opskrbe ljudima dostupno nešto drugo, pa je Bog rekao: *Jedite Božiju opskrbu?*
5. Kakva je veza između jedenja čistog i zahvaljivanja Bogu?
6. Šta znači *šukr*² (شكر) i zašto je naglašen?
7. Zašto Bog, kojem ništa nije potrebno, od ljudi traži da mu zahvaljuju?
8. Iskreni Božiji robovi ni od koga ne očekuju zahvalu, pa zašto onda Bog od Svojih robova traži zahvalu?
9. Kakva je veza između *‘ubudijjeta*³ (عبوديت) i *šukra* (شكر)?

¹ *El-Bekare*, 172. Prijevod na perzijski jezik glasi: “O vi koji vjerujete, jedite čiste blagodati koje smo vam podarili i budite Allahu zahvalni, ukoliko samo Njega obožavate.”

² Zahvala. (Op. prev.)

³ Robovanje. (Op. prev.)

ODGOVORI NA PITANJA

1. Da li je za jedenje potrebna naredba? Zar čovjek može da ne jede, pa mu je to naređeno?

Postoji jedenje i *jedenje*. Životinje, također, jedu i osim jedenja i pojenja nemaju nikakvih drugih briga. Imam Ali, mir s njim, je rekao:

و لو شئت لاهتديت الطريقَ إِلَى مُصَفَّى هَذَا الْعَسَلِ وَ لُبَابِ هَذَا
الْقَمْحِ وَ نَسَائِجِ هَذَا الْقَرِّ، وَلَكِنْ هِيَآتْ أَنْ يَغْلِبَنِي هَوَايَ وَ يَقُودَنِي
جَشَعِي إِلَى تَخْيِيرِ الْأَطْعِمَةِ وَ لَعَلَّ بِالْحِجَازِ أَوْ الْيَمَامَةِ مَنْ لَا طَمَعَ لَهُ
بِالْقُرْصِ وَ لَا عَهْدَ لَهُ بِالشَّبَعِ أَوْ أَنْ أُبَيَّتْ مِبْطَانًا وَ حَوْلِي بُطُونٌ غَرْنِي
وَ أَكْبَادٌ حَرَى أَوْ أَكُونَ كَمَا قَالَ الْقَائِلُ:

وَ حَسْبُكَ دَاءٌ أَنْ تَبَيَّتَ بِيْطَنَةَ   وَ حَوْلَكَ أَكْبَادٌ تَحْنُ إِلَى الْقَيْدِ
أَفْنَعُ مِنْ نَفْسِي بَانَ يُقَالُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ وَ لَا أُشَارِكُهُمْ فِي مَكَارِهِ
الدَّهْرِ؟ وَ أَكُونَ أَسْوَةً لَهُمْ فِي جُشُوبَةِ الْعَيْشِ؟ فَمَا خُلِقْتُ لِيَشْغَلَنِي
أَكْلُ الطَّيِّبَاتِ كَالْبَهِيمَةِ الْمَرْبُوطَةِ هَمُّهَا عَلْفُهَا أَوْ الْمُرْسَلَةِ شُغْلُهَا
تَقَمُّمُهَا، تَكَتْرَشُ مِنْ أَعْلَافِهَا وَ تَلْهُو عَمَّا يُرَادُ بِهَا

“Da sam htio, mogao sam krenuti putem koji vodi među čistom, pšenici odličnoj i odjeći svilenoj, ali daleko je od mene to da me strasti moje savladaju i da me pohlepa vodi odabiranjnu jela, dok u Hidžazu ili Jemami možda ima neko ko nema nade u dobivanje krušćica ili ko nikad nije jeo do sitosti; ili da legnem trbuha puna dok oko mene ima trbuha gladnih i utroba koje je žeđ obuzela. Ili, da budem kao što pjesnik kaže:

*Dok ljudi kraj tebe čeznu koru kruha,
ti bolest gojiš u logi svog trbuha*

Hoću li se zadovoljiti time što mi se govori: ‘Zapovjednik vjernih!’ – a da s ljudima ne dijelim tegobe vremena i da im ne

budem uzor u gorčini života? Nisam stvoren da me zaokuplja jedenje hrane dobre, poput životinje pripete, čija je briga jedina hrana njezina, ili poput životinje nepripete čije zanimanje je ispaša njezina. Ona puni trbuh svoj hranom svojom, i ne obraća pažnju na ono što je čeka.”⁴

U jednom hadisu od Božijeg poslanika se prenosi:

من كانت همّته ما يدخل بطنه كانت قيمته ما يخرج من بطنه

“Onaj čija je jedina briga ono što u trbuh njegov ulazi, vrijednost njegova je ono što iz trbuha njegovog izlazi.”⁵

Ovakvo jedenje čovjeka vodi prema animalnosti i na kraju ga čini životinjom. Čovjek koji treba biti učitelj i odgajatelj meleka se toliko srozava da se takmiči sa životinjama. Misija vjere je ta da čovjeka oslobodi ovog srozavanja i niskosti te da ga uzdigne na stepen ljudskosti.

Naravno, zarobljenik svoga trbuha ne može biti proizvođen, a vjera je došla upravo s tom zadaćom da oslobodi čovjeka iz tih okova.

2. Zar je Bog stvorio i nešto izuzev čistog, pa naređuje da se jede čisto?

Bog nije stvorio ništa osim čistog, međutim priroda materijalnog svijeta, svijeta ograničenosti, borbe i neslaganja, iziskuje da svaka stvar ne bude korisna za ljudsko savršenstvo, te da za čovjeka budu postavljena neka ograničenja. S obzirom na ova ograničenja, neke pojave su u odnosu na čovjeka čiste, a neke druge prljave. Imetak siročeta je za njega samog veoma čist i blagoslovljen, ali je za onoga ko ga na silu prisvaja poput

---

⁴ *Nehdžu-l-belaga*, pismo 45.

⁵ *Džami’u-l-abbar*, str. 179.

opasnog otrova. Njegova suština se pretvara u prljavštinu i smrad i na kraju to je vatra koja sagorijeva cijelo biće onih koji imetak siročeta prisvoje.

– Čovjek čiji je ponos poučavanje Imenima svim:

وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا

*I pouči On Adema Imenima svim.*⁶

Upravo zbog toga su mu se meleki poklonili. Prema tome, ne treba jesti ništa nad čim nije spomenuto Božije ime, a to je iskazivanje poštovanja ljudskom dostojanstvu. Čovjek je najodabraniji cvijet egzistencije i stoga mora birati najbolje, a Bog je za njega izabrao najbolje i zabranio mu nečist i strvinu.

Čovjeku, kao posjedniku najveće Božije blagodati – razuma, zabranjeno je sve ono što šteti njegovom razumu, a to je, također, zbog poštovanja čovjeka.

Prema tome, čistoća jela je izdvojena zbog posebne pozicije koja je predviđena za čovjeka i radi čuvanja čovjekovog položaja i ugleda.

3. Da li u Božijoj opskrbi postoji nešto što nije čisto, pa je Bog naredio da se jede samo čisto?

Sve ono što je čovjeku dato kao opskrba je čisto, a to je tumačenje Božijih blagodati. Zbog toga se čovjek upozorava da jede od onih Božijih blagodati koje su čiste.

Prilikom izbora između dobrog i boljeg vjernik treba birati ono što je bolje i koristiti ono što je najbolje. S tim u vezi, sve što je nešto više halal i čišće to je ljepše i sve što je dalje od sumnje, bit će bolje i ljepše.

---

⁶ *El-Bekare*, 31.

4. Zar je osim Božije opskrbe ljudima dostupno nešto drugo, pa je Bog rekao: *Jedite Božiju opskrbu?*

Ovo je napomena i opomena da čovjek zna za čijom sofrom sjedi i da ne zaboravi da sve što ima pripada Njemu i nikome drugom.

Mnoštvo blagodati i često ponavljanje iste, čovjeka vodi u gafflet i nemar, a ponekad čovjek zbog navike na obilje zaboravlja da sve blagodati pripadaju Bogu. Kada se upozori da su te blagodati Božija opskrba, onda nestaje gaffleta i nemara.

5. Kakva je veza između jedenja čistog i zahvaljivanja Bogu?

Najopipljivija Božija blagodat je hrana, koja se svaki dan nekoliko puta troši, a potreba za njom i užitak koji ljudi osjećaju preko nje su veoma razumljivi za ljude. Upravo zato, ovo je veoma jasan i očit primjer za uvježbavanje duha zahvalnosti.

Ukoliko se kod jasnih i očitih primjera govori o nužnosti zahvaljivanja i ukoliko se to ustali, u ostalim slučajevima će zahvala postati dio kulture i ukorijenit će se među ljudima.

To što je Bog u pogledu ishrane čovjeka stvorio drugačijim od životinja, predstavlja veliku milost koja je učinjena prema njemu. Zar poštovanje i uvažavanje koje Bog iskazuje prema Svojim robovima ne predstavlja posebnu naklonost i ne zahtijeva posebnu zahvalu?

6. Šta znači *šukr* (شكر) i zašto je naglašen?

Šukr (zahvala) je stvar ljudske prirode (fitret) i zato je aktualna među svim narodima i kulturama. Čovjek poginje glavu i klanja se dobroti i ljubaznosti i u granicama svog razumijevanja nastoji isto kompenzirati.

Zahvala znači razumijevanje ljubaznosti, dobrotvorstva, dobrote, ljepote i dobročinstva, a razlog tome je, također, smješten u ljudskoj prirodi. Upravo zbog toga, osoba koja ne zahvali na uslugama i pomoći, u svim kulturama je prezrena i pokuđena. Stvari u vezi sa ljudskom prirodom se ubrajaju u temelje ljudskosti čovjeka, a sva ljudska savršenstva se pokreću i ostvaruju zahvaljujući njihovom razvoju i stasavanju. Stoga, jedini put savršenstva jeste jačanje ovih primordijalnih prirodnih elemenata među koje spada duh zahvalnosti i ukoliko se isti ističe to je upravo zbog navedenog.

7. Zašto Bog, kojem ništa nije potrebno, od ljudi traži da mu zahvaljuju?

Bog ne samo da nema potrebu za robovanjem Svojih robova već ni za njihovom pokornošću. Bog je apsolutno neovisan i sve što traži od Svojih robova je radi njihove koristi, a nekad i u cilju pokretanja i ostvarenja njihovih savršenstava.

Veliki broj zahtjeva roditelja, odgajatelja i učitelja upućenih djeci i učenicima upravo je ove vrste, to jeste, pored toga što su neovisni u odnosu na djecu, od njih nešto traže pa čak ih izlažu i pritisku. Tek kada odrastu, djeca shvate da je to sve bilo radi njihovog razvoja i uzdizanja.

Bog želi da na Svoje robove spusti kišu milosti i zbog toga im je otvorio put zahvale i s tim u vezi kaže:

لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ

Ako budete zahvalni, Ja ću vam, zacijelo, još više dati.⁷

Duh zahvalnosti čovjeka čini pripravnim za preuzimanje većeg broja blagodati i uvećava moć njegovog bitka i njegov unutarnji kapacitet.

---

⁷ Ibrahim, 7.

Oni koji su zahvalni uživaju više u životu i posjeduju vanrednu smirenost, a to nije zanemarljiv učinak zahvale i Uzvišeni poziva Svoje robove da budu zahvalni kako bi više uživali i postigli smiraj.

8. Iskreni Božiji robovi ni od koga ne očekuju zahvalu, pa zašto onda Bog od Svojih robova traži zahvalu?

Iskreni Božiji robovi napravili su razmjenu s Bogom i sve drugo osim Boga vide tako malim da to uopće ne smatraju vrijednim bilo kakve pažnje; štaviše, obraćanje pažnje tome smatraju neučtivim i cijelim svojim bićem govore:

لَا نُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكْرًا

Od vas ni naknadu ni zahvalnost ne tražimo.⁸

Razlog zbog kojeg Bog od Svojih robova traži zahvalu objašnjen je u prethodnom pitanju.

9. Kakva je veza između *'ubudijjeta* (عبوديت) i *šukra* (شكر)?

Robovanje predstavlja aktualizaciju svih predispozicija i mogućnosti koje je Bog utkao u ljudsku prirodu i to da sjeme spoznaje i ljubavi koje je Bog stavio u ljudska srca da plod. Zahvala je, također, jedna od tih predispozicija, sjemenki i preduvjeta za spuštanje drugih vidova Božije milosti na ljudsko srce.

Zahvala je izražavanje zahvalnosti na Božijim blagodatima i ona za roba predstavlja jedan od osnovnih prioriteta robovanja. Rob koji ne čuti milost svoga Gospodara prema sebi i koji nije svjestan Njegove naklonosti ne može tvrditi da je Božiji

---

⁸ *Ed-Dehr*, 9.

rob. Čovjek koji sjedi za Božijom sofrom, ali ne zna gdje je sjeo, ne posjeduje ni osnovno znanje o robovanju i u konačnici neće nigdje stići.

NAPOMENE

– Jedenje i pijenje je neophodno za ljudski život i za sva živa bića te i vjernik i nevjernik imaju potrebu za jedenjem. Međutim, vjernici nisu na tom stepenu da posežu za bilo kakvom hranom i ne ponižavaju se samo da bi se najeli. Oni jedu samo čistu hranu i čuvaju svoje ljudsko dostojanstvo.

– Iako čovjek posjeduje zemaljsku i životinjsku dimenziju, zbog vjerovanja u duhovni svijet i veze sa svijetom gajba, udaljen je od niskosti životinjskog svijeta i koristi se samo čistim stvarima iz materijalnog svijeta. Kada vjerovanje ne bi imalo tu osobinu, bilo bi ogoljeno od zbilje i samo bi predstavljalo puku tvrdnju i ništa više.

– Ograničenja koja su data na polju jedenja, pijenja... za vjernike su postavljena sva odreda zbog:

وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ

Mi smo sinove Ademove, zaista, odlikovali.⁹

I zbog iskazivanja poštovanja i počasti čovjeku.

– Iman je činilac čovjekovog čišćenja, a čist vjernik se bavi samo čistim stvarima i svoju ličnost i čast čuva od bavljenja nečistim stvarima.

– Vjernici, također, koriste Božije blagodati i pored toga što koriste Božije blagodati na Ovom svijetu koristit će ih i na onom svijetu.

---

⁹ *El-Isra*, 70.

رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً

*Gospodaru naš, podaj nam dobro i na ovom i na onom svijetu.*¹⁰

– Nasuprot čistom nalazi se nečisto, iako Božija opskrba ne može biti nečista. Međutim, s obzirom da može pripadati nekom drugom i nama nije dopuštena, ili ima vjersku zabranu, ili zbog nečeg drugog nam nije dopušteno da se njom koristimo – onda je ona za nas nečista, poput imetka jetima, koji također spada u Božiju opskrbu, ali nama nije dopušteno da ga koristimo.

– Sve čiste i lijepe stvari na Ovom svijetu predstavljaju poklon koji je Milostivi Bog darovao Svojim robovima.

Dok sjedimo za sofrom, ukoliko smo svjesni da sjedimo ispred Božije sofre i ukoliko se koristimo poklonom koji nam je uz poštovanje i uvažavanje poslan od strane prijatelja, i ukoliko smo svjesni da ono što koristimo predstavlja skupocjeni poklon, koji nam je poslao Bog – pred nama će se otvoriti svijet spoznaje i ljubavi i ispuniti nas svjetlošću i duhovnošću.

– Kada sjedimo za sofrom nekog domaćina, koji je veoma plemenit i čiji smo veliki dužnici, a naš život je prepun primjera njegove dobrote, svakim zalogaem koji gutamo svjesni smo njegove ljubavi prema nama, osjećamo njegovu dobrotu i u nama se javlja neko stanje zahvalnosti pa čak nas dotiče nekakav osjećaj stida u odnosu na ljubaznost domaćina. Ovo stanje čini naš duh prefinjenim i time će se proizvesti svojstvo poniznosti.

– Ukoliko shvatimo istinu: *Mi vas opskrbljujemo* (رَزَقْنَاكُمْ), stići ćemo na stepen zahvale i zahvalnosti i to je kategorički

---

¹⁰ *El-Bekare*, 201.

rezultat razumijevanja i shvatanja navedenog. Ukoliko ne stignemo do stepena zahvalnosti jasno je da nismo razumjeli ono o čemu smo govorili. Međutim, to što se u gore navedenom ajetu jasno poziva na zahvalnost, to je zbog gaffeta i nemara koji obuzima ljude, a neprekidna opskrba i blagodati donose zaborav te se stoga napominje: *Jedite al' zahvaljujte i budite zahvalni na blagodatima!*

– Prvi stepen zahvalnosti jeste to da znamo da je blagodat od Boga, a posljednji stepen zahvalnosti je da znamo da ne možemo iskazati zahvalu i zahvalnost onako kako bi trebalo.

– *Budite Bogu zahvalni, ako se samo Njemu klanjate!* (وَاشْكُرُوا لِلَّهِ إِنْ كُنْتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ) Zar je moguće da neko bude rob i da ne bude zahvalan svom gospodaru? Robovanje nije samo tvrdnja, već zbilja. To znači cijelim svojim bićem biti ponizan pred Bogom i biti mu zahvalan na Njegovoj ljubavi i nježnosti.

– Nužnost robovanja i osnovni uvjet robovanja jeste zahvalnost, a način propitivanja stepena iskrenosti kod tvrdnje o robovanju jeste uzimanje u obzir stepen naše zahvalnosti u odnosu na Boga i to je najbolja mjera za određivanje navedenog. Ajet ističe da, ukoliko ste robovi, vaše robovanje se treba odraziti kroz vašu zahvalnost.

– Zahvalnost je suprotnost jadanju. Većina vjernika nikada neće otvoreno negirati i poricati blagodati, ali ono što njih obuzima jeste jadanje i žaljenje na Boga. Oni se šuteći žale i jadikuju govoreći: “Bože drugima si dao, a nama nisi. Ti, koji iz Svoje riznice gajba možeš riješiti sve probleme, a da se ništa ne umanji, zašto to ne učiniš? I mi smo Tvoji robovi, drugima daješ, a nama ništa?”

– Svaki dan izgovaramo: *Samo Tebe obožavamo* (إِيَّاكَ نَعْبُدُ), a da bismo tu tvrdnju provjerili Kur'an je ukazao na određene puteve i metode. Drugim riječima, na ovom polju postoji kur'ansko samopropitivanje kako bi se potvrdila istinitost izjava. Jedan od načina samopropitivanja jeste zahvalnost, koja se u prethodno navedenom ajetu napominje.

ČETVRTO POGLAVLJE

Čuvanje sigurnosti društva

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلِ الْحُرِّ بِالْحُرِّ وَالْعَبْدُ
بِالْعَبْدِ وَالْأُنثَىٰ بِالْأُنثَىٰ فَمَنْ عُفِيَ لَهُ مِنْ أَخِيهِ شَيْءٌ فَاتَّبِعْ بِالْمَعْرُوفِ وَأَدَاءٌ
إِلَيْهِ بِإِحْسَانٍ ذَلِكَ تَخْفِيفٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَرَحْمَةٌ فَمَنْ اعْتَدَىٰ بَعْدَ ذَلِكَ فَعَلَهُ
عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٧٧﴾ وَلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَاةٌ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ

O vjernici! Propisuje vam se odmazda za ubijene: slobodan – za slobodna, i rob – za roba, i žena za ženu. A onaj kome rod ubijenog oprost, neka oni velikodušno postupe, a neka im on dobroćinstvom uzvrati. To je olakšanje od Gospodara vašeg, i milost. A ko nasilje izvrši i poslije toga, njega bolna patnja čeka. U odmazdi vam je opstanak, o razumom obdareni, da biste se čuvali!¹

PITANJA

1. Da li je “sapiranje krvi krvlju”² ispravna i učinkovita logika?
2. Zar preodgajanje prestupnika nema prednost u odnosu na odmazdu?
3. Zašto se ne iskorijene pretpostavke za zločin i prijestup kako ne bi bilo potrebe za odmazdom?
4. Zar rasprava o odmazdi nije proizašla iz lokalne kulture Arapa?
5. Ukoliko neko ne želi izvršiti odmazdu, šta može učiniti?
6. Zašto je različita odmazda za žene u odnosu na odmazdu za muškarce?

¹ *El-Bekare* 178-179.

² Odmazda. (Op. prev.)

7. Ako je odmazda pravo, koji je onda argument za dozvolu praštanja?
8. Da li dozvola opraštanja ohrabruje zločince i prestupnike?
9. Na šta se misli pod pojmom “život” kao rezultat odmazde?
10. Ko su *razumom obdareni* (أولو الألباب)?

ODGOVORI NA PITANJA

1. Da li je “sapiranje krvi krvlju” ispravna i učinkovita logika?

Ukoliko zle osobe budu sigurne da nema odmazde, računajući na to da ma koliko ljudi ubiju, mogu u najgorem slučaju završiti u zatvoru (a za neke od njih zatvor predstavlja zadovoljstvo), dok jedna skupina njih ima nadu u pomilovanje, izmjenu, promjenu i u konačnici slobodu – neće li u tom slučaju biti ugroženi životi mnogobrojnih ljudi? Iako odmazda predstavlja “sapiranje krvi krvlju”, prolijevanje krvi jedne osobe je bolje od prolijevanja krvi velikog broja ljudi i od zločina koji se ponavljaju. Primjerice: u medicini se izdaje dozvola za odsijecanje atrofiranog organa i to se smatra služanjem i pomaganjem bolesniku; u baščovanstvu se odsijecanje suhih i oštećenih grana smatra uslugom i pomaganjem bašči – na društvenom planu, uklanjanje zlih osoba, čije su ruke uprljane krvlju, predstavlja služenje društvu.

2. Zar preodgajanje prestupnika nema prednost u odnosu na odmazdu?

Ovo se može odnositi na sve vrste zločina, a rezultat toga bio bi uklanjanje mogućnosti suprotstavljanja zločinu i zločincu, kao i prepuštanje društva u ruke skupine probisvijeta i zlikovaca. Ovakve stvari niti jedno društvo ne može prihvatiti, jer one vode uništavanju temelja zajednice.

Iako su savjet i propovijed veoma korisni, društvo nije moguće voditi propovijedima, te su odlučnost i viša sila, također, neophodni.

Kada je riječ o odgojnom djelu, islam predviđa veoma opsežne i učinkovite programe za sprječavanje zločina i, bez sumnje, učinci tih programa su vidljivi u islamskim društvima, a u slučaju potpunijeg ostvarenja istih, situacija bi bila mnogo bolja. U svakom slučaju, u svakom društvu postoje osobe koje izbjegavaju odgoj i zbog raznih razloga se ne podvrgavaju odgojnim programima. Ukoliko se sa takvim osobama ne obračuna, većina društva će se suočiti sa neizmjernim problemima i prije nego što se zločincima pruži prilika za preodgoj, bit će uništeni životi mnogih dobrih ljudi, pa će čak nestati mogućnosti i pretpostavka za odgoj.

3. Zašto se ne iskorijene pretpostavke za zločin i prijestup kako ne bi bilo potrebe za odmazdom?

Islam ima opsežan i obuhvatan program za sprječavanje, prije programa liječenja. U tom pogledu, odgovorne osobe u islamskim društvima imaju veoma teške obaveze, koje su razmotrene i analizirane u okviru rasprava o islamskom odgoju i upravljanju. Međutim, ono što ne treba zaboraviti jeste da je čovjek biće koje ima slobodu izbora i upravo ta osobitost, koja se ubraja u temelje svih ljudskih savršenstava, u pojedinim slučajevima čovječanstvu pravi probleme i stvara teren za zločin i prestupništva. Ukoliko za takve slučajeve ne bi postojao cjelovit i čvrst zakon, osiguravanje sigurnosti društva bi se suočilo sa teškoćama i, na kraju, to bi u cijelosti zasjenilo sve odgojne programe islama.

Naravno, suština pitanja jeste u tome da odgovorni ljudi moraju poduzeti sve kako bi se iskorijenila mogućnost zločina

i prestupništva, i da sprečavanje prethodi liječenju. Sve ovo predstavlja jedan racionalan i ispravan princip, koji je potvrđen od strane Objave, te unutar odgojnog sistema i društvenih propisa u islamu postoje mnoge potvrde za to.

4. Zar rasprava o odmazdi nije proizašla iz lokalne kulture Arapa?

Nekad se kaže da su islamski propisi pod uticajem arapske predislamske kulture, a upravo se odmazda koristi kao dokaz za to. Međutim, taj primjer pokazuje nešto sasvim suprotno. Predislamski Arapi su za jednog ubijenog ubijali desetine drugih, pa su čak uništavali cijela plemena. Nasuprot ovakvom predislamskom džahilijetskom ponašanju, Kur'an pokreće pitanje odmazde i opraštanja što predstavlja sasvim novu kulturu.

5. Ukoliko neko ne želi izvršiti odmazdu, šta može učiniti?

Odmazda nije jedini kur'anski prijedlog, već samo jedan od puteva. Drugi put je krvarina, a treći opraštanje što je i preporučeno. Roditelji ubijenih mogu oprostiti, uzeti krvarinu ili tražiti odmazdu. Prema tome, postoji široka lepeza odlučivanja i mogućnosti za ispravnije razmišljanje. Ovo je veoma bitna odlika društvenog stajališta islama, koja omogućava da se u različitim uvjetima donose različite odluke.

6. Zašto je različita odmazda za žene u odnosu na odmazdu za muškarce?

Odmazda za ubistvo žene nije dokinuta, i ubica žene također podliježe odmazdi, a jedino ograničenje jeste da se u nekim slučajevima plaća polovina krvarine, a to je zbog ekonomske kulture islama.

Treba napomenuti da krvarina nije cijena nekog čovjeka pa da prema tome postoji razlika između žene i muškarca, već je to finansijsko osiguranje porodice ubijenog. S obzirom da je muškarac obavezan da se skrbi o porodici, a njegovom smrću cijela porodica ostaje obezglavljena – zbog tog razloga je predviđena navedena razlika u krvarini. Ovaj stav islama pokazuje koliko pažnju islam poklanja osobama koje nisu krive i koje su, zbog zločina drugih, u problemima.

Drugim riječima, ova razlika nastaje zbog uvažavanja žene i u smjeru je odbrane njenih prava. S obzirom da se zbog odmazde i smaknuća čovjeka koji je ubio neku ženu, druga žena suočava sa problemima, polovina krvarine je predviđena za njeno izdržavanje.

7. Ako je odmazda pravo, koji je onda argument za dozvolu praštanja?

Postojanje većeg broja mogućnosti u društvenim i pravnim pitanjima je pokazatelj tačne određenosti zakonodavca. Pored toga, dozvola opraštanja se ubraja u olakšice i Božiju milost kojom su obuhvaćeni svi ljudi.

Olakšica i Božija milost po pitanju promjene odmazde u krvarinu i dopuštenje roditeljima da oprostite, predstavlja veoma dobro rješenje i put nadilaženja problema. Dovoljno je zamisliti da jedan brat ubije drugog i da na taj način ucvili porodicu, a da pri tom nema druge opcije osim odmazde. Koliko bi se samo bol ove porodice uvećala!

8. Da li dozvola opraštanja ohrabruje zločince i prestupnike?

Da postoji samo mogućnost opraštanja i uzimanja krvarine, bilo bi mjesta za takvu sumnju. Međutim, kategoričnošću

prava na odmazdu roditeljima ubijenog, takva mogućnost je veoma slaba pa čak i daleko od stvarnosti.

Naravno, vjernici su obavezni da u slučajevima u kojima postoji mogućnost ohrabrivanja zločinaca postupe drugačije i da se uzdržavaju od neosnovanih praštanja. Također, odgovorni ljudi u državi imaju teške obaveze kada je u pitanju obračunavanje sa organiziranim zločinima, zlodjelima koja dovode u pitanje sigurnost ljudi i bandi koje profesionalno djeluju na ovom planu.

9. Na šta se misli pod pojmom “život” kao rezultat odmazde?

Na prvi pogled ovdje se pod “životom” misli na uobičajeno značenje ljudskog života, kojeg je moguće oduzeti nasiljem i ubistvima, a zakon o odmazdi predstavlja veoma važan činilac za sigurnost ljudi.

Možda je moguće dobiti šire značenje ove riječi “život” u gore spomenutom kontekstu. To znači da je u društvima, u kojima je ugrožen ljudski život i gdje ne postoji životna sigurnost, ljudima onemogućeno da postignu duhovni život, tako da svu svoju snagu i dispozicije troše na planu očuvanja fizičkog života. Oni više nemaju prilike da se posvete sticanju duhovnih stvari i savršenstava, ustvari, njihov fizički i duhovni život trpi štetu. Međutim, zahvaljujući postojanju životne sigurnosti, koja se jednim dijelom osigurava odmazdom, stvara se pretpostavka za sticanje duhovnog i čistog života.

مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنْتَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيَاةً طَيِّبَةً

Onome ko čini dobro, bio muškarac ili žena, a vjernik je, Mi ćemo dati da proživi lijep život.³

---

³ En-Nahl, 97.

10. Ko su *razumom obdareni* (أولو الألباب)?

Oni koji su razumom i pameću obdareni mogu razumjeti stvarne interese zajednice i shvataju da se društveni život čuva putem ostvarenja zakona odmazde. Međutim, osobe koje su pod uticajem osjećanja ne mogu razumjeti dubinu problema-tike, stoga se insistira na *onima koji su razumom obdareni*.

U kur'anskoj terminologiji *razumom obdareni* se ovako definiraju:

إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ ۗ الَّذِينَ يُوفُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَلَا يَنْقُضُونَ الْعَيْثَاقَ ۗ وَالَّذِينَ يَصِلُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ وَيَخَافُونَ سُوءَ الْحِسَابِ ۗ وَالَّذِينَ صَبَرُوا ابْتِغَاءَ وَجْهِ رَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَنْفَقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً وَيَدْرَعُونَ بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةِ أُولَئِكَ لَهُمْ عِقبَى الدَّارِ

A pouku samo razumom obdareni primaju: oni koji obavezu prema Bogu ispunjavaju i ne krše obećanje; i oni koji održavaju veze koje je Bog naredio da se održavaju i Gospodara svoga se boje i obračuna mučnog plaše; i oni koji trpe da bi postigli naklonost Gospodara svoga, i koji molitvu obavljaju, i koji od onoga što im Mi dajemo i tajno i javno udjeljuju, i koji do-brim zlo uzvraćaju – njih čeka najljepše prebivalište.⁴

وَالَّذِينَ اجْتَنَبُوا الطَّاغُوتَ أَنْ يَعْبُدُوهَا وَأَنَابُوا إِلَى اللَّهِ لَهُمُ الْبُشْرَى فَبَشِّرْ عِبَادِ ۗ الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَاهُمُ اللَّهُ وَأُولَئِكَ هُمْ أُولُو الْأَلْبَابِ

Za one koji izbjegavaju da se kumirima klanjaju i koji se Bogu obraćaju – njima su namijenjene radosne vijesti, zato obraduj robove Moje, koji Kur'an slušaju i slijede ono najljepše u nje-mu; njima je Bog na pravi put ukazao i oni su pametni.⁵

⁴ Er-Ra'd, 19-22.

⁵ Ez-Zumer, 17-18.

NAPOMENE

– Ljudski život s aspekta Objave ima izuzetan značaj – do te mjere da se život i smrt jedne osobe porede sa životom i smrću cijelog čovječanstva. To je najviše poštovanje koje je iskazano ljudskoj krvi i životu, te nije moguće zamisliti nešto više od toga:

مِنْ أَجْلِ ذَلِكَ كَتَبْنَا عَلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ أَنَّهُ مَن قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أُورِثَ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا وَلَقَدْ جَاءَتْهُمْ رُسُلُنَا بِالْبَيِّنَاتِ ثُمَّ إِنَّ كَثِيرًا مِّنْهُمْ بَعَدَ ذَلِكَ فِي الْأَرْضِ لَمُسْرِفُونَ

Zbog toga smo Mi propisali sinovima Israilovim: ako neko ubije nekoga ko nije ubio nikoga, ili onoga koji na Zemlji nered ne čini – kao da je sve ljude poubijao; a ako neko bude uzrok da se nečiji život sačuva – kao da je svim ljudima život sačuva. Naši poslanici su im jasne dokaze donosili, ali su mnogi od njih, i poslije toga, na Zemlji sve granice zla prelazili.⁶

– Islam nije individualna religija. Islam pored bavljenja individualnim pitanjima, veoma precizno i na poseban način razmatra društvena pitanja, između ostalih pravna i krivična pitanja među koje spada i odmazda.

– Odmazda se odnosi na namjerno ubistvo. Osoba koja svjesno, svojevorno i namjerno ubije nekoga i prema nečijem životu se odnosi bez poštovanja – tim činom sama gubi nepovredivost, i zapravo se suočava sa odrazom vlastitog ponašanja. Onaj koji ne poštuje tuđu krv, ustvari, sam gazi poštivanje vlastite krvi.

– Društveni život ima stubove, od kojih je najvažniji sigurnost, a najveći vid sigurnosti jeste sigurnost života. Prema

⁶ *El-Maide*, 32.

tome, život zajednice se može smatrati ovisnim o sigurnosti, a jedan dio te sigurnosti se postiže preko odmazde i upravo zbog toga je rečeno:

وَلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَاةٌ

U odmazdi vam je život.

– Kada je u pitanju opraštanje, objema stranama se skreće pažnja da poštuju propise. Osoba koja oprost i traži krvarinu, treba da traži u granicama mogućnosti druge strane, a osoba kojoj je oprašteno i koja je obavezna da plati krvarinu ili neki drugi iznos – treba ispuniti obavezu, kako bi se izbjegla mogućnost zloupotrebe ove Božije olakšice. To jeste, da se onaj ko učini dobro ne pokaje za to.

– Ukoliko je postojala mržnja između ubice i ubijenog, koja je dovela do ovog velikog grijeha, Kur'an nastoji da se ovo neprijateljstvo ne prenese na obje porodice ili čak nastavi između ubice i porodice ubijenog. Stoga se pitanje opraštanja uvodi sa izrazom *njegov brat* (أَخِيهِ), kako bi se smanjio intenzitet mržnje. Uistinu, osoba koja gasi osvetoljubive plamenove i koja ide putem opraštanja zaslužuje da se nazove *brat*.

– Oni koji se žele prikazati kao oni koji više od Boga žale za ljudskim životom i koji odmazdu predstavljaju kao nasilje, šute i ne djeluju naspram velikih sila, koje ponekad stotine i hiljade ljudi ubijaju. Iz ovog paradoksalnog ponašanja postaje jasno da je njihovo žaljenje samo obmana za mase.

– Takvaluk i bogobožnost imaju društvene dimenzije te stoga proces zakona odmazde ima uticaja na društvenu bogobožnost i ostvarenjem ovog zakona društvo postiže bogobožnost i čuva granice i propise: *da biste bili bogobožni* (لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ).

PETO POGLAVLJE

Post, korak prema bogobožnosti

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١﴾ أَيَّامًا مَّعْدُودَاتٍ فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ فَمَن تَطَوَّعَ خَيْرًا فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ وَأَن تَصُومُوا خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٢﴾ شَهْرَ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِّنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ فَمَن شَهِدَ مِنكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ وَمَن كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَى مَا هَدَاكُمُ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

O vjernici! Propisuje vam se post, kao što je propisan onima prije vas, da biste bogobožni bili, i to neznan broj dana; a onome od vas koji bude bolestan ili na putu – isti broj drugih dana. Onima koji ga jedva podnose – otkup je da jednog siromaha nahrane. A ko drage volje da više, za njega je bolje. A bolje vam je, neka znate, da postite. U mjesecu ramazanu je objavljen Kur'an, kao putokaz ljudima i jasan dokaz Pravog puta i razlikovanja dobra od zla. Ko od vas u tom mjesecu bude kod kuće, neka ga u postu provede, a ko se razboli ili se na putu zadesi, neka isti broj dana naposti, Allah želi da vam olakša, a ne da poteškoće imate, da određeni broj dana ispunite, i da Allaha veličate zato što vam je ukazao na pravi put, i da zahvalni budete.¹

¹ El-Bekare, 183-185.

PITANJA

1. Šta leksički znači riječ post (صوم) i koja je veza ovog značenja sa terminološkim značenjem?
2. Zar nije Bog u ljude ugradio potrebu za jelom, i šta je uzrok zabrane jela?
3. Šta je razlog napominjanja obaveznosti posta za prošle narode, zar se ljudi ne bi pokorili bez spominjanja istog?
4. Kakva je veza između posta i bogobožnosti, i kako post vodi ka bogobožnosti?
5. Ako je post dobar, zašto je onda objavljeno: *Neznatan broj dana* (أَيَّامًا مَّعْدُودَاتٍ), i zar nije bolje da traje neprekidno?
6. Koja je mudrost u izostavljanju putnika iz posta, iako u velikom broju slučajeva putnici mogu da poste pa čak i vole da poste?
7. Šta znači: *Oni koji ga jedva podnose* (الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ), i na koje osobe se misli?
8. Šta se misli pod: *otkup je da jednog siromaha nahrane* (فِدْيَةٌ طَعَامًا مِسْكِينًا)?
9. Zašto *fidja* (otkup) i hranjenje siromaha? Kakva je veza između posta i hranjenja siromaha?
10. Šta se misli pod: *A ko drage volje uradi dobro djelo, za njega je bolje* (فَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَهُوَ خَيْرٌ لَّهُ), i kakva je veza ove rečenice sa kompletnim ajetom?
11. Da li se: *A bolje vam je, neka znate, da postite* (وَأَنْ تَصُومُوا خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ), odnosi na bolesne, nemoćne i nejake, ili se odnosi na sve vjernike?
12. U čemu je važnost mjeseca ramazana i šta je njegova čast?
13. U čemu je veza između mjeseca ramazana i posta?
14. Šta se podrazumijeva pod riječima *spuštanje Kur'ana*?
15. Prvo spuštanje Kur'ana je bilo u noći prve Objave, što sigurno nije bilo u mjesecu ramazanu, i poznato nam je da je Kur'an postepeno spuštano, pa šta onda znači tvrdnja da je Kur'an spušten u mjesecu ramazanu?

16. Jasno je šta znači *on je putokaz ljudima* (هُدًى لِّلنَّاسِ), ali šta znači: *jasan dokaz Pravog puta i razlikovanja dobra od zla* (وَيَبِّتَاتٍ وَمِنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ)?
17. Da li u svim propisima važi: *Bog želi da vam olakša a ne da poteškoće imate* (يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ), ili se odnosi samo na post?
18. Šta je “veličanje Boga zbog Njegove upute”?
19. U čemu je veza između posta i zahvale?
20. Šta je suština posta, i koje su njegove odgojne i duhovne dimenzije?

ODGOVORI NA PITANJA

1. Šta leksički znači riječ post (صوم) i koja je veza ovog značenja sa terminološkim značenjem?

Post (صيام i صوم) označava uzdržavanje od nekog djela, a kaže se i da označava uzdržavanje od nekog djela koje čovjek voli.

Terminološki, ova riječ označava uzdržavanje od jela, pića i poslova koje čovjek voli, a sa takvim radnjama i stvarima se susreće svaki dan.

2. Zar nije Bog u ljude ugradio potrebu za jelom, i šta je uzrok zabrane jela?

Jelo i piće predstavlja nužnost za ljude, međutim čovjek nije stvoren isključivo za jedenje i pijenje. Za razumijevanje ove činjenice, tj. da su ljudi stvoreni za više ciljeve i da ne trebaju ostati zatočeni u kavezu tijela i njegovih strasti, potrebne su određene vježbe, a post je jedna od tih vježbi.

Čovjek, za razliku od drugih stvorenja, uz pomoć voljnih djelatnosti razvija svoje sposobnosti i preduvjeta, a najveća

prepreka za razvoj ovih potencijala jeste njegova ovisnost o strastima duše. Vježbanje, u cilju kontrole prirodnih potreba tijela i ovladavanja nefsanskim i fizičkim željama, predstavlja uvod za kretanje prema savršenstvu, a to se ostvaruje uz pomoć posta.

3. Šta je razlog napominjanja obaveznosti posta za prošle narode, zar se ljudi ne bi pokorili bez spominjanja istog?

Nema sumnje da je naredba posta suprotstavljena ljudskim željama i prohtjevima, i to željama koje se svakodnevno ponavljaju i ponavljaju, a podnošenje stanja koje je suprotno tim željama, za mnoge ljude predstavlja nešto veoma mučno i gorko. Podnošenje gladi uprkos hrani koja je nadohvat ruke i trpljenje žeđi, pored bistre vode koja nam je na raspolaganju – predstavlja veoma težak posao. Zasiurno, takva naredba iziskuje određene pripreme kako bi osoba, kojoj je to naređeno, bila spremna i kako bi to prihvatila.

Prihvatanje obaveze, koja je postojala ranije i koju su neki već ostvarili, mnogo je lakše od stvari koju treba izvršiti bez prethodnog iskustva. Također, radnju koju su ispunile osobe koje volimo, mnogo lakše prihvatamo. Stoga u ovom ajetu – radi pripreme za prihvatanje propisa posta i uklanjanja straha kod muslimana od teškoća ove obaveze – napomenuto je da je post propisan i drugim narodima prije dolaska islama i da su tadašnji vjernici, također, imali ovu obavezu.

4. Kakva je veza između posta i bogobožnosti, i kako post vodi ka bogobožnosti?

Duh bogobožnosti jeste nadzor i kontrola nad nefsom. Kada rob uspije ovladati svojim željama i strastima i kada

preuzme kontrolu nad nefsanskim prohtjevima, onda postiže bogobožnost, a to nije moguće ostvariti bez stalnog i trajnog vježbanja.

Kada se rob uzdrži od jedenja halal-hrane, uistinu, postaje spreman da se odupre i suprotstavi haramu.

Ljubav prema jelu, piću i tjelesnim užicima postoji u svim ljudima i u svim periodima. Vježba kontroliranja nefs, odnosno animalne duše, u ovom slučaju imat će veliki uticaj na jačanje volje i kontrolu strasti u ostalim slučajevima. Kao rezultat toga u ljudima se pojavljuje duh bogobožnosti.

5. Ako je post dobar, zašto je onda objavljeno: *Neznatan broj dana* (أَيَّامًا مَّعْدُودَاتٍ), i zar nije bolje da traje neprekidno?

Kada bi post poput namaza bio obavezan tokom cijele godine, bez sumnje, većina vjernika bi mu okretala leđa i time bi se stvorila pretpostavka za neposlušnost. Tada bi, umjesto pozitivnih učinaka, koje ima jedan mjesec ramazana na vjernike, bila otvorena vrata za bježanje od vjere i rezultati bi bili suprotni.

Naravno, otvorena je mogućnost da osobe koje žele poste cijelu godinu, izuzev dva dana tokom godine, a to se smatra vrlinom. Upravo ova sloboda izbora ima veći uticaj na usavršavanje.

Žeđ pojedinaca za ibadetom i izvršavanjem bogoslužnih radnji, predstavlja odgojne principe islama, a najbolja potvrda za ovu tvrdnju jeste sam post. Post tokom jednog mjeseca u godini dana izaziva ovu vrstu žeđi, tako da većina vjernika sa radošću dočekuje ramazan i ima lijepo sjećanje na njega. Kada bi post trajao neprekidno, ovakva žeđ i lijepa uspomena ne bi imale smisla.

Bog, kao Tvorac ljudi, svjestan je mogućnosti Svojih robova i upravo zbog toga im je propisao određene obaveze, te s obzirom na Svoju sveobuhvatnu milost, nije propisao teške obaveze. Jedan mjesec posta je u okvirima mogućnosti svih vjernika, a sve iznad toga je problematično.

6. Koja je mudrost u izostavljanju putnika iz posta, iako u velikom broju slučajeva putnici mogu da poste pa čak i vole da poste?

Priroda putovanja je izlazak iz uobičajenog stanja i ustaljene svakodnevnicе. Mir i slobodno vrijeme, koji postoje u uobičajenom životu, nestaju u vrijeme putovanja, a smanjuje se prisutnost srca i spremnost za korištenje blagodatі posta. Upravo zbog toga, obaveza posta je skinuta sa putnika do trenutka kada budu imali više duhovne spremnosti da bi je naknadno izvršili.

Putovanja koja predstavljaju sastavni dio nečijeg posla i ubrajaju se u njihov svakodnevni program, prema mišljenju velikog broja vjerskih pravnikа, izlaze izvan okvira ovog propisa. Prema tome, ostaju putovanja koja se povremeno dešavaju, i zbog problema koji se dešavaju na tim putovanjima, post nema nekakvog posebnog učinka na duševno uspinjanje.

7. Šta znači: *Oni koji ga jedva podnose* (الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ), i na koje osobe se misli?

Izraz *jedva podnose* (يُطِيقُونَهُ) dolazi od infinitiva *itaka* (إِطَاقَة), u značenju korištenje sve snage u nekoj djelatnosti, na način da više ne ostaje nimalo snage. Konačno, ova riječ označava da je djelo toliko teško i tegobno da potroši svu snagu i moć čovjeka. Prema tome, to je alegorija velike teškoće u djelovanju, zbog koje je obaveza posta skinuta s ovih osoba.

Treba napomenuti da se ova obaveza ne odnosi na osobe koje općenito nemaju snage da poste, jer obavezivanje slabe i nemoćne osobe ne priliči Mudrom. Međutim, osobe koje uz napor mogu postiti i potrošiti svu svoju snagu za post, potpadaju pod ovu obavezu, a istovremeno su oslobođeni zahvaljujući posebnoj Božijoj milosti.

8. Šta se misli pod: *otkup je da jednog siromaha nahrane* (فِدْيَةٌ طَعَامٌ (مِسْكِينٍ)?)

Riječ *fidje* (فِدْيَةٌ) dolazi u značenju *zamjena* i *nadomjestak*. Osobe koje su oslobođene posta obavezne su da daju ovu vrstu otkupa, a količina je određena sintagmom *hrana za jednog siromaha* (طَعَامٌ مِسْكِينٍ).

9. Zašto fidja (otkup) i hranjenje siromaha? Kakva je veza između posta i hranjenja siromaha?

Post je vježba kojom se smanjuje ovisnost o materiji i životinjskim dimenzijama čovjeka. Ukoliko bi trebalo umjesto posta staviti nešto drugo, tako da se u obzir uzima isti cilj, onda bi to bilo materijalno izdavanje i smanjivanje ovisnosti o imetku.

Druga mudrost koja je sadržana u postu jeste kušanje gladi i kao rezultat toga briga o životu siromašnih slojeva društva. Kada se umjesto posta kao zamjena postavi nešto drugo, to će slijediti upravo onaj cilj koji je sadržan i u mudrosti posta.

10. Šta se misli pod: *A ko drage volje uradi dobro djelo, za njega je bolje* (فَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَهُوَ خَيْرٌ لَّهُ), i kakva je veza ove rečenice sa potpunim ajetom?

Riječ *tetavve'a* (تَطَوَّعَ) dolazi od korijena *tave'a* (طَوَّعَ), u značenju izvršavanje nekog posla sa zadovoljstvom, željom i

interesom, a suprotno tome je nevoljnost i nezadovoljstvo pri vršenju nekog posla. Kada se ova riječ *tave'a* koristi kao korijen glagolske vrste *tefe'uul* (تَعَلَّ), onda dobija značenje: dobrovoljno izvršavanje nekog posla.

Prema tome, značenje navedenog ajeta je slijedeće: ukoliko dobro djelo obavite dobrovoljno, sa željom i žarom – bolje je za vas; nego da ga izvršite nevoljno i sa nezadovoljstvom.

Međutim, veza između ove rečenice i opće teme ajeta, koja predstavlja pretpostavku za obaveznost posta, je slijedeća: nakon što je izneseno uvodno pojašnjenje u vezi posta – post je bio obaveza i za prošle narode i pored toga date su olakšice kao što su: da se ne posti ukoliko je čovjek bolestan, na putu ili post ne može podnijeti – post je propisan i vama. Prema tome, s obzirom na olakšice, bolje je da ovo djelo ne obavljate nevoljno, već sa željom i žarom, kako bi vam to donijelo više dobara i kako bi se njegovi uticaji više odrazili u vama.

Nema sumnje da će djelo koje se vrši na temelju želje, interesa, dobrovoljno i sa žarom imati dubok i velik uticaj na ljudsku ličnost i da će ubrzati njegovo duhovno putovanje i uspinjanje. Nasuprot tome, djelo koje je izvršeno pod prinudom, nevoljno i bez želje, poput teškog tereta na plećima – predstavlja činilac koji sprečava uspinjanje. Takvo djelo će proizvesti duševnu tamu, duhovnu lijenost i neće donijeti nikakvu svjetlost vršiocu nekog djela.

11. Da li se: *A bolje vam je, neka znate, da postite* (وَأَنْ تَصُومُوا خَيْرًا) (لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ), odnosi na bolesne, nemoćne i nejake, ili se odnosi na sve vjernike?

Čini se da se ova rečenica odnosi na: *A ko drage volje uradi dobro djelo, za njega je bolje* (فَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَهُوَ خَيْرٌ لَّهُ), i da ima za cilj

pojasniti primjer dobra, čije cjelovito pojašnjenje je dato u dijelu: *Ko drage volje uradi dobro djelo* (مَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا). Prema tome, dragovoljno činjenje dobra vjernicima donosi mnoga dobra i blagodati, a i post obuhvata dobro te shodno tome izvršavanje ovog dobrog djela će za njih imati korist i donijeti im blagodati.

S obzirom da se rečenica iz ovog dijela ajeta obraća u drugom licu, za razliku od prethodnih dijelova ajeta koji su bili u obliku trećeg lica, može se s pouzdanošću ustvrditi da se ajet obraća svim vjernicima. Pored toga, postoje i drugi dokazi u prilog ove tvrdnje.

12. U čemu je važnost mjeseca ramazana i šta je njegova čast?

Ono što se može zaključiti iz kur'anskih ajeta jeste da je mjesec ramazan značajan zbog objavljivanja Kur'anu u njemu:

شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ

*U mjesecu ramazanu je objavljen Kur'an.*²

Također, ovaj mjesec je značajan i zbog noći Kadr, koja je u njemu i koja se svake godine ponavlja:

تَنْزِيلُ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ

*Meleki i Džibril, s dozvolom Gospodara svoga, spuštaju se u njoj zbog odredbe svake.*³

Naravno, nema sumnje da je obaveza posta u ovom mjesecu uvećala njegovu čast i odvojila ga od ostalih mjeseci.

13. U čemu je veza između mjeseca ramazana i posta?

Mjesec ramazan, zbog toga što je u njemu spušten Kur'an i zbog toga što se u njemu nalazi noć Kadr, predstavlja najbolje vrijeme za veliki ibadet kao što je post.

² *El-Bekare*, 185.

³ *El-Kadr*, 4.

Kur'an je spušten radi oslobađanja čovjeka od vezanosti, izlaska iz tame i stizanja do svjetlosti, a post predstavlja veliki korak u smanjivanju, odnosno, prekidanju korijenja ovisnosti. To znači da je post praktično ostvarenje ciljeva spuštanja Kur'ana i sav je okrenut u jednom smjeru. Pored toga, zahvaljujući svjetlosti kao proizvodu posta i uklanjanju jednog dijela zastora, stvara se pretpostavka za razumijevanje kur'anskih ajeta i ustvari, post predstavlja uvod za dublje razumijevanje kur'anskih ajeta.

Spremanje za jednogodišnje propisivanje odredbe iziskuje ozbiljne pripreme i duhovno vježbanje. Da bi vjernici, u onome što im se određuje, odigrali pozitivnu i aktivnu ulogu i da bi poduzeli određene korake za što bolje izvršavanje odredbe, potrebno je da se jedno vrijeme posvete pročišćavanju i moralnom usavršavanju. Pripremanjem srca idu da dočekaju nebeske odredbe, kako bi priskrbili za sebe odredbe koje su ponad svakodnevnih programa materijalnog i zemaljskog života.

14. Šta se podrazumijeva pod riječima *spuštanje Kur'ana*?

Riječ *nuzul* (نزل)⁴ dolazi u značenju spuštanja sa visoke tačke, a razlika između riječi *inzal* (انزال) i *tenzil* (تنزيل) jeste u tome što se *inzal* kaže za jednokratno i trenutno spuštanje, dok se *tenzil* koristi u slučajevima kada je spuštanje postupno.

Bog je Poslaniku bio bliži od žile kucavice i On obuhvata sve stvari. Između Njega i Njegovih robova nema razdaljine, kako bi *inzal* i *tenzil* Njegova govora dobili fizičku dimenziju i kako bi se taj odnos pojašnjavao kao "odozgo prema dolje". Zasigurno se ovdje pod *nuzul* ne misli na fizičko spuštanje, već

---

⁴ Spuštanje. (Op. prev.)

na nešto drugo, čije otkrivanje predstavlja ključ razumijevanja mnogih učenja iz Objave.

Kao što u odgoju i obrazovanju djece nastojimo da duboke i teške teme pretvorimo u lagahne riječi i primjere razumljive za djecu, tako da im uzvišene istine prenosimo jezikom priča i primjera, tako ustvari nivo materije i tema spuštamo koliko je to moguće. Bog, također, koristi isti metod za odgajanje ljudi. On duboke teme, u vezi sa svijetom egzistencije pojednostavljuje koliko god je moguće, a nivo istina spušta na veoma značajnu mjeru kako bi bile razumljive i shvatljive ljudima. Naravno, kako bude napredovao nivo spoznaje ljudi i kako bude dobijao na dubini, postupno će im se nuditi dublje istine.

Čini se da je jedno od značenja spuštanja Kur'ana ublažavanje nivoa spoznaje i smanjivanje dubine istina za njihovo osnovno i lakše razumijevanje.

15. Prvo spuštanje Kur'ana je bilo u noći prve Objave, što sigurno nije bilo u mjesecu ramazanu, i poznato nam je da je Kur'an postepeno spušan, pa šta onda znači tvrdnja da je Kur'an spušten u mjesecu ramazanu?

Kao što dunjalučki život ima vanjsko i unutarnje, tako i svijet egzistencije ima svoj mulk (vidljivi i materijalni svijet) i melekut (nevidljivi i duhovni svijet). Kur'an, također, ima unutarnje i vanjsko, kao i mnogobrojne stepene. Zbilja Kur'ana toliko je duboka da je izvan granica razumijevanja običnih ljudi i ona traži srce poput srca Božijeg poslanika, kako bi u nju uronilo. Međutim, niži stepeni ove zbilje, koji su zaogrnuti odorom riječi i koji se spuštaju u skladu s društvenim okolnostima i pitanjima koja se nameću ljudima, razumljivi su za sve ljude. Iz te perspektive ona predstavlja čvrst

dokaz za sve i sva srca imaju početni kapacitet za razumijevanje ovog nivoa njenih učenja.

Ono što se iz Kur'ana može zaključiti jeste da je u mjesecu ramazanu i u noći Kadr Božijem poslaniku spuštена zbilja Kur'ana, ali onaj njegov nivo razumljiv za ljude počeo je sa objavljivanjem prvog dana Objave i tokom dvadeset i tri godine postupno je stavljan na raspolaganje ljudima.

Da bismo bolje razumjeli ovu temu treba se obratiti ajetima koji govore o Kur'anu, a posebno o njegovoj zbilji kako bi nam postalo jasno da iz perspektive samog Kur'ana ova knjiga ima različite nivoe i svaki nivo ima svoje posebnosti.

16. Jasno je šta znači *on je putokaz ljudima* (هُدًى لِّلنَّاسِ), ali šta znači: *jasan dokaz Pravog puta i razlikovanja dobra od zla* (وَيَبِّتَاتٍ مِّنَ الْهُدَىٰ وَالْفُرْقَانِ)?

Kur'an je uputa za sve ljude. Svi obični i prosječni ljudi se mogu okoristiti njegovim uputama. Međutim, učeni ljudi koji razmišljaju i promišljaju, i koji se nalaze na višem nivou spoznaje, imaju mnogo šire i dublje spoznaje Kur'ana, a prostrana sofa Kur'ana njima nudi dublje teme.

Drugim riječima, Kur'an ne govori o samo jednom nivou učenja već posjeduje veliki broj razreda, kojima se može koristiti svaka osoba shodno svojim mogućnostima i potencijalima. Putnici koriste više znakova kako bi prešli put, a za osobe koje nisu krenule na put samo zamišljanje tih znakova predstavlja poteškoće. Oni – putnici, dolaze do detalja koji jasnije i otvorenije pojašnjavaju one prvobitne upute i ustvari, prelaženjem puta oni stižu na stepen osvjedočenja.

Ukoliko se na početku puta nalaze znakovi koji upućuju ljude u određenom smjeru, a koji predstavljaju uputstva za

sve ljude, oni ljudi koji koriste ove upute i koji se kreću ovim putem susret će se sa novim znakovima, koji će im ona prva uputstva i znakove još bolje i jasnije protumačiti *jasan dokaz pravog puta* (بَيِّنَاتٍ مِّنَ الْهُدَىٰ).⁵ Također, korištenjem ovih uputstava steći će novu moć kako se ne bi izgubili na putu, a to je *furkan* (الفرقان).⁶

17. Da li u svim propisima važi: *Bog želi da vam olakša a ne da poteškoće imate* (يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ), ili se odnosi samo na post?

Ovo je opće pravilo u Božijim propisima i ima značajnu primjenu u fikhu. Gdje god postojanje *teškoće* (العُسْر) predstavlja prepreku, moguće je pozivajući se na ovo pravilo dokinuti određenu obavezu i to predstavlja jedan od ponosa islamskih propisa, pri čemu su uzeti u obzir kapaciteti i stepen sposobnosti svih pojedinaca i nije im natovaren težak teret.

هُوَ اجْتَبَاكُمْ وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ

*On vas je izabrao i u vjeri vam nije ništa teško propisao.*⁷

Božija milost se očituje na svim poljima i ovaj dio ajeta predstavlja primjer ove prostrane milosti koja obuhvata vjernike.

18. Šta je “veličanje Boga zbog Njegove upute”?

Uistinu, kako je moguće postom iskazati Božiju veličinu i spomenuti Boga po Njegovoj veličini i nasuprot Božije upute izreći veličanje?

⁵ *El-Bekare*, 185.

⁶ Razlikovanje dobra od zla.

⁷ *El-Hadždž*, 78.

Izvanjski aspekt ajeta ukazuje da post predstavlja Božiju uputu naspram koje trebaju vjernici iskazati Božiju veličinu i na neki način ovu veličinu pokazati.

Nema sumnje da izvršavanje Božijih zapovijedi predstavlja veličanje Božije upute, te da se ubraja u veličanje Boga. To znači da, kao što izgovaranje "Allahu ekber" predstavlja verbalno veličanje, tj. jezičko izražavanje Božije veličine i pokoravanje Božijim zapovijedima, ono također predstavlja praktično veličanje i to je pokazatelj veličanja Boga na stepenu djelovanja i ponašanja.

Ako tekbir (veličanje) ima značenje da Bogu ne dolikuje sve ono što se kaže o Njemu i On je iznad toga, na stepenu djelovanja, također, ni jedno djelo ne dolikuje Božijoj uzvišenosti, a Bog Svojom veličinom i plemenitošću prihvata to djelo. Ovaj zakon važi i kada je u pitanju post. Uistinu, Bog je iznad ibadeta koje vrše Njegovi robovi i jedino što se može učiniti naspram Božijih uputa jeste shvatiti da je Bog veći od toga da bi ga mi mogli spoznati i veći od toga da svojim djelima i ibadetima možemo ispuniti svoju dužnost robovanja prema Njemu.

19. U čemu je veza između posta i zahvale?

Post je posebna Božija milost i poput svih blagodati iziskuje zahvalu. Bog je ljudima otvorio put razvoja i uzdizanja, pred njih je stavio stepenice napredovanja, a zahvaljivanje na ovim blagodatima predstavlja korištenje ove prostrane Božije sofre. Iako se čini da je to obaveza, to zapravo predstavlja milost i stepene napredovanja i uzdizanja.

Bog čini milost prema Svojim robovima time što im se obraća i dao im je tu čast da izvršavaju Njegove zapovijedi.

Nasuprot početnom uvjerenju, da mi Bogu robujemo i On nam za to mora dati potpunu nagradu, istina je to da svakog trena trebamo biti zahvalni Bogu što nam je dopustio da izvršavamo Njegove zapovijedi. On nam je ukazao naklonost time što je sa nama razgovarao i što je na sebe preuzeo našu uputu i što nam je dao Svoju posebnu milost. Sve to traži zahvalu i, naravno, sa svim onim stepenima koje posjeduje zahvalnost.

20. Šta je suština posta, i koje su njegove odgojne i duhovne dimenzije?

Jedan od najvažnijih ljudskih problema na putu uzdizanja i duhovnog razvoja jeste animalna duša i dimenzija pohlepe u poslovima upravljanja tijelom. Privlačni dunjalučki užici, između ostalih: hrana, piće i seksualni užici okupiraju većinu ljudskog vremena pa čak predstavljaju faktor gafleta (nemara i zaborava) duhovnih stvari i nastojanja da se zadovolje ahiretske potrebe, i u krajnjoj instanci mogu čovjeka spustiti na nivo životinja i sve ljudske težnje i brige usmjeriti u zadovoljavanju ovih potreba (dunjalučkih). U takvom slučaju, položaj čovjeka je veoma nesretan i većina njegovih duhovnih predispozicija ostaje na nivou mogućnosti i nikada ne dožive ostvarenje.

Sve dok vladanje nad tijelom ne pređe u ruke razuma i dok u narednoj fazi vladanje maštom ne pređe u ruke razuma, neće biti pripravan teren za duhovni razvoj, a naizgled vjerska nastojanja će imati veoma malo učinaka.

Naravno, suprotstavljanje nefsanskim prohtjevima ima za posljedicu teškoće, a posebno je teško i naporno na početku. Međutim, to je poput kopanja zemlje od strane zemljoradnika, koji priprema zemljište za sijanje sjemena. Bez toga, ukoliko bi se sjeme i bacilo, ono bi postalo hrana pticama i insektima.

Post je vježba za kontroliranje nefsanskih prohtjeva i to je pokazatelj da je ovaj nadzor moguć.

Duh i zbilja svih djela koja se vrše radi duhovnog putovanja i duhovnog usavršavanja ljudi jeste iskrenost. To znači – umjesto da nešto bude učinjeno zbog naših prohtjeva ili prohtjeva drugih ljudi, to se čini radi Boga i nema drugog cilja osim zadobivanja Božijeg zadovoljstva. (Naravno, iskrenost posjeduje određene razine.)

Post, pored toga što i sam iziskuje iskren nijet i predstavlja ibadet koji se ne može ostvariti bez iskrenog nijeta, također je vježba za pročišćavanje na svim poljima, jer u sebi ne sadrži neko ispoljavajuće djelo koje bi privuklo pažnju drugih. Poput riječi iskrenosti: *Nema boga osim Allaha* (لا إله إلا الله), prilikom čijeg izgovaranja se na usnama ne vidi nikakva kretnja, post, također, u vrijeme uzdržavanja od jela u sebi ne sadrži nikakvo djelo koje bi privlačilo pažnju drugih i upravo zbog toga post je vježba za iskrenost na svim poljima.

Kada je riječ o zbilji i mudrosti posta, ostaje još mnogo toga za reći, što iziskuje mnogo više vremena.

NAPOMENE

– Pripremanje terena za prihvatanje Božijih zapovijedi predstavlja veoma suptilne poente ajeta o kojem raspravljamo. Priprema za pojašnjavanje jedne obaveze i prikazivanje jednostavnom te obaveze, pa čak i pokazivanje praktičnih i objektivnih primjera, predstavlja suptilnosti koji su u ovom ajetu stavljeni u fokus.

Bog, koji je Bog, Svoje zapovijedi izražava blagim jezikom kako bi Svoje robove postepeno pripremio za primanje istih. Iako

je mogao kategorički reći: "Post vam je obavezan!", i niko ne bi imao pravo da krši tu obavezu, nije tako učinio, već nastoji privoljeti Svoje robove kako bi rado i dobrovoljno izvršili tu obavezu.

– U ajetu, o kojem raspravljamo, ukazano je na jednu veoma važnu odgojnu tačku, koja u odgojnim programima može biti veoma korisna i praktična: *A ko drage volje uradi dobro djelo, za njega je bolje.* To znači da poslovi koji se vrše iz želje, ljubavi i zadovoljstva, iako su obavezni, rezultiraju razvojem vršioaca radnje. Međutim, djela koja se vrše nevoljno, prisilno i koja su popraćena nezadovoljstvom, neće uzrokovati razvoj, uzdizanje, napredovanje i rast. Prema tome, oni koji prave kulturne programe trebaju tragati za izgradnjom programa pomoću kojih će kod onih, kojima se obraćaju, izazvati želju i interes u početnoj fazi i da u njihovim srcima pobude žar, te da potom pripreme teren za ostvarenje tih programa.

S tim u vezi, metod Kur'ana na planu pobuđivanja žara, interesa, zanosa i želje za robovanjem Bogu i izvršavanjem obaveza, vrijedan je svake pažnje. U tom smislu moguće je analizirati zašto se u Kur'anu toliko ustrajava na Džennetu i džennetskim blagodatima. Na istom fonu je i spominjanje koristi određenih djela, njihova korisnost za ljudsko stanje i budućnost, kao i tumačenje učinaka dobrih djela i blagodati bogu ugodnih postupaka.

– Sljedeća odgojna tačka koja se spominje u ajetima jeste uzimanje u obzir kapaciteta i mogućnosti pojedinaca za izvršavanje obaveza na što se aludira u dijelu ajeta: *Bog želi da vam olakša a ne da poteškoće imate.*⁸ Ukoliko se u pitanjima odgoja ovome posveti veća pažnja imat ćemo bolje rezultate i riješit će se veliki broj problema.

---

⁸ *El-Bekare*, 185.

ŠESTO POGLAVLJE

Stepen predanosti

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ادْخُلُوا فِي السِّلْمِ كَافَّةً وَلَا تَتَّبِعُوا خُطَوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ
لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ

O vjernici, udite svi u "silm" i ne idite stopama šejtanovim; on vam je, zaista, neprijatelj otvoreni.¹

PITANJA

1. Šta znači riječ *silm* (سِلْم)?
2. Zašto nije rečeno *islimu* (اسلموا)? Šta je to *silm* pa treba u njega ući?
3. Kod predanosti – koja je uloga razuma i pameti, s jedne strane, te volje i slobode izbora, s druge strane?
4. Zar vjernici nisu predani pa im je rečeno udite u *silm* (predanost)?
5. Na kojim poljima su slabe tačke vjernika i u čemu je moguće da nisu predani?
6. U kojem značenju dolazi riječ *kaffe* (كَافَّةً) i šta znači u ovom ajetu?
7. Šta se misli pod stopama šejtanovim (خُطَوَاتِ الشَّيْطَانِ)?
8. Koja je veza između ulaska u *silm* i neslijedenja stopa šejtanovih?
9. Zašto je rečeno: *nemojte slijediti stope šejtanske* (خُطَوَاتِ الشَّيْطَانِ)? Zar nije bilo dovoljno reći: "nemojte slijediti šejtana"?
10. Kakvo je neprijateljstvo šejtana prema vjernicima i zašto je šejtan postao neprijatelj vjernika?
11. Ako je šejtan otvoreni neprijatelj, zašto se onda podsjeća da je on neprijatelj?

¹ *El-Bekare*, 208.

ODGOVORI NA PITANJA

1. Šta znači riječ *silm* (سيلم)?

Riječ *silm* dolazi u značenju predanost, poginjanje glave i pokoravanje, a u pogledu značenja odgovara riječima *islam* (اسلام) i *teslim* (تسليم). *Teslim*, također, ima veliki broj stepena i faza, a počinje od verbalne i vidljive predanosti i nastavlja se do srčane, odnosno potpune predanosti.

2. Zašto nije rečeno *islimu* (اسلموا)? Šta je to *silm* pa treba u njega ući?

Ponekad se kaže: “Pokvasite svoje lice vodom”, a nekad opet: “Bućnite se u vodu!” Ova dva izraza su veoma različita, međutim od ta dva izraza uzvišeniji je onaj kada učitelj plivanja kaže: “Da biste postali plivači morate se spustiti u vodu i nakon toga cijelim svojim bićem ući u vodu.”

Izraz: *uđite svi u “silm”* (ادْخُلُوا فِي السَّيْلِمْ كَافَّةً) je sličan trećem, gore spomenutom izrazu: “Uronite u predanost i cijelim svojim bićem se predajte, uđite u predanost i budite sušta predanost.”

3. Kod predanosti – koja je uloga razuma i pameti, s jedne strane, te volje i slobode izbora, s druge strane?

Značajan dio vjere, vjerskih znanja i učenja je moguće pojmiti i promišljati uz pomoć razuma i razumijevanja. U takvim slučajevima vjerovanje u takva učenja se, također, ubraja u predanost. Međutim, postoje dijelovi, koji zbog različitih razloga nisu spoznatljivi uz pomoću krnjeg ljudskog razuma. To je stepen predanosti koji dolazi nakon imana i vjerovanja.

Vjerski obredi, kao prostor ispitivanja predanosti vjernika, imaju veoma čvrsto uporište u razumu. Zahvaljujući ovim

čvrstim stubovima, vjerski obredi su u potpunosti odbranjivi i opravdani.

Čist i zdrav razum nalaže da se treba pokoravati zapovijedima Sveznajućeg, Samilosnog i Mudrog Boga, iako sve dimenzije tih zapovijedi nisu jasne i njihova mudrost i korist u ovom trenutku je uvijena u veo nejasnoća. Takav je slučaj sa milionima običnih ljudi koji isti ovaj razum svakoga dana predaju umješnim ljekarima, iskusnim inženjerima i stručnjacima u različitim disciplinama i na taj način bez postavljanja ikakvog pitanja okreću točak života.

4. Zar vjernici nisu predani pa im je rečeno uđite u *silm* (predanost)?

O jednoj fazi islama i pokoravanju (*teslim*) prije vjerovanja se govori u suri *Hudžurat*:

قَالَتِ الْأَعْرَابُ آمَنَّا قُلْ لَمْ تُؤْمِنُوا وَلَكِنْ قُولُوا أَسْلَمْنَا وَلَمَّا يَدْخُلِ الْإِيمَانُ
فِي قُلُوبِكُمْ

*Neki beduini govore: "Mi vjerujemo!", Reci: "Vi ne vjerujete, ali recite 'Mi se pokoravamo!', jer u srca vaša prava vjera još nije ušla."*²

Ovakav islam je samo verbalno izjašnjavanje i izvanjsko pokoravanje. Svi ljudi izgovaranjem šehadeta postaju muslimani i na njih se primjenjuju muslimanski propisi.

Iman (ایمان) je viši stepen od pokoravanja (*teslim*), a to je srčano pokoravanje svemu onome što je potvrđeno kao istina i pri tom se čovjek pokorava svome razumu i razumijevanju.

Viši stepen pokoravanja dolazi nakon imana, o čemu je riječ u ovom ajetu. To je apsolutna i svestrana predanost i ona je opća, a podrazumijeva uzdržavanje od šejtanskih puteva.

² *El-Hudžurat*, 14.

5. Na kojim poljima su slabe tačke vjernika i u čemu je moguće da nisu predani?

Problem vjernika jeste pitanje protivrječnosti između istina i prohtjeva duše. Opasnost koja prijeti dunjalučkim interesima i teškoće odvajanja srca od materijalnih sklonosti, također, prosječnim vjericima predstavljaju nešto važno i značajno i upravo zbog toga su pozvani da se svestrano i u potpunosti predaju.

Pored duševnih prohtjeva i strasti, koje obuzimaju sve ljude (pa čak i neke vjernike), stavovi, mišljenje, raščlanjivanje i analiza, također, popunjavaju dio misaonog prostora ljudi. Tako je, ponekad, odustajanje od ličnog stava i mišljenja mnogo teže od odvajanja od materijalnih i duševnih prohtjeva.

Naredba sveobuhvatne predanosti se odnosi na obje navedene vrste odvajanja. Ljudi su obavezni, u cilju očuvanja Božijih granica i zabrana, da se bore protiv prohtjeva duše i da se odriču svojih stavova i mišljenja naspram vjerskih propisa.

Uistinu, koji od dijelova vjere i Božijih naredbi i zabrana može na polju predanosti i pokoravanja biti problematičan za vjernike, te da im pokoravanje na tom polju bude teško i mučno?

Predstavljanje Boga, Božijih imena i atributa, predstavljanje poslanika i tumačenje njihovog praktičnog životopisa, pojašnjavanje proživljenja i bavljenje Džennetom, Džehennemom i Berzahom... ne stvara nikakve probleme u islamskoj zajednici i vjericima nije problem da se pokoravaju ovim saznanjima i učenjima. Također, veliki broj individualnih i obredoslovnih propisa i etičkih preporuka nije u protivrječnosti sa njihovim interesima i prohtjevima i moguće ih je podnositi.

Ono što na ovom polju može biti predmet promišljanja jesu: imovinska pitanja, pitanja borbe i vlasti, koja nisu

u skladu sa dunjalučkim interesima i postaju problematična usljed postojanja različitih stavova i mišljenja pojedinaca u vezi s njima.

Stoga, u komentaru ovog ajeta predanost *silm* se tumači kao vlast čistih Imama, mir s njima. Iako je ovo samo primjer, to je veoma istaknut i primjer vrijedan pažnje.

6. U kojem značenju dolazi riječ *kaffe* (كَافَّة) i šta znači u ovom ajetu?

Riječ *kaffe* dolazi u značenju opći, sveobuhvatni i kolektivni. Pod ovom riječju u navedenom ajetu se misli da se vjernici kolektivno i zajedno pokore i da iskazuju poštovanje prema ovom važnom principu, te da se zalažu na planu njegovog ostvarenja.

S obzirom na činjenice o kojima je bilo riječi u odgovorima na prethodna pitanja, može se zaključiti da većina potčinjavanja izostaje na planu društvenih i pitanja vlasti. Praktičan primjer je nepokoravanje govoru istine na poprištima koja se odnose na društvo i koja su povezana sa materijalnim interesima ili sa moći i uticajem pojedinaca i političkih strujanja. S obzirom na suštinu ove vrste pitanja, koja se odnose na sve ljude i koja utiču na sve pojedince u društvu, rješavanje ovih problema, također, treba poduzeti uz pomoć svih ljudi i svi trebaju nastojati da postignu željene rezultate.

Sasvim je jasno da će na polju društvenih i političkih pitanja i očuvanja jedinstva i interesa zajednice doći do uspjeha onda kada se poduzmu opće aktivnosti i kada se postigne opći dogovor oko ostvarenja reformskih programa. Takvo što ne može se ostvariti bez toga da se svi ljudi, a posebno uticajne ličnosti u društvu, pokore i potčine istini i dok Božije propise

ne prihvate kao zadnju riječ u međusobnim neslaganjima i u skladu s Kur'anom: *Dok se svi ne pokore.*

7. Šta se misli pod stopama šejtanovim (حُطُوتِ الشَّيْطَانِ)?

Šejtanska opravdavanja u cilju očuvanja interesa, ustrajavanja na stavovima i mišljenjima, udovoljavanje tjelesnim prohtjevima – predstavlja koračanje stopama šejtana.

Šejtan se pred Bogom okrenuo argumentaciji i naspram Njega je iznio argument. Pojedini ljudi, također, iznose argumentacije protiv vjere i za potvrđivanje vlastitih stavova iznose dokaze. Božiju vjeru tumače u skladu sa svojim željama i prema Božijoj vjeri se odnose selektivno prihvatajući neke njene dijelove i negirajući neke druge. Preuveličavajući one dijelove vjere koji su “manje štetni” (štetni po dunjalučke interese) skreću pozornost sa ključnih i bitnih dimenzija vjere. Ovo i stotine drugih primjera predstavlja *šejtanske stope*.

Najvažnija osobina šejtana jeste uobrazilja, umišljenost, kompleks više vrijednosti i kao rezultat toga oholost. Kada je šejtan rekao: “Ja sam bolji od njega!” (أَنَا خَيْرٌ مِنْهُ)³, on je time jasno predočio svoju unutarnjost, a rezultat toga bila je oholost, nepokornost i buntovnost. Inat i tvrdoglavost, tj. istrajavanje u pogrešci i griješenju, također, predstavlja jednu od karakteristika šejtana. Umjesto pokajanja i nadoknađivanja, tražio je vremenski rok da zadovolji svoj osvetoljubivi duh. Treća osobina šejtana jeste nastojanje da zaustavi druge i da prenosi svoj duh oholosti na druge.

Kada je rečeno: “Nemojte slijediti šejtana”, to je bilo u značenju: “Udaljite se od tih karakteristika!”

---

³ *El-A'raf*, 12.

Sintagma stope šejtanove podrazumijeva slijedeće:

الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُم بِالْفَحْشَاءِ وَاللَّهُ يَعِدُكُم مَّغْفِرَةً مِّنْهُ
وَفَضْلًا وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ

Šejtan vas plaši neimaštinom i navraća vas na razvrat, a Bog vam obećava oprost Svoj i izobilje; Bog je Svemoćan i zna sve.⁴

إِنَّمَا ذَلِكُمُ الشَّيْطَانُ يُخَوِّفُ أَوْلِيَاءَهُ فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُونَ إِن كُنتُمْ مُّؤْمِنِينَ
To vam je samo šejtan koji svoje prijatelje plaši, i ne bojte ih se, a bojte se Mene, ako ste vjernici!⁵

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا بِمَا نُزِّلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنزِلَ مِنْ قَبْلِكَ
يُرِيدُونَ أَن يُتَحَاكَمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوا أَن يَكْفُرُوا بِهِ وَيُرِيدُ
الشَّيْطَانُ أَن يُضِلَّهُمْ ضَلَالًا بَعِيدًا

Zar ne vidiš one koji tvrde da vjeruju u ono što se objavljuje tebi i u ono što je objavljeno prije tebe pa ipak žele da im se pred šejtanom sudi, a naređeno im je da ne vjeruju u njega. A šejtan želi da ih u veliku zabludu navede.⁶

وَمَنْ يَتَّخِذِ الشَّيْطَانَ وَلِيًّا مِّن دُونِ اللَّهِ فَقَدْ خَسِرَ خُسْرَانًا مُّبِينًا ﴿٦٠﴾ يَعِدُهُمْ
وَيُمَيِّنُهُمْ وَمَا يَعِدُهُمُ الشَّيْطَانُ إِلَّا غُرُورًا

A onaj ko za zaštitnika šejtana prihvati, a ne Boga, zaista će propast očitu doživjeti! On im obećava i primamljuje ih lažnim nadama, a ono što im šejtan obeća samo je obmana.⁷

⁴ El-Bekare, 268.

⁵ Ali Imran, 175.

⁶ En-Nisa, 60.

⁷ En-Nisa, 119-120.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

O vjernici, vino i kocka i strelice za gatanje su odvratne stvari, šejtanovo djelo; zato se toga klonite da biste postigli što želite.⁸

إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَن ذِكْرِ اللَّهِ وَعَنِ الصَّلَاةِ فَهَلْ أَنْتُمْ مُنْتَهُونَ

Šejtan želi da pomoću vina i kocke unese među vas neprijateljstvo i mržnju i da vas od sjećanja na Boga i od obavljanja molitve odvрати. Pa hoćete li se okaniti.⁹

وَرَزَيْنَ لَهُمُ الشَّيْطَانَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

A šejtan im je lijepim prikazivao ono što su radili.¹⁰

إِنَّ الْمُبَدِّرِينَ كَانُوا إِخْوَانَ الشَّيَاطِينِ وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِرَبِّهِ كَفُورًا

Jer su rasipnici braća šejtanova, a šejtan je Gospodaru svome nezahvalan.¹¹

وَقُلْ لِعِبَادِي يَقُولُوا الَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِنَّ الشَّيْطَانَ يَنْزِعُ بَيْنَهُمْ إِنَّ الشَّيْطَانَ كَانَ لِلْإِنْسَانِ عَدُوًّا مُّبِينًا

Reci robovima Mojim da govore samo lijepe riječi: jer bi šejtan mogao posijati neprijateljstvo među njima, šejtan je, doista, čovjekov otvoreni neprijatelj.¹²

⁸ El-Maide, 90.

⁹ El-Maide, 91.

¹⁰ El-En'am, 43.

¹¹ El-Isra, 27.

¹² El-Isra, 53.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّبِعُوا خُطْوَاتِ الشَّيْطَانِ وَمَنْ يَتَّبِعْ خُطْوَاتِ الشَّيْطَانِ
فَإِنَّهُ يُأْمَرُ بِالْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ

*O vjernici, ne idite šejtanovim stopama! Onoga ko bude išao šejtanovim stopama on će na razvrat i odvratna djela navoditi.*¹³

8. Koja je veza između ulaska u *silm* i neslijedenja stopa šejtanovih?

“Stvari se definiraju njihovim suprotnostima.” (Svaka se stvar sa njenom suprotnosti bolje upoznaje.)

Suprotnost *silmu* jeste slijedenje šejtanskih stopa. Za većinu ljudi teško je odrediti područje predanosti (*silm*), ali je veoma lahko odrediti šejtanske puteve.

Od članova Ehli-bejta prenosi se da su pripadnici emevijske dinastije puštali ljudima na slobodu da poučavaju tevhidu, ali su ih sprječavali da poučavaju širku.¹⁴ Razlog navedenog je veoma suptilan i osjetljiv. Oni su znali da će većina ljudi, u vrijeme dok budu poučavali i proučavali tevhid, zanemariti njegove primjere i ono što je njemu suprotno i to neće predstavljati problem za njihovu vlast. Međutim, ukoliko bi pored tevhida razumijevali i širk, odmah bi tragali za primjerima širka i shvatili bi da su tagutske i nevjerničke vlasti najočitiiji primjeri i očitovanja širka.

U cilju produbljivanja ljudskog poimanja, Kur'an stalno tevhid i širk, uputu i zabludu, svjetlost i tamu spominje jedno pored drugog, kako bismo bolje razumjeli njihove primjere.

9. Zašto je rečeno: *nemojte slijediti stope šejtanske* (خُطْوَاتِ الشَّيْطَانِ)? Zar nije bilo dovoljno reći: “nemojte slijediti šejtana”?

¹³ *En-Nur*, 21.

¹⁴ *Kafi*, sv. 2, str. 415.

Riječ *hutuvat* (خطوات) označava razdaljinu između dvije stope prilikom hodanja. Da bi čovjek stigao na cilj, u zavisnosti od blizine i daljine cilja – korača. Svaki korak predstavlja uvod za stizanje do krajnjeg cilja kretanja. Šejtan je, također, za svoje ciljeve odredio korake i napravio pripreme kako bi osobe kojima se obraća postepeno doveo do željenog cilja. On dobro zna da vjernici neće tako lahko prihvatiti njegove želje i neće se predati njegovim prohtjevima. Jedini prikladan način da ih “vuče” prema cilju, jeste da ih približava korak po korak. Zbog udaljenosti koraka od glavnog cilja postoji nada da će vjernici doći na to mjesto. Naravno, svaki korak u mjeri samog tog koraka putnike približava cilju, a to za šejtana, koji ima mnogo strpljenja, predstavlja veliki uspjeh.

Šejtan vjernike nikada ne zove u kufr i širk. Svoj način i glavni cilj ne objelodanjuje tek tako – na početku, već planira da korak po korak stigne do svog cilja, kako bi izazvao što manje osjetljivosti u skladu sa ljudskim, tjelesnim i duševnim prohtjevima. Nakon dužeg perioda putovanja, korak po korak, približava ih do granica širka i kufra i postepeno dovodi do ivice provalije, zatvara puteve izlaza i njihov pad čini sigurnim.

Insistiranje na *hutuvat* (koracima) pokazuje da šejtan koristi različite puteve i s tim u vezi budnost vjernika se nameće kao nužnost.

Naspram puta istine, koji je jedan jedini put, neistine ima veliki i raznovrstan broj ogranaka, koje šejtani koriste u skladu sa zahtjevima unutarnjih težnji različitih osoba i, ustanovljavajući slabu tačku osoba kojima se obraćaju, oni stavljaju one puteve pred ljude koji odgovaraju njihovim slabostima.

10. Kakvo je neprijateljstvo šejtana prema vjernicima i zašto je šejtan postao neprijatelj vjernika?

Iblis, kao vođa šejtana i njihova pokretačka karika, protjeran je iz Božije blizine zbog nečinjenja sedžde Ademu. Umjesto pokajanja i iskupljenja za ovu pogrešku, on je odlučio da se osveti Ademu i njegovim potomcima. Mržnja i zloba koje su se na taj način stvorile u njegovom srcu predstavljaju izvor neprijateljstva prema Ademovim potomcima.

Međutim, neprijateljstvo šejtana prema vjernicima uvijek se vraća na dugotrajnu borbu između istine i laži, koja traje kroz historiju i ona je nužna za slobodu ljudske volje i izbora.

Iman vjernika predstavlja problem za one koji se odaju strastima i prirodno je da se bore protiv vjernika, kako bi uklonili te probleme. Ova borba, koja se ostvaruje na različite načine, u prvoj fazi usmjerena je na iman vjernika i kada nestane imana, onda se troškovi suočavanja znatno smanjuju i nema potrebe za ostrim i skupim sukobljavanjima.

Teme o šejtanu, primjeri i manifestacije šejtana i njihove praktične metode su veoma važne i opsežne, međutim na ovom mjestu je nemoguće tome posvetiti više prostora izuzev odgovora na jedno pitanje.

11. Ako je šejtan otvoreni neprijatelj, zašto se onda podsjeća da je on neprijatelj?

Vjernici ne sumnjaju u neprijateljstvo šejtana i s te strane on je otvoreni neprijatelj, međutim, njegove metode i savjeti nisu baš otvoreni i to iziskuje ozbiljno upozorenje.

Šejtan nije od onih lopova početnika koji nastoje ukrasti vrč i to "u po bijela dana", već je oštroman i iskusan

neprijatelj, koji je čak poželio da utiče na poslanike i koji posjeduje veliki broj varki i ukoliko vjernici ne budu budni neće se lahko osloboditi iz njegovih kandži.

Naravno, šejtan je otvoreni neprijatelj, ali metode i načini njegovog uticaja nisu otvoreni i jasni. Pored toga čovjek je, također, zaboravljiv i veoma brzo pada u nemar i kao rezultat toga pada u šejtanske zamke.

NAPOMENE

– Suština vjere, njena zbilja i duh, jeste predavanje istini. S obzirom da je Bog apsolutna istina i da sve istine postoje kroz vezu s tom Apsolutnom istinom i po Njoj opstaju, kažemo da vjera znači predavanje Bogu i Božijoj vjeri.

Najveći ponos vjere je da čovječanstvo poziva da se preda istinama i da se klone okretanja leđa istini kako bi preko ljestvi istina stigli do Apsolutne Istine i kako bi prešli stepene usavršavanja i uzdizanja.

– Do nepokoravanja dolazi ili zbog toga što razum nije uvjeren ili zbog sukobljenosti sa putenim željama i prohtjevima. Naravno, u velikom broju slučajeva unutarnji razlog koji opravdava nepokornost su strasti i prohtjevi, a izvanjski sumnje.

U svakom slučaju, ukoliko uistinu neko ne prihvati pokornost zbog toga što njegov razum nije uvjeren i ukoliko se radi samo o tome i ničemu drugom, takva osoba ima opravdanje pa čak se nalazi na stepenu prije imana, a to je stepen istraživanja, ispitivanja i sticanja znanja. Potrebno je takvim osobama dati priliku da steknu potrebno znanje i informacije.

– Na bistrom izvoru vjere i vrelu života učenja Objave, mogu se napojiti one osobe koje vjeri prilaze sa velikim “posudama”, ali praznim, kako bi se u trenutku približavanja ovom izvoru napunile do vrha. Međutim, osobe koje vjeri prilaze sa vlastitim stavovima i mišljenjima ili se sa vjerom susreću sa “posudama” prepunim strasti i putenih prohtjeva, jasno je da neće imati nikakve koristi.

SEDMO POGLAVLJE

Udjeljivanje, riznica za ahiretsko putovanje

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاكُمْ مِّن قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا بَيْعَ فِيهِ
وَلَا خُلَّةٌ وَلَا شَفَاعَةٌ وَالْكَافِرُونَ هُمُ الظَّالِمُونَ

O vjernici, udijelite dio od onoga čime vas Mi darujemo, prije nego što dođe Dan kada neće biti ni otkupa, ni prijateljstva, ni zagovora! – A nevjernici – oni su nasilnici.¹

PITANJA

1. Šta znači riječ *infak* (انفاق)?
2. Da li udjeljivanje (*infak*) dovodi do prosjačenja i lijenosti u društvu?
3. Koja je uloga udjeljivanja u duhovnim savršenstvima čovjeka?
4. Zašto Bog Svoje robove ne učini bogatim, pa da nema potrebe da vjernike poziva na udjeljivanje?
5. Zar udjeljivanje ne uzrokuje ponižavanje ličnosti potrebitih?
6. Sve ono što se nalazi u rukama vjernika ubraja se u Božiju opskrbu, pa koji je onda razlog za insistiranje na naredbi: *Udijelite dio od onoga čime vas Mi opskrbljujemo* (أَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاكُمْ)?
7. Koja je veza između udjeljivanja i kijameta i teškoća na njemu?
8. Koji je razlog što nema “trgovanja” na kijametu i zašto ljudi tamo ne mogu međusobno poslovati: *Nema trgovanja u njemu* (لَا بَيْعَ فِيهِ)?
9. Zašto je na kijametu uklonjeno prijateljstvo (وَلَا خُلَّةٌ)?

¹ *El-Bekare*, 254.

10. Iako Kur'an ističe prijateljstvo između bogobožasnih na kijametu, kako je moguće opravdati potpunu negaciju prijateljstva u ovom ajetu?
11. Zašto je na kijametskom danu onemogućen zagovor (شَفَاعَةٌ)?
12. S obzirom na vjerovanje muslimana, a posebno šiija, u zagovor (شَفَاعَةٌ) Božijeg poslanika, s.a.v.a., i njegove čiste porodice, mir s njima, na kijametskom danu kako je moguće protumačiti negaciju posredništva (شَفَاعَةٌ) u ovom ajetu?
13. Na koga se u ovom ajetu misli pod kafiri (nevjernici)? Da li se tu misli na vjernike koji ne udjeljuju?
14. Kakav zulum (nasilje) su nevjernici učinili pa su u ovom ajetu predstavljeni kao zalimi (nasilnici)?

ODGOVORI NA PITANJA

1. Šta znači riječ *infak* (انفاق)?

Leksičko značenje riječi *nefak* (نفق) je izlazak i završetak, a *infak* znači “izdvajanje imetka iz vlastitog posjeda”. U suri Isra dolazi u značenju “istrošiti”:

قُلْ لَوْ أَنْتُمْ تَمْلِكُونَ خَزَائِنَ رَحْمَةِ رَبِّي إِذًا لَأَمْسَكْتُمْ خَشْيَةَ الْإِنْفَاقِ

Reci: “Da vi posjedujete riznice milosti Gospodara moga, i tada biste škrtarili iz straha da će se istrošiti.”²

Davanje imetka drugoj osobi, s jedne strane, predstavlja izlazak imetka iz ličnog vlasništva, a s druge strane, predstavlja završetak i okončavanje vlasništva neke osobe u odnosu na imetak.

U kur'anskoj terminologiji udjeljivanje (*infak*) podrazumijeva materijalnu pomoć ubogim, pomaganje nejakim i siromašnim i potpomaganje potrebitih ljudi u društvu.

² *El-Isra*, 100.

Jedan dio materijalne pomoći siromašnim ima propis obaveze, odnosno vadžiba – poput određene količine zekata u šerijatu i humsa kao i obaveza svakog pojedinca prema supružniku, djeci, roditeljima i rodbini.

Drugi dio materijalne pomoći spada u kategoriju pohvalnog ili mustehaba i za ovu vrstu nije određena posebna mjera. Uglavnom se tretira u obliku podsticaja, čime se vjernici motiviraju.

Čini se da ajet o kojem je riječ, i njemu slični ajeti, spada u ovu drugu kategoriju i ima za cilj podstaći vjernike na udjeljivanje. Međutim, nema nikakve zapreke da se ovakvi ajeti svrstaju u obavezne sadake.

Postavlja se pitanje da li se ovdje misli samo na materijalno pomaganje ili se možda misli i na druge vrste pomaganja, koja su ponekad mnogo važnije od materijalnih pitanja, poput znanstvenog pomaganja – koje nejake osobe čini samostalnim; duhovnog pomaganja – koje je veoma korisno za ljude kada budu na Ahiretu; pravno pomaganje – u situaciji kada se neko ne može sam braniti ili niz drugih vrsta pomaganja koja uglavnom nemaju materijalnu i finansijsku dimenziju?

Na osnovu prve prosudbe ajeta, može se zaključiti da se ajet odnosi upravo na materijalnu pomoć, međutim, s obzirom na dubinu kur'anskih učenja i uzvišene ciljeve koje je ova Božanska knjiga skicirala za ljude, nema nikakve prepreke da se uopći i generalizira ajet o udjeljivanju na intelektualne i duhovne vrste pomaganja, a postoje i mnogobrojni dokazi za ovakvo široko gledanje Kur'ana.

2. Da li udjeljivanje (*infak*) dovodi do prosjačenja i lijenosti u društvu?

U islamskoj terminologiji, da bi se vodio život, rad i zalaganje spadaju u glavne dužnosti vjernika, pa čak se smatraju i

ibadetom. Nasuprot tome, žestoko se kritizira lijenost, parazitski život i ovisnost o drugima:

ملعون ملعون من ألقى كله على الناس

“Proklet je, proklet je onaj koji svoj teret zbaci na druge ljude!”³

Također, na planu podsticanja na udjeljivanje ističu se slučajevi osoba u stanju potrebe, koje posjeduju stid i čednost i koje drugi zbog njihove velike skromnosti smatraju bogatim:

لِلْفُقَرَاءِ الَّذِينَ أُحْصِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا يَسْتَطِيعُونَ ضَرْبًا فِي الْأَرْضِ
يَحْسِبُهُمُ الْجَاهِلُ أَغْنِيَاءَ مِنَ التَّعَفُّفِ

*I to siromasima koji, zauzeti na Allahovom putu, nemaju vremena da zaraduju pa onaj koji nije u to upućen misli da su, zbog skromnosti, imućni.*⁴

Prikladno je pomagati osobama koje su uistinu potrebite i koje su iz raznih razloga onemogućeni da vode vlastiti život. S obzirom da su vjernici svjesni i inteligentni, oni nisu naivni prilikom procjenjivanja ovakvih slučajeva i pronalaze osobe koje imaju istinsku potrebu.

U jednom generalnom projektu islama za idealno upravljanje zajednicom u obzir su uzeti različiti elementi u smjeru osamostaljivanja ljudi i vođenja dostojanstvenog života. Kada se svi elementi objedine, udjeljivanje zauzima posebno mjesto i onda ni na koji način ne pada na um sumnja podsticanja na prosjačenje ili stvaranja duha lijenosti i ljenčarenja. Ovaj obuhvatni nacrt je moguće iščitavati u ekonomskim i socijalnim raspravama islama.

³ *Kafi*, sv. 4, str. 12.

⁴ *El-Bekare*, 273.

3. Koja je uloga udjeljivanja u duhovnim savršenstvima čovjeka?

Najveći ljudski problem je vezanost i opsjednutost imetkom, bogatstvom, dunjalučkim ukrasima i imaginarnim titulama. Udjeljivanje (*infak*) znači odvajanje srca od dijela ovih vezanosti i opsjednutosti i s obzirom da predstavlja liječenje najvećeg ljudskog problema, zauzima posebnu poziciju.

Imetak i dunjalučka sredstva služe za zadovoljavanje životnih potreba, a više od toga predstavlja činilac nemara, a na višim stepenima činilac pada, preobraženja ličnosti, dekadencije i srozavanja čovjeka.

Zemaljska priroda i pohotljiva ljudska duša ima sklonost prema sakupljanju i gomilanju bogatstva, sredstava i ukrasa, a samoljublje predstavlja činilac gramzljivosti za sakupljanje imetka. Lijek za ovaj destruktivni bol jeste odgajanje duše i zadovoljavanje sa onim što nam je nužno.

4. Zašto Bog Svoje robove ne učini bogatim, pa da nema potrebe da vjernike poziva na udjeljivanje?

Dunjalučluk je mjesto iskušavanja i testiranja:

الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا

Onaj koji je dao smrt i život da bi iskušao koji od vas će bolje postupati.⁵

Ovaj ispit je za vjernike mnogo precizniji i sudbonosniji:

أَحْسِبَ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ

Misle li ljudi da će biti ostavljeni na miru ako kažu: "Mi vjerujemo!" i da u iskušenje neće biti dovedeni?⁶

---

⁵ *El-Mulk*, 2.

⁶ *El-Ankebut*, 2.

Jedna od najvažnijih materija Božijeg ispita jesu odnosi među ljudima, koji se zbog razlike u mogućnostima i sposobnostima nalaze na različitim stepenima u pogledu životnih mogućnosti i na taj način se stvara teren za njihov ispit:

وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَكِنْ لَيَبْلُوَكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ فَاسْتَبِقُوا
الْخَيْرَاتِ

A da je Bog htio, On bi vas sljedbenicima jedne vjere učinio, ali, On hoće da vas iskuša u onome što vam propisuje, zato se natječite ko će više dobra učiniti.⁷

وَهُوَ الَّذِي جَعَلَكُمْ خَلَائِفَ الْأَرْضِ وَرَفَعَ بَعْضَكُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ
لِيَبْلُوَكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ

On je Onaj Koji vas je učinio namjesnicima Zemlji i jedne iznad drugih po položajima vas uzdigao da bi vas iskušao u onome što vam je dao.⁸

Prema tome, Bog je mogao sve ljude stvoriti bogatim i bez potrebe, međutim u postojanju potreba se nalazi jako mnogo mudrosti, a istraživanje na ovom polju predočava nova obzorja spoznaje.

5. Zar udjeljivanje ne uzrokuje ponižavanje ličnosti potrebitih?

Ukoliko se sva dešavanja promatraju kao kušnje i ukoliko se ovaj kur'anski princip uzme u obzir, može se zaključiti da su i bogati, a i siromašni, podvrgnuti ispitu. Naravno, ispitna pitanja su naizgled različita, ali u toj razlici su skrivene mnogobrojne mudrosti. Kada se siromašni i bogati nalaze na poligonu ispitivanja i kušnje, i kada jedan drugog posmatraju iz

⁷ *El-Maide*, 48.

⁸ *El-En'am*, 165.

te perspektive, i ukoliko obojica nastoje da postignu što više bodova, onda više neće biti riječi o ponižavanju ličnosti osobe kojoj se udjeljuje i nikome neće pasti na pamet da ponizi drugog.

Ukoliko bogati siromašnima daju prava koja im pripadaju, više neće biti potrebe za milostinjom:

وَفِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ لِّلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ

A u imecima njihovim je udio i za onoga koji prosi i za onoga neimaštinom pogođenog.⁹

U davanju nekome njegova prava nema činjenja usluge i osoba koja je nekome dala njegovo pravo, nema prava da prigovara. Naravno, kada svi bogataši ne ispunjavaju svoje obaveze i dužnosti, drugi dio bogataša mora dati veći dio od onoga što je predviđeno, a to je uspjeh i pomoć za njih same. Na taj način imat će priliku da za onaj svijet pripreme više poputnine. Božija pomoć, također, iziskuje zahvalu, a to nije u suglasju sa prigovaranjem osobama koje su u stanju potrebe.

U odgojnom sistemu islama poduzete su mnogobrojne mjere za očuvanje dostojanstva čovjeka. U dijelu udjeljivanja, kao jedne posebno osjetljive kategorije, iskazana je vanredna preciznost kako bi se ovim pomoglo očuvanju ljudskog dostojanstva. U ajetima i predajama o udjeljivanju moguće je pronaći veliki broj detalja u vezi onoga što smo rekli, a što iziskuje posebnu analizu i raspravu.

Ispit bogatih nije lakši od ispita siromašnih, čak je i teži. Iako je moguće da se siromah izloži gaženju časti ili poniženju, zbog čega je neophodno da sačuva dostojanstvo i da se strpi u siromaštvu. Sve dok ne dođe do granice nužde treba se

---

⁹ *Ez-Zarijat*, 19.

uzdržati od uzimanja pomoći koja je popraćena poniženjem. Međutim, bogati se, također, suočavaju sa većim problemima. Nadvladavanje pohlepe, škrtosti i stotina drugih šejtanskih vesvesa i obmana koje sprječavaju udjeljivanje, a tu su i obazrivost u iskrenosti nijeta, poštivanje dostojanstva potrebitih i ozbiljno uzdržavanje od prigovaranja i uznemiravanje istih – predstavljaju slučajeve koji ispit bogatih čine težim.

6. Sve ono što se nalazi u rukama vjernika ubraja se u Božiju opskrbu, pa koji je onda razlog za insistiranje na naredbi: *Udijelite dio od onoga čime vas Mi opskrbljujemo* (أَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاكُمْ)?

Kur'an je zikr, odnosno sjećanje, a veliki broj kur'anskih ajeta predstavlja podsjećanje. I ovaj ajet je u ulozi podsjećanja kako vjernici ne bi zaboravili da sve što se nalazi u njihovim rukama predstavlja Božiju opskrbu. Oni sami nemaju ništa i jedino što mogu učiniti jeste da dijele od onoga što pripada Bogu i što je od strane Njega darovano. Metod podsjećanja predstavlja kur'anski odgojni princip, koji je veoma funkcionalan i rješava probleme.

Ljudska zemaljska priroda brzo se počinje smatrati vlasnikom svih stvari oko sebe i zbog velike naklonosti koju gaji prema sebi, sve stvari povezuje sa sobom i na taj način misli da je dobila na težini te da je postigla veličinu. Čovjek sam sebe vara i sam za sebe pravi obmane i iluzije i s njima živi. Na ono što nije njegovo stavlja lažni pečat svoje duše i dugo se raduje tom svom bezvrijednom i lažnom pečatu. Njime se ponosi i pred drugima ističe. Međutim, čim uđe u svijet istine, lažnost onih pečata svima postaje jasna i počinje tugovanje i žaljenje. Ovaj ajet ima za cilj da čovjeka podsjeti na lažnost i iluzornost onoga što sebi prisvaja i prije nego što ga obuzmu ona bolna

jadikovanja i tugovanja, da se upozna sa istinom i da nešto učini za svoju vječnost.

Obraćanje pažnje na činjenicu da ono što se nalazi u našim rukama predstavlja Božiju opskrbu, koju nam je Bog darežljivo i plemenito dao na raspolaganje i sada od nas traži da dio toga potrošimo za zadovoljavanje potreba siromašnih, a što za nas ima velike blagodati – olakšava dijeljenje i čini da dijelimo dobrovoljno i puni žara i zanosa.

U velikom broju kur'anskih ajeta, gdje god se pružila mogućnost za pojašnjavanje tevhida, to je iskorišteno na najljepši način i može se sa sigurnošću reći da nijednoj drugoj stvari nije posvećena ovolika pažnja u Kur'anu.

Kur'an koristi sve egzistencijalne pojave i postojeće odnose među ljudima kako bi pojasnio tevhid. Na svim poljima predstavlja "sliku tevhida" i nastoji sve ljude upoznati sa ovim barjakom. Ukoliko Kur'an budemo čitali sa ovog gledišta, pored potvrđivanja ove tvrdnje spoznat ćemo vanrednu važnost tevhida iz perspektive Kur'ana.

Treba napomenuti da je Bog potvrdio vlasništvo ljudi u njihovim međusobnim odnosima i privremeno je na Ovom svijetu stavio svoj pečat na to. Međutim, nikako nije prihvatio vlasništvo ljudi u odnosu na Boga, već ga u mnogobrojnim ajetima negira. Konsultiranjem ajeta koji govore o tevidu u vlasništvu, potvrđuje se očitost ove teme.

7. Koja je veza između udjeljivanja i kijameta i teškoća na njemu?

Dunjaluk je njiva ahiretska, a jedno od sjemena koje treba posijati na Ovom svijetu jeste i udjeljivanje, što na onom svijetu ima neobično velike plodove:

مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَنْبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلٍ فِي كُلِّ سُنْبُلَةٍ مِائَةٌ حَبَّةٌ وَاللَّهُ يُضَاعِفُ لِمَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ

Oni koji imanja svoja troše na Božijem putu liče na onoga koji posije zrno iz kojeg nikne sedam klasova i u svakom klasu po stotinu zrna. – A Bog će onome kome hoće dati i više; Bog je Svemoćan i sve zna.¹⁰

Glavno bogatstvo i vrijednost ahiretskog života je čisto i zdravo srce:

إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ

Samo će onaj koji Bogu srca čista dođe spašen biti.¹¹

A srce će biti čisto i zdravo onoga trenutka kada se s njega skine hrđa dunjalučkih sklonosti i vezanosti, kada se očisti od prljavština dunjalučkih ukrasa i kada se spasi od bolesti dunjalučkog života i zdravo ostane. S ovim pojašnjenjem postaje jasna uloga udjeljivanja u čišćenju ljudskog srca kao i razlog tolikog ustrajavanja na udjeljivanju.

Vezanost za dunjalučki imetak je poput pada u blato, koje postepeno guta čovjeka i protokom vremena umanjuje nadu za spas sve do trenutka dok čovjek u njemu ne ispusti dušu:

إِنَّ الدُّنْيَا بَحْرٌ عَمِيقٌ قَدْ غَرِقَ فِيهَا عَالَمٌ كَثِيرٌ

“Ovaj svijet je duboko more u kojem se utopiše mnogi znalci.”¹²

Zbilja ovih vezanosti će se na Ahiretu materijalizirati u obliku lanaca i sindžira, koji će biti stavljeni na ruke i noge

¹⁰ *El-Bekare*, 261.

¹¹ *Eš-Šu'ara*, 89.

¹² *Kafi*, sv. 1, str. 15.

ljudi i oni će onemogućavati ljudima da idu u Džennet i survival će ih u Džehennem:

خُدُوهُ فَعَلُّوهُ ۞ ثُمَّ الْجَحِيمَ صَلُّوهُ ۞ ثُمَّ فِي سِلْسِلَةٍ ذَرْعُهَا سَبْعُونَ ذِرَاعًا
فَأَسْلُكُوهُ ۞ إِنَّهُ كَانَ لَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ ۞ وَلَا يَحْضُ عَلَىٰ طَعَامِ الْمِسْكِينِ

Držite ga i u okove okujte, zatim ga u vatru bacite, a onda ga u sindžire sedamdeset lakata duge vežite, jer on u Boga Velikog nije vjerovao i da se nahrani nevoljnika – nije nagovarao.¹³

Udjeljivanje je skidanje ovih okova i lanaca sa vlastitih nogu i ruku kako bi čovjek na Ahiretu lagahan i slobodan išao u smjeru svoje sreće, jer inače će težina onih lanaca na onome danu svu snagu nam oduzeti.

Imam Ali, mir s njim, pored sve veličine duha i neusporedive borbe na Božijem putu, kada bi spominjao kijamet govorio bi:

آه من قلة الزاد و طول الطريق و بعد السفر و عظيم المورد

“Oh male poputnine, dužine puta, daljine putovanja i teškoće svratišta!”¹⁴

Kada on jadikuje zbog male poputnine i brine zbog duljine puta, onda mi moramo biti još više zabrinuti i moramo učiniti veći napor kako bismo pripremili poputninu, a Bog, koji je potpuno upoznat sa istinama onoga dana, s tim u vezi nam preporučuje udjeljivanje.

8. Koji je razlog što nema “trgovanja” na kijametu i zašto ljudi tamo ne mogu međusobno poslovati: *Nema trgovanja u njemu* (لَا بَيْعَ فِيهِ)?

¹³ *El-Hakka*, 30-34.

¹⁴ *Nehdžu-l-belaga*, kratke izreke 77, str. 481.

U doba ubiranja plodova, bacanje sjemena u zemlju neće imati nikakve koristi izuzev uništavanja sjemena. Dunjaluk je vrijeme sijanja sjemena, a Ahiret vrijeme ubiranja plodova. U sistemu stvaranja, i zakonima koji vladaju u njemu, nisu moguće nikakve izmjene i promjene:

فَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّتِ اللَّهِ تَبْدِيلًا وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّتِ اللَّهِ تَحْوِيلًا

*U Božijim zakonima ti nikad nećeš našu promjene, u Božijim zakonima ti nećeš naći odstupanja.*¹⁵

– Kijametski dan je dan otkrivanja istina, a ljudi će djelovati jasnijeg pogleda:

فَبَصَّرُكَ الْيَوْمَ حَدِيدٌ

*Danas ti je oštar vid.*¹⁶

Kada istina postane jasna, niko neće biti spreman da ono što je kod njega bolje da drugome. Osjećat će da on sam ima veliku potrebu za tim, a znat će da i drugi snažno osjećaju svoju potrebu. Stoga, niko neće biti spreman da drugome prepusti ono što ima i što je vrijedno, kako bi stekao nešto bolje. Ono što je loše i ružno neće imati kupca na dan kada se istine razotkriju. Imensko vlasništvo će, također, izgubiti svoje osobine zbog otkrivanja istine i niko se za njega neće vezati. Prema tome, neće biti pretpostavke za kupoprodaju.

Treba pojasniti da do trgovanja na Ovom svijetu dolazi onda kada neka osoba ima jednu vrijednu stvar i ukoliko ima potrebu za drugom stvari, koja je po njegovom mišljenju vrijednija, onda je spremna izvršiti razmjenu. Druga strana je, također, uvjerena da za ono što daje dobiva nešto

---

¹⁵ *Fatir*, 43.

¹⁶ *Kaf*, 22.

vrjednije. U svakom slučaju, obje strane osjećaju da će ostvariti korist ovom trgovinom. Međutim, na onom svijetu, kada se uklone zavjese i kada grane sunce istine svima će biti jasno da zlato, srebro i dijamanti tamo nemaju vrijednost i koliko god im se bude pred noge bacalo zlato, oni ga neće ni pogledati. Nasuprot tome, bit će im jasno da su za čovjeka samo korisna dobra djela, čije je sjeme posijano na Dunjaluku, a na Ahiretu će naći njegove plodove. Također, moralne vrline, spoznaja i ljubav prema Bogu i Njegovim miljenicima će biti od koristi, a osim toga ništa drugo im neće koristiti. U takvim okolnostima osobe koje budu imale ovakvo bogatstvo neće poznavati ništa drugo vrijedno s čime bi mogli mijenjati svoja bogatstva, tako da neće doći do kupoprodaje. A osobe koje nemaju takva bogatstva nemaju ničega vrijednoga što bi mogli zamijeniti s njima ili od njih uzeti jedan dio, kako bi između njih došlo do trgovine. Prema tome, pretpostavka za bilo koju vrstu kupoprodaje će nestati i bit će: *Nema trgovanja u njemu.*¹⁷

9. Zašto je na kijametu uklonjeno prijateljstvo (وَلَا حِلَّةَ)?

Nema sumnje da se ovdje pod prijateljstvom ne misli na ahiretsko prijateljstvo vjernika i bogobožasnih ljudi, jer sve ono što na Ovom svijetu bude imalo ahiretsku boju, na onom svijetu će se očitovati u savršenijem i ljepšem obliku:

الْأَخِلَاءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ

*Tog Dana će oni koji su jedni drugima bili prijatelji postati neprijatelji, osim onih koji su bili bogobožasni.*¹⁸

¹⁷ El-Bekare, 254; Ibrahim, 31.

¹⁸ Ez-Zuhruf, 67.

Prijateljstva koja su nastala na osnovi prolaznih dunjalučkih interesa i zbog postizanja tjelesnih zadovoljstava i zadovoljavanja strasti, otkrivanjem istina na kijametskom danu sama će po sebi biti preobražena u neprijateljstva. Neće se ukloniti prijateljstva, već će se raširiti neprijateljstva nekadašnjih prijatelja. Kada neko vidi koliko su mu bile uskraćene istine zbog druženja sa nekom osobom i u kojoj mjeri je sam za sebe pripremio tugu i vatru, prirodno će se u njegovom srcu upaliti plamen mržnje prema toj osobi i cijelim svojim bićem će željeti da:

يَا وَيْلَتَى لَيْتَنِي لَمْ أَتَّخِذْ فُلَانًا حَلِيلًا

Kamo sreće, teško meni, da toga i toga za prijatelja nisam uzео.¹⁹

Na Ovom svijetu, također, veliki broj prijateljstava koja počivaju na interesu i strastima nakon nekog vremena prelaze u neprijateljstva. Veoma često se dešava da višegodišnji prijatelji nasrću jedan na drugog zbog toga što su jedan od njih ili obojica izdali prijateljstvo. Postaju krvni neprijatelji i svete se jedan drugom. Kada Ovaj svijet prođe i kada se uklone zavjese, unutarnjost prijateljstva, koja je poput neprijateljstva, otkriti će se, i prijatelji s Dunjaluka će na Ahiretu postati neprijatelji jedni drugima.

10. Iako Kur'an ističe prijateljstvo između bogobojaznih na kijametu, kako je moguće opravdati potpunu negaciju prijateljstva u ovom ajetu?

Jednostavan odgovor na ovo pitanje bi bio sljedeći: ajet o kojem raspravljamo i u kojem se prijateljstvo u potpunosti negira, predstavlja jedno opće pravilo i zakon. Gore spomenuti ajet, koji potvrđuje prijateljstvo između bogobojaznih,

¹⁹ *El-Furkan*, 28.

predstavlja specifično pravilo i zakon. Opće i specifično spadaju u ustaljena pravila u arapskoj i nearapskoj književnosti.

Bogobožne osobe na Ovom svijetu slijede pravila života onoga svijeta i oni svoju ličnost čiste od prljavštine dunjalučkog života i tjelesnih prohtjeva. Kriterij njihovog prijateljstva jeste bliskost sa Bogom, sticanje duhovnih savršenstava i ulaganje u Ahiret. Taj kriterij je primjenjiv i uvažen kako na ovom tako i na onom svijetu.

Prema tome, druženje bogobožnih ne pripada dunjalučkoj vrsti druženja tako da bi završetkom ovoga svijeta završilo i to druženje, ili da se preobrazi u neprijateljstvo objelodanivanjem istina. S obzirom na rečeno, posebnost se uopće ne dovodi u pitanje. U principu, druženje bogobožnih izlazi iz okvira druženja običnih ljudi. To znači da ova vrsta druženja nema nikakve veze sa druženjem dunjalučara, već samo posjeduje nazivnu sličnost. Ono što ajet negira jeste druženje koje počiva na dunjalučkim interesima i tjelesnim prohtjevima. Čim nestane Ovog svijeta i ta vrsta druženja će izbljedjeti.

11. Zašto je na kijametskom danu onemogućen zagovor (شَفَاعَةٌ)?

Šefa'at (شَفَاعَةٌ) dolazi u značenju posredovanja, opraštanja grijeha grješniku ili postizanje nekih posebnih interesa ili posebnog položaja od strane pojedinca.

Posredništvo na Ovom svijetu iziskuje određene temelje, između ostalih vezu između posrednika i osobe za koju se posreduje, također, posjedovanje odgovarajućeg i visokog položaja od strane posrednika kod osobe od koje se traži oprost ili darivanje. Osoba za koju se posreduje uglavnom ne zaslužuje oprost ili darivanje, a zahvaljujući ovom posredništvu na neki način se tolerira i zanemaruje to što ne posjeduje zasluge.

Takvi odnosi su ustaljeni među dunjalučarima. Ljudi veoma često u cilju postizanja određenih interesa, koristi i budućih ciljeva, posreduju za druge i pružaju im određene položaje, kako bi kasnije u sjeni tog posredovanja ostvarili određenu korist. Izrazi poput “sređivanje veza”, podmićivanje, uticajnost, posredovanje i povezivanje govori o ovoj praksi u društvu.

Bez sumnje, na Ahiretu ne postoji posredništvo koje omogućava da posrednik ostvari neke interese i ni jedan posrednik neće ostvariti korist sa svojim posredovanjem od osobe za koju posreduje:

يَوْمَ لَا تَمْلِكُ نَفْسٌ لِنَفْسٍ شَيْئًا وَالْأَمْرُ يَوْمَئِذٍ لِلَّهِ

Dan kada niko nikome neće moći nimalo pomoći, toga dana će vlast jedino Bog imati.²⁰

Prema tome, na Ahiretu je u potpunosti dokinuto dunjalučko posredovanje.

U jednom dijelu dunjalučkog posredovanja krši se pravo osobe koja posjeduje određena prava, kako bi osoba koja ne zaslužuje određeni položaj dobila isti. To znači, na sceni je teško nasilje, koje je istovremeno prikriveno i naizgled legalno. Međutim, na Ahiretu koji je poznat kao “dan pravde” niko neće moći kršiti nečija prava i niko neće dobiti neki položaj bez zasluga.

Šefa'at ili posredovanje, koje je u gore navedenom ajetu negirano, prema kontekstu i analogiji dva prethodna slučaja (prijateljstvo i trgovina) odnosi se na uobičajena dunjalučka posredovanja. To su posredništva koja ostvaruju dunjalučari uzimajući u obzir dunjalučke odnose i interese. Ova vrsta ima

²⁰ *El-Infitar*, 19.

određene karakteristike od kojih su neke već spomenute. Također, razlog dokidanja ove vrste posredovanja na Ahiretu je sasvim jasan i nema potrebe za ponavljanjem.

12. S obzirom na vjerovanje muslimana, a posebno šiija, u zagovor (شَفَاعَةٌ) Božijeg poslanika, s.a.v.a., i njegove čiste porodice, mir s njima, na kijametskom danu kako je moguće protumačiti negaciju posredništva (شَفَاعَةٌ) u ovom ajetu?

Kao što je u ajetu, o kojem je riječ, općenito negirano prijateljstvo na Ahiretu, u drugom ajetu se izdvaja jedan dio prijateljstava koji se odnosi na bogobojazne. Kada je riječ o posredovanju, važe iste zakonitosti. Općenito, negira se posredovanje, ali u pojedinim slučajevima iz ovog općeg pravila se izdvajaju neki dijelovi posredovanja na Ahiretu. Pogledajmo ove ajete:

لَا يَمْلِكُونَ الشَّفَاعَةَ إِلَّا مَنِ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمَنِ عَهْدًا

*Niko se ni za koga neće moći zauzimati, osim onoga kome Milostivi dopusti.*²¹

وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنِ ارْتَضَى

*I oni će se samo za onoga kojim On bude zadovoljan zauzimati.*²²

وَلَا يَمْلِكُ الَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِهِ الشَّفَاعَةَ إِلَّا مَن شَهِدَ بِالْحَقِّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ

*Oni kojima se oni, pored Njega, klanjaju – neće moći da se za druge zauzimaju; moći će samo oni koji Istinu priznaju, oni koji znaju.*²³

²¹ Merjem, 87.

²² El-Enbija, 28.

²³ Ez-Zuhruf, 86.

U skladu sa stavkama ovih ajeta, osobe koje svjedoče istinu, i koje znaju, i koje, također, posjeduju Božiji ugovor, moći će se zalagati za osobe s kojima je Bog zadovoljan. Naravno, ovo posredovanje i zalaganje se odvija samo uz Božiju dozvolu:

مَا مِنْ شَفِيعٍ إِلَّا مِنْ بَعْدِ إِذْنِهِ

*Niko se neće moći zauzimati ni za koga bez dopuštenja Njegova.*²⁴

يَوْمَئِذٍ لَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَرَضِيَ لَهُ قَوْلًا

*Toga dana će biti od koristi samo posredovanje onoga kome Milostivi dopusti i dozvoli da se za nekoga govori.*²⁵

وَلَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ عِنْدَهُ إِلَّا لِمَنْ أَذِنَ لَهُ

*Kod Njega će se moći zauzimati za nekoga samo onaj kome On dopusti.*²⁶

وَكَم مِّن مَّلَكٍ فِي السَّمَاوَاتِ لَا تُغْنِي شَفَاعَتُهُمْ شَيْئًا إِلَّا مِنْ بَعْدِ أَنْ يَأْذَنَ اللَّهُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَرْضَى

*A koliko na nebesima ima meleka čije posredovanje nikome neće biti od koristi, sve dok Bog to ne dozvoli onome kome On hoće i u korist onoga kojim je zadovoljan.*²⁷

Ovi ajeti jasno potvrđuju onu vrstu posredovanja s kojom je Bog zadovoljan i koja se odvija s Njegovim dopuštanjem. To su posredovanja koja nemaju nikakve sličnosti sa uobičajenim i ustaljenim posredovanjima na Dunjaluku.

²⁴ Junus, 3.

²⁵ Ta-Ha, 109.

²⁶ Sebe', 23.

²⁷ En-Nedžm, 26.

Pojašnjavanje pitanja šefa'ata, odnosno posredovanja na Ahiretu, njegovih dimenzija i uvjeta iziskuje šire pojašnjenje, a na ovom mjestu nema prostora za širu raspravu po pitanju posredovanja.

13. Na koga se u ovom ajetu misli pod kafiri (nevjernici)? Da li se tu misli na vjernike koji ne udjeljuju?

U velikom broju ajeta se govori o kufru ili nevjerovanju vjernika, koji se terminološki zove "kufr u praksi". Kao potvrda toga prvi ajet koji počinje riječima *O vi koji vjerujete* pripisuje ovu kategoriju kufra vjernicima, o čemu je bilo riječi u prvom dijelu knjige.

Vjernici, poput ostalih ljudi, nakon razumijevanja jedne istine imaju slobodu da je prihvate ili da u odnosu na istu zauzmu negativan stav. Ukoliko se ta istina odnosi na principe vjere i osnovna vjerovanja čije negiranje predstavlja negiranje prapočetka (stvaranja), proživljenja i poslanstva – takva osoba, koja je ranije bila u skupini vjernika, postaje nevjernik i izlazi iz skupine vjernika. Međutim, ukoliko se odnosi na praktične obaveze i spada u dijelove vjerskih propisa, negiranje istog ili, ispravnije rečeno, neprihvatanje i nepokoravanje istom, predstavlja "nevjerovanje u praksi" i u toj mjeri uzrokuje tamu i uskraćenje Božije milosti. Ova količina negiranja i suprotstavljanja istini, također, predstavlja stepen nevjerovanja, iako ta osoba ne izlazi iz skupine vjernika i za nju ne važe propisi koji vrijede za nevjernika.

وَمَا يُؤْمِنُ أَكْثَرُهُمْ بِاللَّهِ إِلَّا وَهُمْ مُشْرِكُونَ

*Većina ovih ne vjeruje u Boga, a da Mu druge ravnim ne smatra.*²⁸

---

²⁸ Jusuf, 106.

Ovaj ajet ističe da je veliki broj vjernika zahvaćen širkom i poznato nam je da se veliki dio ljudskog nevjerovanja odnosi na njihov širk, a srž i suština kufra i nevjerovanja je upravo širk. Prema tome, ne treba se čuditi kako vjernici zbog neispunjavanja jedne Božije naredbe, poput udjeljivanja, dostižu jedan stepen kufra.

14. Kakav zulum (nasilje) su nevjernici učinili pa su u ovom ajetu predstavljeni kao zalimi (nasilnici)?

– Prvi zulum i nasilje jeste nasilje prema sebi i uskraćivanje vlastitoj zbilji da se okoristi Božanskom milošću i duhovnim blagodatima. Osobe koje ne udjeljuju, prije svega gaze vlastitu zbilju i uništavaju svoju budućnost. Oni prolaze nezainteresirano pored prostrane Božije sofre prepune poputnine za ahiretski put i onemogućavaju svojoj zbilji da se okoristi ovim milostima. Oni se i pored pogodnog terena za razvoj i duševno uzdizanje, zadovoljavaju stajanjem i stagnacijom i na taj način prema sebi čine nasilje.

– Drugi zulum i nasilje je zulum prema Božijim robovima, koji imaju svoja prava u imetku bogatih, tako da oni trpe teške muke zbog toga što se bogati uzdržavaju od udjeljivanja.

Bez imalo pretjerivanja, ukoliko bi bogataši u svakom društvu plaćali neosporiva prava ljudima u stanju potrebe, nestalo bi siromaštva i ne bi bilo onih kojima nešto treba, tako da niko ne bi mogao dobrovoljno udjeljivati. Postojanje siromašnih i osoba u stanju potrebe u jednoj sredini govori o ravnodušnosti i nebrizi bogatih ljudi u tom području, jer inače Bog nikoga nije stvorio bez opskrbe.

NAPOMENE

– Osobe koje se skrivaju u ljušturi svog egoizma i uobraženosti ne mogu vidjeti ništa oko sebe i nisu upoznati sa bolima i patnjama drugih ljudi ili na njih ne obraćaju pažnju.

Izrasle i punoljetne osobe, koje su izašle iz ovog uskog kaveza i čija je ličnost procvjetala, ne mogu da ne obraćaju pažnju na probleme ljudi i da posmatraju tugu i čežnju ljudi oko njih, a da ništa ne poduzmu. Osjećaj odgovornosti u odnosu na slabe i nemoćne osobe ukazuje na duhovni odgoj i jačanje ljudskih dimenzija, a taj osjećaj se odražava u obliku udjeljivanja.

– Čovjek je društveno biće i ima potrebu za društvom, tako da bez boravka u zajednici nije moguće nastaviti življenje. Osoba koja koristi društvo, u odnosu na društvo ima određene obaveze i odgovornosti. Problemi u društvu će zahvatiti sve slojeve društva, a ni bogati neće biti podalje od tih problema. Siromaštvo ima posljedice koje utiču na cjelokupno društvo tako da, posredno ili neposredno, razarajuće djeluje na sve. Naprimjer, nesigurnost, ovisnost, širenje nereda i razvrata, fizičke i duševne bolesti... dolaze kao posljedica siromaštva i bijede u društvu ili se tako šire. Osobe koje udjeljivanjem učestvuju u iskorjenjivanju siromaštva, pored Ahiretske nagrade i rješavanja problema jednog broja Božijih robova posredno ulažu u vlastitu sigurnost i mir.

OSMO POGLAVLJE

Iskreno udjeljivanje bez prigovora

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُبْطِلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْأَذَى كَالَّذِي يُنْفِقُ مَالَهُ رِئَاءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ صَفْوَانٍ عَلَيْهِ ثَرَابٌ فَأَصَابَهُ وَابِلٌ فَتَرَكَهُ صَلْدًا لَا يَقْدِرُونَ عَلَى شَيْءٍ مِّمَّا كَسَبُوا وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ

O vjernici, ne kvarite svoju milostinju prigovaranjem i uznemiravanjem, kao što to čine oni koji troše imetak svoj da bi se ljudima pokazali, a ne vjeruju ni u Boga ni u onaj svijet; oni su slični litici sa oskudnom zemljom kada se na nju sruči pljusak, pa je ogoli; oni neće dobiti nikakvu nagradu za ono što su uradili. – A onima koji neće da vjeruju Bog neće ukazati na pravi put.¹

PITANJA

1. Koja je definicija riječi *sadekat* (صدقات) u kur'anskoj terminologiji?
2. Koji je razlog upotrebe riječi *sadekat* umjesto *infak* (إنفاق)?
3. Šta znače *menn* (من) i *eza* (أذى) i koja je razlika između njih?
4. Kako prigovori (*menn*) i uznemiravanje (*eza*) kvare milostinju (*sadekat*) i šta se misli pod kvarenjem (بطلان)?
5. Kako se ostvaruje pretvaranje (ريا) u udjeljivanju?
6. Koja je sličnost između “udjeljivanja sa prigovorima i uvredama” i “licemjernog udjeljivanja”?
7. Zašto se pretvaranje (ريا) ne spominje zajedno sa prigovaranjem (*menn*) i uznemiravanjem (*eza*) i zašto se izdvaja, odnosno,

¹ *El-Bekare*, 264.

zašto nije rečeno: ne kvarite svoje milostinje prigovaranjem, uznemiravanjem i pretvaranjem (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَبْطُلُوا صَدَقَاتِكُمْ) (بِالْمَنِّ وَالْأَذَى وَالرِّيَا

8. Da li sve osobe koje upražnjavaju licemjerno udjeljivanje ne vjeruju u Boga i drugi svijet?
9. Koja je veza između licemjerja i neposjedovanja vjere u Boga i Ahiret?
10. Osobe koje ne vjeruju u Boga primarno ne vjeruju u onaj svijet. Koji je onda razlog spominjanja nepostojanja vjere u onaj svijet?
11. Koje je objašnjenje primjera koji je naveden u citiranom ajetu?
12. Zašto je Bog uskratio Svoju uputu nevjernicima, i kako se opravdava to uskraćivanje?

ODGOVORI NA PITANJA

1. Koja je definicija riječi *sadekat* (صدقات) u kur'anskoj terminologiji?

Razlog zbog kojeg se materijalna udjeljivanja nazivaju sadake (صدقة) možda dolazi od toga što osoba koja je u stanju potrebe, kada dobije pomoć, osjeća da između nje i dobročinitelja postoji prijateljstvo, te da je ta osoba zbog svoje iskrenosti i čistote učinila to dobro djelo. Također, sadaka uzrokuje da dvije osobe postanu prijatelji.

Svaka vrsta materijalnog udjeljivanja, bilo to obaveznog ili dobrovoljnog, ubraja se u sadaku. Čak se i za obavezni zekat koristi izraz sadaka:

إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسْكِينِ وَالْعَامِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمَوْلَقَةَ قُلُوبُهُمْ
وَفِي الرِّقَابِ وَالْغَارِمِينَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَأَبْنِ السَّبِيلِ فَرِيضَةً مِّنَ اللَّهِ
وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ

Zekat pripada samo siromasima i nevoljnicima, i onima koji ga skupljaju, i onima čija srca treba pridobiti, i za otkup iz ropstva, i prezaduženima, i u svrhe na Božijem putu, i putniku-namjerniku. Bog je odredio tako! A Bog sve zna i mudar je.²

Isti izraz se koristi u općem značenju i zasigurno se odnosi i na dobrovoljne slučajeve:

إِنْ تُبْدُوا الصَّدَقَاتِ فَنِعِمَّا هِيَ وَإِنْ تُخْفُوهَا وَتُؤْتُوهَا الْفُقَرَاءَ فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ
Lijepo je kada javno dajete milostinju, ali je za vas bolje da je dajete siromasima kad niko ne vidi.³

2. Koji je razlog upotrebe riječi *sadekat* umjesto *infak* (إنفاق)?

Možda je ovaj termin upotrijebljen radi očuvanja dostojanstva ličnosti osoba u stanju potrebe, kako bi se na taj način stvorilo okruženje iskrenosti i prijateljstva, i kako se osoba koja uzima pomoć ne bi osjećala poniženom. U jednom prijateljskom okruženju punom bliskosti međusobno pomaganje ljudi neće nanijeti nikakav udarac dostojanstvu ličnosti i biće očuvana čast.

U izrazu “udjeljivanje” (*infak*) naglasak se stavlja na osobu koja udjeljuje i koja može da prekine vezanost i da se odvoji od imetka. S ovom borbom protiv tjelesnih prohtjeva priprema se teren za duhovno usavršavanje. Međutim, kod sadake je naglasak na osobi koja uzima ono što se udjeljuje. Stvaranjem pretpostavke za prijateljstvo, iskrenost i čistotu onemogućava se postidjenost i osjećaj srama kao i ponižavanje ličnosti osobe u stanju potrebe.

A Bog najbolje zna!

² *Et-Teve*, 60.

³ *El-Bekare*, 271.

3. Šta znače *menn* (من) i *eza* (أذى) i koja je razlika između njih?
Glavno značenje riječi *menn* jeste prekidanje:

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ

*One koji vjeruju i dobra djela čine zbilja čeka nagrada neprekidna.*⁴

Također, ona dolazi u značenju tereta i težine i upravo zbog toga se jedinica za težinu nazivala *menn*.

Riječ *minnet* (مِنْت) dolazi u značenju teške blagodati, tako da fraza “neko nekome prigovara ili traži zahvalnost” znači: natovarilo ga je blagodatima.

Ovaj izraz se koristi na dva načina:

Prvo, *minnet* djelom pod kojim se podrazumijeva blagodat, čijim teretom ljudi bivaju natovareni i obasuti.

وَنُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضِعُوا فِي الْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ

*A Mi smo htjeli da one koji su na Zemlji tlačeni, milošću obasapemo i da ih vodama i nasljednicima učinimo.*⁵

Drugo, *minnet* riječima, koji se odnosi na veoma ružna djela izuzev u slučaju Boga, jer čak i ovakvo nešto od strane Boga je lijepo:

يَمُنُونَ عَلَيْكَ أَنْ أَسْلَمُوا قُلْ لَا تَمُنُّوا عَلَيَّ إِسْلَامَكُمْ بَلِ اللَّهُ يَمُنُّ عَلَيْكُمْ أَنْ هَدَاكُمْ لِلْإِيمَانِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

*Oni ti prebacuju što su primili islam. Reci: “Ne prebacujte mi što ste islam primili; naprotiv, Bog je vama milost podario time što vas je u pravu vjeru uputio, ako iskreno govorite.”*⁶

⁴ *Fussilet*, 8.

⁵ *El-Kasas*, 5.

⁶ *El-Hudžurat*, 17.

Prigovaranje predstavlja uvredu ličnosti osobe koja je zbog materijalne potrebe došla u stanje potrebitosti, a podnošenje te uvrede je mnogo teže od podnošenja gladi, žeđi i drugih problema. Isticanje onoga što je dato ili udijeljeno, i trajno ponavljanje istog, pa čak i način gledanja i govora, može predstavljati primjer prigovaranja.

Uznemiravanje predstavlja stanje neugode, koje je nametnuto čovjeku bilo da uzrokuje ili ne uzrokuje uobičajenu štetu.

Uznemiravanje i vrijeđanje je u svakom slučaju pokuđeno, međutim u slučaju kada je neko zbog nužde i potrebe prinuđen da trpi mnogobrojna uznemiravanja i uvrede, to je mnogo teže i ružnije. Zbog jedne male pomoći zamajavati nekoga i govoriti mu “Dođi sutra” ili je slati na nekoliko mjesta, predstavlja uznemiravanje. Nerealna očekivanja ili očekivanje da osoba u stanju potrebe uradi neke poslove koji joj nisu obaveza, također, predstavlja primjer uznemiravanja.

Moguće je da je razlika između ovo dvoje u tome što u slučaju prigovaranja ličnost osobe u stanju potrebe trpi štetu i biva izvrgnuta poniženju, a u slučaju uznemiravanja njihovo tijelo biva izvrgnuto zamoru.

4. Kako prigovori (*menn*) i uznemiravanje (*eza*) kvare milostinju (*sadekat*) i šta se misli pod kvarenjem (بطلان)?

S aspekta Kur’ana ljudska djela posjeduju živu i trajnu zbilju i iz njih proizlaze mnogobrojne posljedice:

فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ ﴿١٠٥﴾ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ

Onaj ko bude uradio koliko trun dobra – vidjet će ga, a onaj ko bude uradio koliko trun zla – vidjet će ga.⁷

⁷ Ez-Zilzal, 7-8.

Svako živo i uticajno djelo u dodiru sa drugim činiocima posjeduje sposobnost razvoja, uzdizanja ili sučeljavanja sa štetama i oštećenjima. Ovi dodiri i međudjelovanja posjeduju stabilne i pravedne zakonitosti, koje su prisutne u svijetu stvaranja. Poznavanje ovih zakonitosti i korištenje istih predstavlja neophodan preduvjet za sreću i uspjeh ljudi. Kur'an u mnogobrojnim ajetima predstavlja iste, a ajet o kojem govorimo predstavlja jedan od tih primjera.

Udjeljivanje se sa svim svojim dunjalučkim i ahiretskim pozitivnim učincima suočava sa tri važne štetnosti koje mogu u trenutku neutralizirati sva njegova svojstva pa čak ga preobraziti u smrtonosni otrov:

Prvo: Prigovaranje osobama kojima je nešto udijeljeno ili darovano.

Drugo: Uznemiravanje istih.

Treće: Pretvaranje, isticanje i privlačenje pažnje drugih ljudi.

U prethodnim ajetima je obećana velika nagrada za udjeljivanje:

مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَنْبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلٍ فِي كُلِّ سُنْبُلَةٍ مِائَةٌ حَبَّةٌ وَاللَّهُ يُضَاعِفُ لِمَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ

Oni koji imanja svoja troše na Božijem putu liče na onoga koji posije zrno iz kojeg nikne sedam klasova i u svakom klasu po stotinu zrna. – A Bog će onome kome hoće dati i više; Bog je Svemoćan i sve zna.⁸

S obzirom na smisao drugih ajeta, pod kvarenjem i uništavanjem sadake misli se na gubitak nagrade koja se spominje u ovom ajetu, a koja je obećana za udjeljivanje. Kada djelo izađe

⁸ *El-Bekare*, 261.

iz okvira dobra ili se zbog prigovaranja i uznemiravanja preobrazu u loše djelo, u skladu sa pravilom *Ko god učini i trun zla*, negativne posljedice će se vratiti osobi koja je to djelo učinila i to će mu donijeti ozbiljne probleme.

5. Kako se ostvaruje pretvaranje (٤٠) u udjeljivanju?

Isticanje pred ljudima, nastojanje da se privuče pažnja drugih i da se u očima drugih ljudi bude velik, kao i sklonost pohvalama i podsticajima drugih ljudi, ubraja se u pretvaranje.

Ukoliko neko udjeljuje da bi drugi o njemu imali pozitivno mišljenje, da bi ga smatrali dobročiniteljem i dobrotvorom, te da bi dobio ugled u društvu i da bi stekao povjerenje, zahvaćen je pretvaranjem u udjeljivanju i neće imati nikakve duhovne koristi od toga.

Pored društvenih koristi i pozitivnih učinaka koje udjeljivanje ima na život osoba u stanju potrebe, njegova posebna i suštinska mudrost jeste u tome što predstavlja duhovno usavršavanje osobe koja udjeljuje i vježbu za prekidanje ovisnosti o materiji.

S druge strane, skretanje pažnje ljudi i nastojanje da se istakne pred njima, kao i privlačenje njihove pažnje predstavlja najgoru vrstu ovisnosti, koja je mnogo teža i bolnija od ovisnosti o imetku i bogatstvu. To znači da udjeljivanje, koje je trebalo da izliječi jednu od običnih ljudskih boljki, u vrijeme kada se pomiješa sa pretvaranjem, proizvodi težu boljku i u ljudsko tijelo ubrizgava smrtonosni otrov.

Kada se neko pretvara to znači da Boga, koji sve zna i koji je moćan, stavlja po strani i čini nešto kako bi zadovoljio nekoliko ljudi, koji su apsolutno siromašni, slabi, nemoćni i bespomoćni. Jasno je da, ukoliko je ovo djelo

naizgled Božansko, njegova suština je prazna i neće polučiti pozitivne učinke.

Ponekad se pretvaranja ostvaruje veoma suptilno i delikatno tako da neko želi pokazati kao da ima namjeru udijeliti potpuno iskreno, a istovremeno želi da ljudi oko njega znaju za to djelo i da znaju za njegovu iskrenost činjenja djela, kako bi jednim metkom pogodio dva cilja. On istovremeno želi ljudima pokazati svoje udjeljivanje, a i razmetati se svojom iskrenošću. Čini se da su ovakva djela duplo pretvaranje.

Ukoliko je naša želja za udjeljivanjem ili ukoliko je stepen udjeljivanja u tajnosti različit od stepena udjeljivanja u javnosti, trebamo znati da se nalazimo u opasnosti od pretvaranja i potrebno je potražiti rješenje za to.

6. Koja je sličnost između “udjeljivanja sa prigovorima i uvredama” i “licemjernog udjeljivanja”?

Sličnost je u propadanju i upropaštavanju udjeljivanja, a sve nabrojeno uzrokuje propast udjeljivanja. Razlog upropaštavanja udjeljivanja popraćenog prigovorom i uznemiravanjem jasan je svima, tako je skrenuta pažnja onima koji udjeljuju i onima kojima je udijeljeno na uzaludnost takvog udjeljivanja. Međutim, mnogo je problematičnije i suptilnije razumijevati upropaštavanje udjeljivanja popraćenog pretvaranjem i nije ga lahko prepoznati kao u dva prethodna slučaja. Stoga se u ajetu prvo govori o ona dva jasna slučaja, a potom se spominje treći slučaj koji je dosta suptilniji.

Prigovaranje i uznemiravanje se ne mogu ostvariti bez vidljive manifestacije, dok se pretvaranje može ostvariti bez takve manifestacije i samo Bog može znati kakva je namjera osobe koja se pretvara, i niko više. Upravo to i kod osobe

koja se pretvara izaziva uvjerenje da možda u njenom djelu nema nikakve pogreške. Stoga se upozorava da pretvaranje upropaštava i neutralizira udjeljivanje poput prigovaranja i uznemiravanja.

7. Zašto se pretvaranje (ريا) ne spominje zajedno sa prigovaranjem (*menn*) i uznemiravanjem (*eza*) i zašto se izdvaja, odnosno, zašto nije rečeno: ne kvarite svoje milostinje prigovaranjem, uznemiravanjem i pretvaranjem (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُبْطِلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْأَذَى وَالرِيَا)?

U pretvaranju postoji jedno ograničenje zbog kojeg ga nije moguće svrstati skupa sa prigovaranjem i uznemiravanjem. Ovaj ajet se obraća vjernicima koji vjeruju u Boga i onaj svijet i koji u ime Boga udjeljuju, ali ipak prigovaraju i uznemiravaju druge. Međutim, osoba koja se pretvara kada udjeljuje, ne vjeruje u Boga i onaj svijet i to čini samo da bi privukla pažnju drugih ljudi. Prema tome, nije moguće staviti pretvaranje, koje je pomiješano sa nevjerovanjem u Boga i onaj svijet, pored prigovaranja i uznemiravanja kao jednog sporednog stanja djelovanja vjernika.

8. Da li sve osobe koje upražnjavaju licemjerno udjeljivanje ne vjeruju u Boga i drugi svijet?

Osoba koja se pretvara, u takvom stanju ne obraća pažnju na Boga i Ahiret, jer kada bi obraćala pažnju ne bi se pretvarala. Kada Sveznajući, Svemoćni i Sveprisutni Bog nije u središtu pažnje pri činjenju nekog djela i kada je glavni cilj privlačenje ljudi, koji su sami po sebi siromašni i apsolutno potrebiti, zasigurno u tom trenutku ili u tom djelu ne postoje iman i vjera u Boga i onaj svijet.

Osobe koje se pretvaraju dok to čine ne vjeruju u Boga i Ahiret i isti su poput drugih grješnika. Naprimjer, grješnik i nepokorna osoba u stanju grijeha ne vjeruje u Boga i Ahiret, jer kada postoje vjera i iman onda je nemoguće grijehiti. Isti je slučaj i sa pretvaranjem. U vrijeme pretvaranja iman i vjera u Boga i Ahiret nestaju, a osoba koja to čini biva ispraznjena od imana.

Postoje dvije vrste imana (vjerovanja): postojani i pohranjeni. Postojani i stabilni iman se ne odvaja od vjernika i u dubini njegovog bića je učvršćen i utvrđen. U takvom prostoru se pretvaranje ne može ostvariti. Međutim, pohranjeni (vještački i privremeni) iman se povećava i smanjuje, a ponekad u potpunosti odlazi, i osoba ostaje bez vjerovanja. Pretvaranje je znak pohranjenosti imana i to je upozorenje da se uložiti ozbiljan napor kako bi se iman ustalio i utvrdio.

9. Koja je veza između licemjerja i neposjedovanja vjere u Boga i Ahiret?

Nemoguće je istinski prihvatiti Boga i vjerovati u Njega, a u isto vrijeme tražiti pohvalu, potvrdu i pažnju ljudi.

Da bismo propitali istinitost vlastite vjere neophodan nam je poseban prostor za to, jer inače smo uvjereni da smo istinski i potpuni vjernici. Ukoliko se samo pretvaramo postat će jasno da je naša vjera samo deklarativna i da predstavlja verbalno trabunjanje.

Ovdje je riječ o svojevrsnoj trgovini sa Bogom i zahtjevu za nagradom od Boga. Ukoliko neko ne tvrdi da neko djelo čini u ime Boga i ukoliko od samog početka to djelo čini da bi zadovoljio ljude, onda se to ne naziva pretvaranje. O pretvaranju je riječ onda kada neko tvrdi da nešto čini radi Božijeg

zadovoljstva, međutim stvarnost nije baš takva jer mu je mišljenje ljudi mnogo značajnije. Jasno je da ovakvo ponašanje ukazuje da ne postoji istinska vjera u Boga.

10. Osobe koje ne vjeruju u Boga primarno ne vjeruju u onaj svijet. Koji je onda razlog spominjanja nepostojanja vjere u onaj svijet?

U desetinama kur'anskih ajeta se ustrajava na neodvojivosti vjere u Boga od Ahireta i čini se da su ove dvije kategorije ciljano postavljene jedna pored druge. Kada je riječ o negacijskoj dimenziji, nepostojanje vjere u Boga se spominje odmah pored nepostojanja vjere u Ahiret, kako bi se čitaocima i na ovaj način istakla važnost navedenog.

Moguće je da neke osobe vjeruju u Boga, ali da negiraju Ahiret, da ne obraćaju pažnju na njihovu povezanost, ili da se prave da ne znaju, ili pak pokušavaju da se na neki način opravdavaju:

بَلْ يُرِيدُ الْإِنْسَانُ لِيَفْجُرَ أَمَامَهُ

Ali, čovjek hoće dok je živ da griješi.⁹

Naglašavanje povezanosti između vjere u Boga i vjere u Ahiret ima za cilj da izbriše neznanje i zaborav i da zatvori sve puteve opravdavanja.

Vjera u drugi svijet ukazuje na istinsku vjeru u Boga i priprema teren za popravljavanje, promjenu i preobražaj dok, s druge strane, vjera u Boga bez vjere u Ahiret ne posjeduje nikakvu garanciju ostvarenja navedenog i neće ostaviti veći uticaj na ljudsku ličnost.

Iako je u ovom ajetu riječ o osobama koje se pretvaraju, u zbilji to je upozorenje vjernicima da znaju koji je razlog

---

⁹ *El-Kijame*, 5.

propasti onih koji se pretvaraju i kolika je važnost vjere u Boga i Ahiret. S druge strane, ukazuje im se na to da upoznaju vrijednost svog vjerovanja i da se zalažu za jačanje istog, te da ju sačuvaju od bilo kakvih šteta i opasnosti.

11. Koje je objašnjenje primjera koji je naveden u citiranom ajetu?

Riječ *safvan* (صَفْوَان) dolazi u značenju glatki i tvrdi kamen, a riječ *vabil* (وَابِلٌ) u značenju jaka kiša koja pada veoma brzo (pljusak).

Tvrdi i glatki kamen na čijoj površini se nalazi tanki sloj zemlje (koji ga čini da izgleda kao plodno zemljište), čim se na njega sruči, brza kiša s njega skida onaj tanki sloj zemlje, a time se otkriva zbilja i suština kamena. S obzirom na tvrdoću kamen nije moguće obrađivati i na njemu nije moguće posijati sjeme, a zbog toga što je gladak on čak nema sposobnosti da na svojoj površini zadrži manju količinu zemlje kako bi na taj način bio prijemčiv za zemlju u kojoj bi se moglo posijati sjeme. Kada pada životvorna kiša, ona napaja žednu zemlju, a sjemenke skrivene duboko u tlu priprema za klijanje. Međutim, ista ova kiša nije korisna za kamen. Ona sapire i ono malo zemlje koja je krasila kamen, tako da u potpunosti ogoljava kamen i svima predočava njegovu bezvrijednost u tom pogledu.

Ljudska srca su mjesta sijanja sjemenki spoznaje i razvijanja drveta ljubavi. Međutim, osobina srca je ta da se smekšavaju samo uz pomoć vjere u Boga i Ahiret i na taj način postaju spremna za prihvaćanje sjemena. Gubitkom ove osobine, srca postaju toliko tvrda i kruta tako da nekada bivaju tvrđa i od kamena.¹⁰ Verbalne tvrdnje i pretvaranja su poput tankog

---

¹⁰ *El-Bekare*, 74.

sloja zemlje, koji nekoliko dana obmanjuje druge ljude i krije suštinu onih koji se pretvaraju iza zavjese. Međutim, ubrzo će zapuhati vjetrovi kušnje, a kiša Božije milosti će početi da pada. Natopit će plodna zemljišta, a ono što će ostati onima koji se pretvaraju jeste sapiranje one prašine i ukazivanje prazne unutrašnjosti.

Pretvaranje je poput sjemena koje se sije na nestabilnoj zemlji, tj. na površini jednog glatkog kamena i naizgled se ne razlikuje od ostalih djela. Međutim, dolaskom jake kiše razlike se pokazuju. Sjemeni koja su zasijana na mehkom i plodnom zemljištu se uz pomoć kiše učvršćuju, i još bolje se ukorjenjuju u tlu, i na taj način se razvijaju i rastu. Uistinu je za njih kiša najbolja Božija blagodat i milost. Međutim, sjemeni koja su zasijana na slaboj i plitkoj zemlji na površini kamena, dolaskom kiše bivaju saprana sa samom zemljom, slijede vlastitu sudbinu, ostaju kamen i doživljavaju sramotu bez plodova.

U ovom primjeru se upućuje na suštinu predaje: “Ovaj svijet je njiva za Budući svijet” (الدنيا مزرعة الآخرة), i pojašnjava se način na koji lijepa i upotpunjena djela postizu svoje plodove. Prije svega, zemlju je potrebno pripremiti za obrađivanje i sisanje. Zemljište srca uobičajeno posjeduje spremnost i sa neznatnim kopanjem biva spremno za sisanje. Međutim, nevjerovanje (kufr), mnogoboštvo (širk) i pretvaranje (rija) čine da srca postaju još tvrđa i teža. Jedini izlaz je iman (vjerovanje), koji ima sposobnost ponovnog pripremanja zemlje srca za obrađivanje i sisanje. Udaljavanje od imana povećava tvrdoću i grubost srca i zatvara sva vrata nade. Tvrđnja o vjerovanju i svrstavanje samoga sebe među vjernike stavlja samo tanki sloj zemlje na kamen-srce i osobi koja to čini i onima oko njega daje privid da je i to srce pripravno za sisanje. Djela su poput sjemena koje

treba da raste u ljudskim srcima i da učine plodnim Dunjaluk i Ahiret osobe kojoj ta zemlja pripada. Međutim, ova sjemena za svoj rast i razvoj trebaju navodnjavanje. Milostivi Bog šalje dobru kišu i poput bujice na zemlju šalje svoju milost. Kušnje, belaji i problemi predstavljaju jake kiše, koje su veoma vrijedne i dragocjene za vjernike. Međutim, okamenjena srca nemaju nikakve koristi od ove kiše, i onu vanjštinu koju su za sebe izgradili gube, i prava istina i zbilja postaje jasna njima i onima oko njih. U vihorima nesreća i bujicama smutnji uklanjaju se zavjese i pokazuje se ono što je unutra.

Možda se pod ovom “jakom kišom” (pljusak) misli na smrt koja objelodanjuje veliki broj istina i koja nestvarne nade pretvara u očaj, tako da osobe koje se pretvaraju shvataju da neće imati nikakve koristi od djela koja su činili iz pretvaranja i da nemaju snage da se okoriste njima.

12. Zašto je Bog uskratio Svoju uputu nevjernicima, i kako se opravdava to uskraćivanje?

Pod nevjernici (kafiri) se misli na osobe koje su dobile primarne upute, ali ne pokazuju zanimanje za njih. Vidjeli su istinu, ali su joj okrenuli leđa i sami svojim rukama prave teren za vlastitu uskraćenost Božije upute. Prema tome, nema sumnje da primarna uskraćenost upute nije u suglasju sa Božijom mudrošću i milošću, i da je suprotstavljena Božijim zakonima koji vladaju.

Međutim, sekundarna uskraćenost, koja počiva na volji i želji samih ljudi, iziskuje sistem u kojem sloboda izbora igra značajnu ulogu.

Osobe koje udjeljuju i koje nastoje da to djelo u njegovoj vanjštini pokažu Bogu, ali je njihova namjera i nakana privlačenje

pažnje drugih ljudi, prošle su kroz prvu fazu upute i stoga neće biti upućene.

Božija uputa predstavlja najčišću i najvrjedniju pojavu svijeta postojanja. Pored njene primarne i osnovne faze, koja je predviđena za sve ljude, dodaju se i druge faze u zavisnosti o kapacitetu, prijemčivosti i sposobnosti ljudi. Drugim riječima, stepen korištenja prethodne faze upute predstavlja kriterij za plodnost naredne faze upute. S obzirom na ovako precizan sistem, jasno je da osobe koje se poigravaju sa Božijom uputom i koje su istu uzele kao sredstvo za jačanje svog dunjalučkog položaja ili su za isti nezainteresirani, bez obzira na znanje o njemu izabrali su drugi put i bit će im uskraćeno uspinjanje na njene više stepene. Ovakva pravila iziskuju savršen poredak i u potpunosti ukazuju na mudrost Kreatora svijeta egzistencije.

NAPOMENE

– S obzirom na isticanje očuvanja ljudske ličnosti pojedina i nepovredivosti ljudskog dostojanstva u islamu, udjeljivanje popraćeno sa prigovorima i uznemiravanjem biti će upropašteno, jer je veća njegova šteta na polju razaranja ličnosti od njegove koristi.

– Ustrajavanje na tajnom i noćnom udjeljivanju, zahtijevanje dove od osobe u stanju potrebe, pomaganje u obliku pozajmljivanja – predstavlja pretpostavke za očuvanje dostojanstva i integriteta ličnosti ljudi, a upozorenje da se ne prigovara ide, također, u istom smjeru. Ukratko rečeno: očuvanje dostojanstva predstavlja jedan o važnih i nepovredivih principa islama, a nanošenje štete ugledu ljudi i kaljanje njihove časti

pod izgovorom rješavanja njihovih materijalnih problema, ni u kom slučaju nije dozvoljeno.

– Prigovaranje i uznemiravanje predstavljaju dvije vanjske štete i odnose se na osobu kojoj se udjeljuje, međutim treća šteta je pretvaranje i to je unutarnja šteta, koja se najviše odražava kod onoga koji udjeljuje. Drugim riječima: prigovaranje i uznemiravanje spada u kategoriju gaženja “prava ljudi”, a pretvaranje u kategoriju gaženja “prava Boga” i to je ozbiljan znak slabosti imana.

– Iako Kur’an poziva na udjeljivanje pa čak i dodatno podstiče da se udjeljuje, a ono što je važno kod udjeljivanja jeste da pomoć stigne do onih kojima je potrebna, Kur’an s druge strane nikako ne zanemaruje odgojnu i monoteističku dimenziju i ne žrtvuje ono glavno, a to je monoteistički odgoj u odnosu na ono sekundarno – odnosno pritanje u pomoć ljudima koji su u stanju potrebe. Udjeljivanje praćeno pretvaranjem osigurava cilj pružanja pomoći ljudima u stanju potrebe, ali osobi koja udjeljuje ne donosi nikakav razvoj već rezultira njegovim dubljim padom. Kur’an namjerava da spriječi ovaj pad i pripremi teren za razvoj.

– Da je Bog htio mogao je Ovaj svijet tako stvoriti da ljudi ne trebaju pomoć drugih i kao rezultat toga udjeljivanje bi postalo bespredmetno. Međutim, mnogo je mudrosti u tome što je Bog Ovaj svijet stvorio na ovakav način. Najvažnija mudrost u stvaranju ovakvog svijeta jeste pripremanje terena i pretpostavke za razvoj i uzdizanje ljudi, a pružanje pomoći ljudima u stanju potrebe se nalazi na nižem stupnju. Upravo zbog toga, prigovaranje, uznemiravanje i pretvaranje uzrokuju propast i uništavanje čina udjeljivanja. To znači da se time neutralizira glavna osobina udjeljivanja, a to je duhovni razvoj

i duševno usavršavanje. Posebna pažnja prema pretvaranju, kao nečemu što se odnosi na srce, pokazuje da je Bog odredio udjeljivanje kao sredstvo da Mu se robovi približe, a pretvaranje predstavlja veliku prepreku na tom putu.

– “Ovaj svijet je njiva za Budući svijet.” Sa svakim svojim djelom mi bacamo jedno zrno i sijemo jednu sjemenku. Ukoliko ovo sjemenje padne na plodno tlo, dati će plodove i na Ahiretu ćemo se koristiti njegovim plodovima. Ukoliko padne na neplodno tlo, kamen ili kamenito tlo, jasno je da će nakon jake kiše sjeme biti saprano i neće ništa ostati.

– Pretvaranje preobražava zemlju srca u kamenjar, i s obzirom na tvrdoću koja se pojavljuje u srcu, u ovom srcu se dobra djela, koja su upravo ta sjemenja, neće uroditi plodom.

DEVETO POGLAVLJE

Udjeljivanje najboljih stvari

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَنْفِقُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا كَسَبْتُمْ وَمِمَّا أَخْرَجْنَا لَكُمْ مِنَ
الْأَرْضِ وَلَا تَيَمَّمُوا الْخَبِيثَ مِنْهُ تُنْفِقُونَ وَلَسْتُمْ بِآخِذِيهِ إِلَّا أَنْ تُغْمِضُوا فِيهِ
وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَنِّي حَمِيدٌ

O vjernici, udjeljujte od lijepih stvari koje stičete i od onoga što vam Mi iz zemlje dajemo, ne izdvajajte ono što ne valja da biste to udjeljili – kada ni vi sami ne biste to primili, osim zatvorenih očiju. I znajte da Bog nije ni o kome ovisan i da je hvale dostojan.¹

PITANJA

1. Koliko je važno udjeljivanje (*infak*) pa se nekoliko puta stavlja u fokus?
2. Šta se misli pod čistim i lijepim stvarima (*tajjibat*) koje stiču vjernici?
3. Da li vjernici stiču i stvari koje nisu čiste i lijepe (غير طيب)?
4. Zašto se samo moraju udjeljivati čiste i lijepe stvari (*tajjibat*)?
5. Zar udjeljivanje stvari koje nisu čiste i lijepe neće riješiti problem ljudi u stanju potrebe, i koji je razlog odvrćanja od toga?
6. Koja je poruka dijela ajeta: *Ono što stičete* (مَا كَسَبْتُمْ)? Zašto nije samo rečeno: *Udjeljujte od lijepih i čistih stvari* (أَنْفِقُوا مِنْ طَيِّبَاتِ)?
7. Šta se misli pod: *I od onoga što vam Mi iz zemlje dajemo* (وَمِمَّا أَخْرَجْنَا لَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ)?

¹ *El-Bekare*, 267.

8. Šta se misli pod: *I ne izdvajajte ono što ne valja i što nije čisto da biste to udijelili* (وَلَا تَيَمَّمُوا الْحَيِّثَ مِنْهُ تُنْفِقُونَ)?
9. Koja je veza između dijela ajeta: *Kada ni vi sami ne biste to primili, osim zatvorenih očiju* (وَلَسْتُمْ بِأَخْذِيهِ إِلَّا أَنْ تُغِضُّوا فِيهِ) i udjeljivanja onog što ne valja?
10. Koji je cilj isticanja Božije neovisnosti na kraju ajeta?
11. Koja je poruka skretanja pažnje na Božiji atribut *Onaj koji je hvale vrijedan?*

ODGOVORI NA PITANJA

1. Koliko je važno udjeljivanje (*infak*) pa se nekoliko puta stavlja u fokus?

Ovo je treći ajet, koji počinje sa *O vi koji vjerujete* i koji vjernicima naređuje da udjeljuju. Nešto ćemo reći o tim ajetima. U prvom ajetu se govori o našoj potrebi za plodovima udjeljivanja na drugom svijetu i na ovaj način se podstiče na čin udjeljivanja. U drugom ajetu se govori o štetama koje mogu upropastiti udjeljivanje i uništiti pozitivne učinke ovakvog čina. U ovom ajetu se, također, govori o kvalitetu udjeljivanja, međutim ono što se u sva tri ajeta ističe jeste vanredni značaj samog čina udjeljivanja kome se daje tolika vrijednost i u mnogim ajetima se različitim tonom skreće pažnja na njega.

S obzirom na individualne i odgojne uticaje udjeljivanja, kao i na društvene i ekonomske učinke istog, na ovaj način nam postaje jasna tajna rada i zalaganja, tako da, s jedne strane, duh pravičnosti i iskorjenjivanja siromaštva i, s druge strane, smanjivanje dunjalučkih ovisnosti i vezanosti, daje veoma važnu i posebnu poziciju udjeljivanju u islamu.

2. Šta se misli pod čistim i lijepim stvarima (*tajjibat*) koje stiču vjernici?

Svi ljudi, između ostalog i vjernici, imaju obavezu da vode vlastiti život i da se trude kako bi sticali i radili. Međutim, vjernici imaju težu obavezu na svojim plećima, a to je čišćenje i pročišćavanje onoga što se stiče i načina na koji se to obavlja. Upravo ovo zalaganje predstavlja značajan dio vjere.

U predaji o miradžu, ibadet se dijeli na deset dijelova, a devet dijelova od toga čini sticanje halala. Uzvišeni Bog se obraća Svom plemenitom Poslaniku riječima:

يا أحمد إن العبادة عشرة أجزاء: تسعة منها طلب الحلال، فإذا طيبت مطعمك و مشربك فأنت في حفظي و كنفني .

“O Ahmede, zaista se ibadet sastoji od deset dijelova, a devet ih se odnosi na traženje halal opskrbe, pa ako ti hrana i piće budu čisti, Ja ću te čuvati i štititi.”²

Nema sumnje da se vjernici tokom sticanja i zarađivanja mogu susresti sa problemima i da im se u najmanju ruku dese sumnjive i nejasne stvari. Neobraćanje pažnje ili pak neznatno obraćanje pažnje rezultira time da se naš imetak pomiješa sa imetkom drugih ljudi ili imetkom iz državne blagajne tako da je u tom slučaju njegova čistoća upitna.

3. Da li vjernici stiču i stvari koje nisu čiste i lijepe (غير طيب)?

Sve ono što vjernici zarađuju i stiču mora biti čisto i kako treba. Od njih se ne očekuje da stiču nečisto. Međutim, istovremeno se posredno upozoravaju da se paze kako njihovo sticanje i privređivanje ne bi krenulo u smjeru nečistog i izašlo

---

² *Sirru-l-isa*, sv. 2, str. 41.

iz okvira čistog. U isto vrijeme, ukoliko se zbog nekih razloga u njihovom imetku nalazi nešto sumnjivo i upitno, tako da postoji sumnja u čistoću i ispravnost tog dijela imetka, potrebno je prilikom udjeljivanja davati onaj dio u čiju ispravnost ne postoji sumnja i na taj način nastojati da se vlastiti život usmjeri ka čistom i ispravnom.

Kur'anski odgojni program je takav da ima za cilj čovjeka dovesti na stupanj na kom neće sticati ništa drugo osim čistog i ispravnog, međutim do tog stepena put je relativno dugačak i javlja se potreba za stalnim i ozbiljnim upozoravanjima. Ovaj ajet je upravo jedno od tih posrednih upozorenja kako bi vjernici bili obazriviji i više pažnje posvećivali svom sticanju i privređivanju, i kako bi onemogućili ulazak nečistim stvarima u svoj život.

Ponekad pogrešne izlike i opravdavanja rezultiraju time da se posegne za neobičnim poslovima. Tako se u predajama nalazi priča o čovjeku koji je krao i ono što bi ukrao davao je siromašnima. Njegovo glupo opravdanje je bilo to da krađa nosi jedan grijeh, a udjeljivanje donosi deset sevapa tako da mu na kraju ostaje devet sevapa.³ Ovaj ajet predstavlja odgovor na upravo ovakva pogrešna opravdavanja, a to je da udjeljivati treba od čistog dijela imetka. Ukradeno nije čisto da bi se moglo udjeljivati i za to očekivati nagrada.

Moguće je da osobe, kojima je na raspolaganju javno bogatstvo i imetak, bez potrebnih ovlasti i uz opravdanje da pomažu siromašnim ljudima odluče da dijele imetak iz državne kase osobama u stanju potrebe. Ovakvo udjeljivanje se smatra udjeljivanje nečistog dijela imetka i sa sobom donosi izvjesne probleme za onoga koji udjeljuje.

---

³ *Vesailu-š-šī'a*, sv. 9, str. 467.

Moguće je da se pod “čisto” misli upravo na ono što je suprotno “nečistom”, koje se spominje u nastavku ajeta. To znači: udijelite one stvari koje su čiste, lijepe i korisne. Uzdržavajte se od dijeljenja onoga što nije drago ljudskoj prirodi.

4. Zašto se samo moraju udjeljivati čiste i lijepe stvari (*tajjibat*)?

Kod dijeljenja se mnogo više pažnje posvećuje kakvoći nego količini onoga što se udjeljuje. Zbog toga je “čistoća” osnovni uvjet za udjeljivanje bilo čega, tako da ukoliko dijelimo tuđi imetak onda ćemo zasigurno imati problema. Udjeljivanje haram imetka predstavlja samo po sebi haram i smatra se nasilnom uzurpacijom.

Ono što se Bogu “pozajmljuje” ili ono s čim se trguje sa Bogom mora biti dostojno Boga i neophodno je u potpunosti pridržavati se pravila ponašanja. Udjeljivanje predstavlja neku vrstu “trgovine” sa Bogom, koju je Bog zahvaljujući Svojoj Veličini nazvao “zajam”, a sam sebe ubraja u dužnike onih koji udjeljuju. Potrebno je da dublje promotrimo pojavu udjeljivanja i zaključit ćemo da na neki način trgujemo sa Bogom, a osobe u stanju potrebe su samo posrednici u ovoj trgovini. Kao rezultat toga, kada shvatimo da se nalazimo naspram Boga, onda nećemo moći da udjeljujemo nečisto i nekvalitetne stvari, niti ćemo uzimati u obzir bezvrijedne i neprikladne stvari.

5. Zar udjeljivanje stvari koje nisu čiste i lijepe neće riješiti problem ljudi u stanju potrebe, i koji je razlog odvrćanja od toga?

Udjeljivanje nečistog i bezvrijednog će i osobi koja udjeljuje, a i onome kome se udjeljuje, donijeti ozbiljne probleme. Ukratko rečeno: zabranjivanje istog je u interesu obje strane.

U prethodnim dijelovima smo ukazali na jedan broj problema koje može imati onaj koji udjeljuje, međutim, problemi s kojima se suočava onaj kome se udjeljuje su slijedeći: ponižavanje njegove ličnosti u slučajevima kada je nečistost i nekvalitetnost neke stvari sasvim očita, i osim toga – neugodnosti koje sa sobom donosi haram ili sumnjivi imetak, a koje će se obrušiti na njihov život i donijeti im nove probleme.

Osnovni cilj svih ibadeta jeste pitanje odgoja, razvoj i uzdizanje čovjeka i to ni na koji način nije zanemareno. Udjeljivanje nečistog i nevrijednog dijela imetka predstavlja ozbiljnu prepreku na putu uzdizanja i usavršavanja onoga koji udjeljuje i kome se udjeljuje.

6. Koja je poruka dijela ajeta: *Ono što stičete* (مَا كَسَبْتُمْ)? Zašto nije samo rečeno: *Udjeljujte od lijepih i čistih stvari* (انْفِقُوا مِنْ طَيِّبَاتِ)?

Treba udjeljivati od plodova svoga rada, kako bismo imali pozitivne rezultate. Ukoliko očekujemo dan kada ćemo pronaći blago, kada ćemo dobiti nasljedstvo, dobiti poklon ili ćemo pak dobiti nagradu, kako bismo dio od toga udjeljivali, onda se to ne odnosi na: *Ono što stičete*. Također, nije jasno da li ćemo imati tu sreću ili ako se i desi da li ćemo biti u stanju da dijelimo i pomažemo one koji su u stanju potrebe.

Danas, kada imamo novca, treba da dijelimo od plodova svoga truda tako da ukoliko budemo imali bolje uvjete iskoristimo priliku i dajemo više, jer kako je rečeno: *Udjeljujte od čistih i lijepih stvari koje stičete!*

7. Šta se misli pod: *I od onoga što vam Mi iz zemlje dajemo* (وَمِمَّا أَخْرَجْنَا لَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ)?

Ljudski prihodi mogu biti od trgovine, intelektualnog rada, poljoprivrede, stočarstva ili iskorištavanja rudnika. Sve

zajedno predstavlja iskorištavanje zemlje. Prvi dio ovog dijela ajeta se odnosi na *ono što stičete*, a drugi dio na: *I od onoga što vam Mi iz zemlje dajemo*, tako da obuhvata cjelokupnu ljudsku imovinu.

Uzvišeni Bog je sve potrebne stvari i mogućnosti neophodne za osiguravanje ljudskih potreba smjestio u zemlji i dao čovjeku moć da dođe do njih. Ustvari, Bog je učinio da čovjek ovlada zemljom i pružio mu mogućnost da je pokori i iskorištava. U velikom broju ajeta se ukazuje na ovu veliku blagodat, a također, obaveza obrađivanja i brige o zemlji je prepuštena čovjeku:

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَّا فِي الْأَرْضِ

Zar ne vidiš da je Bog sve što je na Zemlji vama podredio.⁴

هُوَ أَنْشَأَكُمْ مِّنَ الْأَرْضِ وَاسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا

On vas je od Zemlje stvorio i dao vam da živite na njoj!⁵

Sve ono što nam je na raspolaganju, mada na neki način pripada nama i mi se nazivamo vlasnicima toga, uistinu u svijetu stvarnosti sve u cijelosti pripada Bogu i osim Njega nema drugog vlasnika. Sve što posjedujemo predstavlja Njegove blagodati, koje nam je On dao na raspolaganje, a to je i sredstvo za našu provjeru. S ovakvim gledanjem i promišljanjem udjeljivanje postaje lahko i slatko, naš tevhidski pogled postaje bistriji i djelotvorniji, a to je samo po sebi ključ rješavanja mnogobrojnih problema.

8. Šta se misli pod: *I ne izdvajajte ono što ne valja i što nije čisto da biste to udijelili* (وَلَا تَيَمَّمُوا الْخَبِيثَ مِنْهُ تُنْفِقُونَ)?

⁴ El-Hadždž, 65.

⁵ Hud, 61.

Prilikom pojašnjavanja razloga udjeljivanja čistih i lijepih stvari, ukazano je i na ono što je suprotno tome da bi se na taj način izbjegla bilo kakva mogućnost nejasnoće i kako bi se ukazalo na kvalitet Bogu ugodnog udjeljivanja. Stoga, skreće se pažnja da ne treba posezati za bezvrijednim i nečistim stvarima kako bi se udjeljivale, te da se treba odlučno i svojevrijedno uzdržati od udjeljivanja ove vrste imetka ljudima u stanju potrebe.

Djela koja su izvršena na temelju jasne namjere i čvrste odluke imaju najveći uticaj na ličnost osobe koja ih čini, nasuprot djelima koja se vrše bez obraćanja pažnje i iz navike, koja zasigurno neće ostaviti veliki uticaj na odgojni proces. Osobe koje planski skupljaju sav nečist i beskoristan dio imetka kako bi to dale ljudima u stanju potrebe i to nazivaju udjeljivanje, neće doseći duhovno savršenstvo i to im neće donijeti željene rezultate. (I to ukoliko ne budu imali negativne rezultate).

Imetak i stvari koje nisu upotrebljive ili su jako stare i u stanju propadanja, te se veoma rijetko mogu koristiti ili samo u slučaju nužde mogu poslužiti, tako da ih obično niko ne koristi, smatraju se nečistim i bezvrijednim stvarima. U već citiranom ajetu zabranjeno je udjeljivati ovakve stvari.

Ponekad ona stvar koja je data osobi u stanju potrebe zbog vrste ili njenog kvaliteta može uzrokovati poniženje osobe kojoj je data, a ubraja se i u neku vrstu uvrede. Ovakva stvar je u oprečnosti sa osnovnim ciljem udjeljivanja.

9. Koja je veza između dijela ajeta: *Kada ni vi sami ne biste to primili, osim zatvorenih očiju* (وَلَسْتُمْ بِأَخْذِيهِ إِلَّا أَنْ تُغْمِضُوا فِيهِ) i udjeljivanja onog što ne valja?

To je delikatno upozorenje u cilju pojašnjavanja mudrosti zabrane udjeljivanja nečistih i bezvrijednih stvari. To znači:

nemojte davati drugima ono što vi ne biste prihvatili osim zatvorenih očiju, zbog niskosti tog čina.

Pravilo: “Ono što želiš sebi, želi i drugima!” u ovom ajetu dolazi do izražaja. Kaže se: nemojte koristiti prilikom udjeljivanja ono što ni vi sami ne biste uzeli, izuzev u nuždi ili nasilu, zatvorenih očiju. To je očit primjer nečiste i nevrijedne stvari. Dobar primjer nečistih i nevrijednih stvari je ostala i zastarjela hrana, neupotrebljiva i poderana odjeća, pokvaren i oštećen pribor i tome slično.

Treba uzeti u obzir da se na prvom mjestu udjeljivanje odnosi na istinski potrebite osobe, koje su dostojanstvene i koje zbog stida i čednosti vrlo rijetko govore o svome stanju pa čak, kako to Kur'an lijepo kaže, toliko su dostojanstvene da ih mnogi smatraju bogatim:

يَحْسَبُهُمُ الْجَاهِلُ أَغْنِيَاءَ مِنَ التَّعَفُّفِ

Pa onaj koji nije u to upućen misli da su, zbog skromnosti, imućni.⁶

Pomaganje ovakvim osobama je veoma različito od pomaganja uličnim prosjacima i neophodno je da bude popraćeno posebnim poštovanjem i uvažavanjem njihove ličnosti, kako im se ne bi dodatno pogoršala situacija. Nužno je očuvati njihovo dostojanstvo i čast. Stoga se preporučuje da se ljudima u stanju potrebe ne daje ono što ni sami ne bismo uzeli osim zatvorenih očiju, jer je to primjer udjeljivanja nečistih i nevrijednih stvari:

وَلَا تَيَمَّمُوا الْخَبِيثَ مِنْهُ تُنْفِقُونَ وَلَسْتُمْ بِآخِذِيهِ إِلَّا أَنْ تُغْمِضُوا فِيهِ

Ne izdvajajte ono što ne vrijedi da biste to udijelili – kada ni vi sami ne biste to primili, osim zatvorenih očiju.⁷

⁶ *El-Bekare*, 273. Prijevod na perzijski jezik glasi: “Zbog žestine njihove pobožnosti i čednosti neupućeni ih smatraju bogatim.”

⁷ *El-Bekare*, 267.

Kada je riječ o povodu objavljivanja ovog ajeta, on se odnosi na imetak onih koji su isti sticali u Meki putem uzimanja kamate i koji su u Medini dijelili drugima. Također, odnosi se na miješanje dobrih i kvalitetnih hurmi sa lošim hurmama i udjeljivanje istih drugima. Prvo ukazuje na duhovnu nečistoću, a drugo na fizičku nečistoću imetka. Nema sumnje da ovo dvoje predstavlja primjer nečistoga, a ne to da se ovaj ajet isključivo odnosi na jedinstven slučaj u ajetu.

10. Koji je cilj isticanja Božije neovisnosti na kraju ajeta?

Za Uzvišenog Boga nije problem da se brine o životima Svojih robova, kako siromašnih tako i bogatih. Da je htio mogao je sve siromahe i uboge stvoriti bogatim, jer je On apsolutno neovisan i bogat. Prema tome, ako vjernike poziva da udjeljuju, u tome se nalazi velika mudrost. Cilj ovog djelovanja jeste postizanje razvoja i uzdizanja ljudi. Uistinu, na ovaj način se priprema teren za njihov duhovni odgoj i usavršavanje.

Ukoliko bogataši imaju neke mogućnosti i ukoliko posjeduju bogatstvo i imetak, sve je to u cijelosti od Boga, koji je neovisan i imućan, jer inače oni su apsolutno siromašni i sami nemaju ništa:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْعَنِيُّ الْحَمِيدُ

*O ljudi, vi ste siromasi ovisni o Bogu, a Bog – On je Neovisni Hvaljeni.*⁸

Za vjernike je izrazito nužno da razumiju ovu činjenicu, jer ista ima ključnu ulogu u upotpunjavanju njihovog tevhidskog gledišta.

---

⁸ *Fatir*, 15.

11. Koja je poruka skretanja pažnje na Božiji atribut *Onaj koji je hvale vrijedan?*

U većini slučajeva, prilikom udjeljivanja, osobe u stanju potrebe razvežu jezik hvale i pohvale. Ističu one koji im udjeljuju, ili osobe koje su bile svjedoci samog čina udjeljivanja i koje su se nalazile u samom središtu događaja, hvale one koji udjeljuju i veličaju njihovo dobro djelo. U ovakvim uvjetima, s jedne strane ljudska duša i, s druge strane šejtanske vesvese i došaptavanja, prave svojevrsnu zamku za njega. Na ovaj način njegovo oholjenje učinjenim djelom i okretanje pažnje od Boga, koji daruje sve ove mogućnosti i uspjehe, upropaštavaju duhovnost tog dobrog djela i uništavaju ahiretsku nagradu za njega.

Sva hvala, slava, pohvala i veličanje pripadaju samo Uzvišenom Bogu. On je onaj koji je Svoje robove učinio bogatim i neovisnim i otvorio im ruke za dijeljenje drugima. On je onaj koji je Svojim robovima darovao pamet i razumijevanje kako bi spoznali put razvoja i uzdizanja, i kako bi se odbacivanjem dunjalučkih ovisnosti uspinjali uz ljestve napredovanja. On je onaj koji je Svojim robovima omogućio da čine dobra djela i u njihova srca ugradio ljubav prema ovakvim poslovima. On je onaj koji je pripremio teren za dijeljenje i udjeljivanje drugima i omogućio vezu između bogatih i osoba u stanju potrebe. On je onaj koji je u čin udjeljivanja umetnuo sve one dunjalučke i ahiretske učinke i koji je obećao mnogobrojne nagrade. Prema tome, čime se zavarava osoba koja udjeljuje i kako može da smatra da hvala i veličanje pripada njemu, te zanemaruje Boga?

On je hvale vrijedan i sve hvale pripadaju samo Njemu: *Sua hvala pripada Bogu, Gospodaru svjetova* (الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ).

NAPOMENE

– Tri ajeta koja počinju sa *O vi koji vjerujete!* i koji vjernicima daju određene napomene, nalaze se među drugim ajetima sure Bekare, koji se, također, odnose na udjeljivanje i zajedno s njima upotpunjavaju temu po ovom pitanju:

مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَنْبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلٍ فِي كُلِّ سُنْبُلَةٍ مِائَةٌ حَبَّةٌ وَاللَّهُ يُضَاعِفُ لِمَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ

Oni koji imanja svoja troše na Božijem putu liče na onoga koji posije zrno iz kojeg nikne sedam klasova i u svakom klasu po stotinu zrna. – A Bog će onome kome hoće dati i više; Bog je svemoćan i sve zna.⁹

الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ لَا يُتْبِعُونَ مَا أَنْفَقُوا مَنًّا وَلَا أَدَىٰ لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

One koji troše imetke svoje na Božijem putu, a onda ono što potroše ne poprate prigovaranjem i uznemiravanjem, čeka nagrada u Gospodara njihova – ničega se oni neće bojati i ni za čim oni neće tugovati.¹⁰

قَوْلٌ مَّعْرُوفٌ وَمَغْفِرَةٌ خَيْرٌ مِّنْ صَدَقَةٍ يَتْبَعُهَا أَدَىٰ وَاللَّهُ غَنِيٌّ حَلِيمٌ

Lijepa riječ i izvinjenje vrijedniji su od milostinje koju prati uznemiravanje. – A Bog je neovisan i blag.¹¹

وَمَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ وَتَثْبِيْتًا مِّنْ أَنْفُسِهِمْ كَمَثَلِ جَنَّةٍ بِرَبْوَةٍ أَصَابَهَا وَابِلٌ فَآتَتْ أُكُلَهَا ضِعْفَيْنِ فَإِن لَّمْ يُصِبْهَا وَابِلٌ فَطَلَّ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ

⁹ El-Bekare, 261.

¹⁰ El-Bekare, 262.

¹¹ El-Bekare, 263.

Oni koji troše imetke svoje u želji da steknu naklonost Božiju i da im to postane navika – liče vrtu na visoravni na koji se izliva obilna kiša, pa daje dvostruk plod; ako ne bude kiše obilne, bude kiše-rosulje. A Bog dobro vidi ono što vi radite.¹²

أَيُّودٌ أَحَدَكُمُ أَنْ تَكُونَ لَهُ جَنَّةٌ مِّنْ نَّحِيلٍ وَأَعْنَابٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ لَهُ فِيهَا مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ وَأَصَابَهُ الْكِبَرُ وَلَهُ ذُرِّيَّةٌ ضِعْفًا فَأَصَابَهَا إِعْصَارٌ فِيهِ نَارٌ فَاحْتَرَقَتْ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمُ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ

Kome bi od vas bilo drago da posjeduje bašću punu palmi i vinove loze kroz koju teku rijeke i u kojoj ima svakojakih plodova, a da je ostario i da ima nejaku djecu, a da onda naide vatrena oluja preko nje i ona izgori? – Tako vam Bog objašnjava dokaze da biste razmislili.¹³

الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُم بِالْفَحْشَاءِ وَاللَّهُ يَعِدُكُم مَّغْفِرَةً مِّنْهُ وَفَضْلًا وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ

Šejtan vas plaši neimaštinom i navraća vas na razvrat, a Bog vam obećava oprost i nagradu Svoju; Bog je svemoćan i zna sve.¹⁴

وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِّنْ نَّفَقَةٍ أَوْ نَذَرْتُمْ مِّنْ نَّذْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُهُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ

Za sve što potrošite i što zavjetujete – Bog, sigurno, za to zna! – A nasilnicima neće niko moći pomoći.¹⁵

إِنْ تُبَدُّوا الصَّدَقَاتِ فَنِعِمَّا هِيَ وَإِنْ تُخْفُوهَا وَتُؤْتُوهَا الْفُقَرَاءَ فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَيُكَفِّرُ عَنْكُم مِّنْ سَيِّئَاتِكُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ

¹² El-Bekare, 265.

¹³ El-Bekare, 266.

¹⁴ El-Bekare, 268.

¹⁵ El-Bekare, 270.

*Lijepo je kada javno dajete milostinju, ali je za vas bolje da je dajete siromasima kad niko ne vidi, i On će preći preko nekih vaših hrdavih postupaka. – A Bog dobro zna ono što radite.*¹⁶

لَيْسَ عَلَيْكَ هُدَاهُمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ فَلَا تُنْفِسْكُمْ وَمَا تُنْفِقُونَ إِلَّا ابْتِغَاءَ وَجْهِ اللَّهِ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تُظْلَمُونَ

*Ti nisi dužan da ih na pravi put izvedeš, Bog izvodi na pravi put onoga koga On hoće. Imetak koji udijelite drugima u vašu je korist, ono što udijelite drugima neka bude samo Bogu za ljubav – a ono što od imetka udijelite drugima nadoknadit će vam se potpuno, neće vam biti učinjeno krivo.*¹⁷

لِلْفُقَرَاءِ الَّذِينَ أُحْصِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا يَسْتَطِيعُونَ ضَرْبًا فِي الْأَرْضِ يَحْسَبُهُمُ الْجَاهِلُ أَغْنِيَاءَ مِنَ التَّعَقُّفِ تَعْرِفُهُمْ بِسِيمَاهُمْ لَا يَسْأَلُونَ النَّاسَ إِحْقَاقًا وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ

*I to siromasima koji, zauzeti na Božijem putu, nemaju vremena da zarađuju pa onaj koji nije u to upućen misli da su, zbog skromnosti, imućni; poznat ćeš ih po izgledu njihovu, oni proseći ne dodijavaju ljudima. – A ono što od imetka drugima date – Bog, sigurno, za to zna.*¹⁸

الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُم بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ سِرًّا وَعَلَانِيَةً فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

*Oni koji udjeljuju imetak svoj i noću i danju, tajno i javno, dobit će nagradu od Gospodara svoga; i ničega se oni neće bojati i ni za čim oni neće tugovati.*¹⁹

¹⁶ El-Bekare, 271.

¹⁷ El-Bekare, 272.

¹⁸ El-Bekare, 273.

¹⁹ El-Bekare, 274.

DESETO POGLAVLJE

Dokidanje kamate

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٢٧٨﴾ فَإِن لَّمْ تَفْعَلُوا فَأْذَنُوا بِحَرْبٍ مِّنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِن تُبْتُمْ فَلَكُمْ رُءُوسُ أَمْوَالِكُمْ لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ

O vjernici, bojte se Boga i od ostatka kamate odustanite, ako ste pravi vjernici. Ako ne učinite, eto vam onda, nek' znate, rata od Boga i Poslanika Njegova! A ako se pokajete, ostat će vam glavnice imetaka vaših, neće nikoga oštetiti, niti ćete oštećeni biti.¹

PITANJA

1. Šta znači riječ *takva* (تقوى)?
2. Šta znači *takva* pred Bogom?
3. Šta se misli pod *riba*² (ربا)?
4. Kakve su karakteristike kamate zbog kojih je tako oštro zabranjena?
5. Koje je mjesto imala kamata u životu muslimana, pa je tako oštro suzbijena?
6. Kako je tekao put zabranjivanja kamate u Kur'anu, i da li je prije ovog ajeta bilo objavljeno drugih ajeta o ovom pitanju?
7. Da li su Bog i Njegov poslanik objavili rat onima koji uzimaju kamatu ili su oni koji uzimaju kamatu objavili rat Bogu i Poslaniku?
8. Zašto je zabranjen ostatak kamate, a ono što je već bilo uzeto oprošteno?

¹ *El-Bekare*, 278-279.

² Kamata. (Op. prev.)

9. Da li princip: *Necete nikoga ošteti, niti ćete oštećeni biti* (لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ) važi uvijek ili se samo odnosi na pitanje kamate?
10. Šta se nudi kao zamjena za uklanjanje kamate iz islamskog ekonomskog sistema?

ODGOVORI NA PITANJA

1. Šta znači riječ *takva* (تقوى)?

Riječ *takva* označava nadziranje, šticeenje samoga sebe, zaštita i čuvanje sebe od opasnosti.

Čovjek se na putu vlastitog usavršavanja susreće sa mnogobrojnim opasnostima. Unutarnje opasnosti, koje mu prijete od strane putene duše (*nefsi emmare*), i njegove zemaljske dimenzije, čija je namjera da ga zadrže u blatu strasti i tjelesnih užitaka, a konac toga je utapanje u zabavi, uživanjima, udobnosti, razvratu i iluzijama. S druge strane se nalaze vanjske opasnosti koje čovjeku prijete od strane šejtana, oholih ljudi, nasilnika i dunjalučara, a koji s ciljem proširivanja svojih vojski i iskorištavanja sposobnih snaga za postizanje prljavih i šejtanskih ciljeva prilaze ljudima i hvataju ih u svoje zamke.

Svaki vjernik, koji hodi kroz život, susreće se sa ovim opasnostima i uvijek je izložen raznim nedaćama, što stvara stalnu mogućnost za pad. Da bi se sačuvao od ovih nedaća, neophodno je da se podvrgne posebnom i stalnom nadzoru. Ovaj nadzor u Kur'anu se spominje kao *takva* (bogobožnost) i ima veoma široko i duboko značenje. S obzirom na vrstu opasnosti i njena različita očitovanja, takvaluk zadobija veliki broj ogranaaka. S obzirom na različite stepene savršenstva i raznolikost uvjeta u kojima se nalaze duhovni putnici, takvaluk im pruža odgovarajuće metode nadzora.

Ukoliko ljudsko tijelo izgubi sposobnost samoodbrane, zasigurno će brzo umrijeti. Ukoliko društvo izgubi moć odbrane od neprijatelja, neprijatelj će veoma lahko ovladati tim društvom. Vrt koji nema zida, bez sumnje će biti poharan od strane lopova. Iman ili vjerovanje je, također, veliko bogatstvo za čije čuvanje je vjernicima potrebna duboka budnost i veliki nadzor kako bi se spriječio prodor stranaca i kako bi se šejtani onemogućili da poharaju cvjetove vrta imana. Ova vrsta izričitog i budnog nadzora u Kur'anu se naziva takvaluk.

2. Šta znači *takva* pred Bogom?

Šta znači samonadzor u odnosu na Boga? Bog je taj koji neće čovjeku nanijeti ni najmanji zulum i nasilje, pa čak je zamišljanje nečega takvog pogrešno. Božija ogromna milost obuhvata cjelokupnu egzistenciju, a ljudima pripada najveći dio ove milosti, Bog je Milostiviji od najmilostivijeg, a to znači da je prema ljudima blaži nego što su oni sami prema sebi, Bog je Plemenitiji od najplemenitijeg i Suosjećajniji od najsuosjećajnijeg i Nježniji od najnježnijeg – pa zašto je onda rečeno da se pazimo i nadziremo u odnosu na ovakvog Boga?

Božija milost i mudrost iziskuju i nešto drugo, a to je ozbiljnost poretka koji vlada u svijetu. Nije moguće primijetiti ni najmanju trunku slabosti u upravljanju Ovim svijetom, a Božiji zakoni se ostvaruju u cijelosti. S druge strane, čovjeku kao najljepšem cvijetu buketa stvaranja data je moć izbora kako bi sam izabrao svoj put i kako bi sam odredio svoju sreću ili nesreću. U jednom takvom prostoru za čovjekovo kretanje su određene granice i ograničenja, precizirani su zaštićeni prostori da ne bi sišao sa srednjeg puta. Približavanje bilo kojoj od ovih granica označava zastajanje i stagnaciju na putu,

a ponekad to čovjeku nanosi i određene štete, koje su bolne i nepodnošljive. Ovi prostori i precizne granice su zacrtani putem savršene Božije mudrosti, a putem Božije volje igraju svoju ulogu u ovom složenom svijetu egzistencije.

Takvaluk u odnosu na Boga znači nepribližavanje zaštićenim prostorima, koje je Bog odredio za uređivanje ljudskog kretanja na putu usavršavanja. Približavanje tim prostorima označava trpljenje određene štete.

Naravno, Bog ima Svoje kazne i kažnjavanja, a približavanje granicama grijeha znači i približavanje Božijim kaznama. Nužno je da se čuvamo Božije srdžbe i bijesa i da pazimo kako ne bismo sami pripremili teren da nas pogodi Božija kazna.

Uvažavanje edeba ili pravila ponašanja u Božijoj bliskosti, odanost propisima robovanja i nadzor nad govorom i ponašanjem pa čak i unutarnjim pobudama, u svim okolnostima, predstavlja takvaluk u odnosu na Boga. To je kao da nam kažu da pazimo da u prisustvu neke uvažene osobe ne načinimo ni najmanju pogrešku, a ne daj Bože da se primijeti kako nismo učtivi. Iako ove preporuke znače naše ograničavanje, njihova svrha je čuvanje poštovanja i dostojanstva one osobe i veći stepen naše koristi. Takvaluk u odnosu na Boga ili imati takvaluk prema Bogu znači upravo uvažavanje i čuvanje ovih propisa i samokontrola u prisustvu Boga.

Kada se nalazimo u društvu ljudi onda sami sebi nametnemo jedan čitav niz ograničenja govora i ponašanja. Sami sebi postavljamo neke zapreke, koje vjerovatno nećemo postavljati kada smo sami. Ukoliko se nalazimo u prisustvu poštovanije i autoritativnije osobe, onda ćemo imati veći stepen samokontrole i obratit ćemo više pažnje na naše djelovanje i ponašanje. Ukoliko nam je očito da je sav svijet očitovanje Boga i Njegove

prisutnosti i da nam je On bliži od žile kucavice te da promatra naše ponašanje i sluša naš govor, pa čak je upoznat i s mislima u našem srcu, zasigurno će naša samokontrola biti preciznija i ozbiljnija. Takva samokontrola i nadzor predstavlja takvaluk prema Bogu, što nam je strogo naređeno.

3. Šta se misli pod *riba* (رِبَا)?

Riječ *riba* leksički označava povećavanje. S obzirom da se kod zajma, ili trgovine zasnovane na kamati, vraća dodatni iznos ili dodatna roba – ta dodatna količina se naziva *riba* (kamata).

Kamata je kada neka osoba pozajmi drugoj određenu količinu novca i odmah na početku naglasi da će na tu količinu dodati dodatni dio novca u odnosu na glavnicu, kao i da će se sa kašnjenjem otplate taj iznos povisiti. Takvo što je moguće i prilikom trgovine određenom robom. Naprimjer, kada neko posudi određenu količinu riže drugoj osobi, pod uvjetom da mu vrati dva puta više. Naravno, u ovakvim slučajevima vjerski pravници su odredili uvjete kao naprimjer da roba koja je podvrgnuta kamatnoj trgovini bude iste vrste.

Čovjek po imenu Omer ibn Jezid, koji je trgovao tkani-
nom, obratio se Imamu Sadiku, mir s njim, riječima: “Bio
žrtvom za te, ljudi smatraju da je davanje kamatnog zajma
osobi u stanju nužde, također, zabranjeno, da li je tako?”
Imam Sadik, mir s njim, je odgovorio: “Da, tako je. A razlog
tome je sljedeći. Da li poznaješ i jednog bogataša ili siromaha
koji bi bez potrebe ili nužde prihvatio ovu vrstu trgovine? O
Omere! Uzvišeni Bog je dozvolio trgovinu, a zabranio kamatu.
Ti možeš uzeti dobit koju si zaslužio svojim radom, ali ka-
mata je zabranjena.”

Ista osoba je Imama Sadika pitala šta je kamata. Imam Sadik, mir s njim, je rekao: “Kamata je da daš nekoliko srebrenjaka, a da uzmeš dva puta toliko ili da daš neku količinu pšenice, a da uzmeš dva puta toliko iste robe.”³

4. Kakve su karakteristike kamate zbog kojih je tako oštro zabranjena?

Kod uobičajene trgovine, roba i posao kruže, nasuprot kamati gdje novac kruži tako da sam novac proizvodi novac bez ikakvog rada ili premještanja robe. Osoba u stanju potrebe pozajmljuje novac i obavezuje se da vrati veći iznos. Što više kasni s povratom, ovaj iznos se povećava – sve dok novac od kamate ne naraste nekoliko puta više od same glavnice. Siromah postaje siromašniji, a bogataš bez ikakvog rada umnožava svoje bogatstvo, tako da klasne razlike dobijaju uzlaznu oštru putanju. Bogatstvo koje je trebalo poslužiti stvaranju radnih mjesta i razvoju ekonomije u društvu djeluje u smjeru još većeg osiromašnja ljudi u stanju potrebe i stvara mnogobrojne probleme u društvu.

Kamata je aktualna tamo gdje osoba koja vraća kamatu živi u teškom siromaštvu i bijedi, i koja pod tako teškim uvjetima života prihvata teške obaveze i ugovore. U takvim uvjetima bogataši s jedne strane, i islamska vlast s druge strane, su obavezni da pomognu osobama kojima je to potrebno i da pružanjem pomoći omoguće rješavanje njihovih problema. Iskorištavanje date situacije od strane bogataša u kojoj su siromašni prinuđeni uzimati bilo koju vrstu zajmova, sa bilo kojim uvećanjem, umnogome remeti uobičajeni tok ekonomije

---

³ *Vesailu-š-ši'a*, sv. 17, str. 447.

u društvu i ustvari predstavlja otvoreno nasilje prema nejakim slojevima društva. Takvo što izaziva neprijateljstvo među ljudima i kao rezultat toga u pitanje dolazi sigurnost društva. Kada god se ukaže pogodna prilika, siromašni razmišljaju o osveti bogatima i suprotstavljaju im se u namjeri da vrata prava koja im pripadaju.

U islamskom društvu svi imaju pravo na život, a povećanje bogatstva je prihvatljivo proporcionalno uobičajenom i legalnom trudu. Međutim, iskorištavanje krizne situacije u društvu i neispravna prevlast nad siromašnim odnosno "naslanjanje na nebudere bogatstva" vršenjem pritiska na siromašne slojeve društva, predstavlja krajnji zulum i iz perspektive islamske logike nikako nije prihvatljivo. Islam se s tim žestoko obračunava tako da takvo što naziva "rat protiv Boga".

Bogataši nemaju pravo da svoje bogatstvo zadrže i da one-moguće društvu da se koristi njihovim bogatstvom:

وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يَنْفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُمْ
بِعَذَابٍ أَلِيمٍ

Onima koji zlato i srebro gomilaju i ne troše ga na Božijem putu – navijesti bolnu patnju.⁴

Oni, također, nemaju pravo da neispravnim korištenjem svojih bogatstava upropaštavaju živote kolektiva i da istovremeno umnožavaju svoja bogatstva. Zabrana kamate počiva upravo na ovim temeljima i ima za cilj širenje pravde u ljudskoj zajednici.

Kao što je individualna kamata zabranjena i ima negativne posljedice za društvo, od kojih smo neke spomenuli, državna

⁴ *Et-Tevbe*, 34.

ili bankovna kamata je, također, zabranjena i predstavlja veće zlo. Nažalost, zbog njene rasprostranjenosti u svijetu, ružnoća ovakvog zuluma je izbljedjela i danas za ljude predstavlja nešto sasvim obično. Ako su nekada bogataši bili zabrinuti za sigurnost svojih bogatstava, danas su im banke donijele sigurnost i oni bez imalo brige i bez ikakvog rada svake minute umnožavaju svoja bogatstva tako da se svake sekunde povećava razlika između siromašnih i bogatih.

Ulaganje sa običnim dobitkom i sa posredništvom banke, u slučaju ispravnog poslovanja, istovremeno povećava bogatstvo bogataša i pokreće život osoba u stanju potrebe, bez toga da sa sobom nosi probleme koje donosi kamata. Na ovom polju u bankarskom sistemu Islamska Republika je poduzela ohrabrujuće korake i nakon što se ovakav sistem upotpuni možemo se nadati da će to predstavljati dobar uzor za izbacivanje kamate.

5. Koje je mjesto imala kamata u životu muslimana, pa je tako oštro suzbijena?

Arabija nije bila poljoprivredno područje, stočarstvo nije bilo naročito razvijeno, a rudnici u to vrijeme nisu iskorištavani. Većina aktivnosti u to vrijeme bila je usmjerena na poslove oko trgovine, što je omogućilo širenje aktivnosti u vezi sa kamatom. Kamatari su u to vrijeme upravljali ekonomskim tržištem. Sasvim je jasno da je proizvod takve situacije upropaštavanje života siromašnih i nejakih slojeva društva, i da je društvo izgaralo u problemima nastalim od uzimanja kamate i svim onim što to slijedi. S obzirom da islam nije samo vjera za drugi svijet i da je Božiji poslanik uvijek u obzir uzimao sreću na ovom i na onom svijetu, bilo je neophodno dobro

promisliti o ovom problemu i poduzeti aktivnosti na uklanjanju istog iz života ljudi.

6. Kako je tekao put zabranjivanja kamate u Kur'anu, i da li je prije ovog ajeta bilo objavljeno drugih ajeta o ovom pitanju?

Prvi ajet objavljen je u Meki:

وَمَا آتَيْتُمْ مِّن رِّبَا لِّيَرْبُوَ فِي أَمْوَالِ النَّاسِ فَلَا يَرْبُو عِنْدَ اللَّهِ وَمَا آتَيْتُم مِّن زَكَاةٍ تُرِيدُونَ وَجْهَ اللَّهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُضْعِفُونَ

*A novac koji dajete da se uveća novcem drugih ljudi neće se kod Boga uvećati, a za milostinju koju udijelite da biste se Bogu umili – takvi će dobra djela svoja umnogostručiti.*⁵

U ovom ajetu je riječ o beskorisnosti kamate kod Boga, a ukazuje se i na nezadovoljstvo zbog pojave kamate.

U Medini su prvo objavljeni neki ajeti sure Ali 'Imran:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا الرِّبَا أَضْعَافًا مُّضَاعَفَةً وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿١٥٠﴾ وَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ ﴿١٥١﴾ وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ

*O vjernici, ne jedite kamatu višestruko uvećavanu, i Boga se bojte, jer ćete tako uspjeti, i čuvajte se vatre za nevjernike pripremljene, i pokoravajte se Bogu i Poslaniku da bi vam bila milost ukazana.*⁶

U ovim ajetima je jasno izrečena zabrana uzimanja kamate, a riječ je i o ahiretskim posljedicama kamate, a to je džehennemaska vatra. S obzirom da ovi ajetu počinju riječima *O vi koji vjerujete* u nastavku ćemo se njima malo više posvetiti.

⁵ *Er-Rum*, 39.

⁶ *Ali 'Imran*, 130-132.

Posljednji ajeti koji su objavljeni sa oštrim tonom, bili su ajeti sure *Bekare* o kojima ćemo sada nešto reći:

الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَا لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ الَّذِي يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا إِنَّمَا الْبَيْعُ مِثْلَ الرِّبَا وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا فَمَنْ جَاءَهُ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّهِ فَانْتَهَى فَلَهُ مَا سَلَفَ وَأَمْرُهُ إِلَى اللَّهِ وَمَنْ عَادَ فَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٢٠٥﴾ يَمْحَقُ اللَّهُ الرِّبَا وَيُزِيلِ الصَّدَقَاتِ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ كَفَّارٍ أَثِيمٍ ﴿٢٠٦﴾ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٢٠٧﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٢٠٨﴾ فَإِن لَّمْ تَفْعَلُوا فَأْذَنُوا بِحَرْبٍ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِن تُبْتُمْ فَلَكُمْ رُءُوسٌ أَمْوَالِكُمْ لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ ﴿٢٠٩﴾ وَإِن كَانَ ذُو عُسْرَةٍ فَنَظِرَةٌ إِلَىٰ مَيْسَرَةٍ وَأَن تَصَدَّقُوا خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٢١٠﴾ وَاتَّقُوا يَوْمًا تُرْجَعُونَ فِيهِ إِلَى اللَّهِ ثُمَّ تُوَفَّى كُلُّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ

Oni koji se kamatom bave dići će se kao što će se dići onaj koga je dodirom šejtan izbezumio, zato što su govorili: "Kamata je isto što i trgovina." A Bog je dozvolio trgovinu, a zabranio kamatu. Onome do koga dopre pouka Gospodara njegova – pa se okani, njegovo je ono što je prije stekao, njegov slučaj će Bog rješavati; a oni koji to opet učine – biće stanovnici Džehenna, u njemu će vječno ostati. Bog uništava kamatu, a unapređuje milosrđa. Bog ne voli nijednog nevjernika, grešnika. One koje vjeruju i čine dobra djela i molitvu obavljaju i zekat daju čeka nagrada kod Gospodara njihova; i ničega se oni neće bojati i ni za čim oni neće tugovati. O vjernici, bojte se Boga i od ostatka kamate odustanite, ako ste pravi vjernici. Ako ne učinite, eto vam onda, nek znate, rata od Boga i Poslanika Njegova! A ako se pokajete, ostat će vam glavnice imetaka vaših, nećete nikoga oštetiti, niti ćete oštećeni biti. A ako je u nevolji,

*onda pričekajte dok bude imao; a još vam je bolje, nek znate, da dug poklonite. I bojte se Dana kada ćete se svi Bogu vratiti, kada će se svakome ono što je zaslužio isplatiti – nikome krivo neće učinjeno biti.*⁷

Iz ovih ajeta se jasno može zaključiti da zabrana, iz prethodno objavljenih ajeta, nije bila prihvaćena od strane svih muslimana i da su oni nastavili poslove sa kamatom. Oni nisu mogli tek tako odustati od velikog dobitka bez truda trgovanja, tako da su počeli pronalaziti slaba opravdanja kako ne bi prihvatili Božiju naredbu.

Iako je sura *Bekare* po redoslijedu u Kur'anu objavljena prije sure *Ali 'Imran*, postoje pokazatelji koji potvrđuju da su ovi ajeti objavljeni nakon ajeta sure *Ali 'Imran*. Sujuti u tefsiru *Ed-Durru-l-mensur* navodi predaje u kojima stoji da su ovo posljednji ajeti koji su objavljeni Poslaniku. Veliki komentatori Kur'ana, poput Allame Tabatabajija ističu da ovi ajeti sure *Bekare* objavljeni nakon ajeta sure *Ali 'Imran*.

7. Da li su Bog i Njegov poslanik objavili rat onima koji uzimaju kamatu ili su oni koji uzimaju kamatu objavili rat Bogu i Poslaniku?

Riječ *izn* (اذن) kada dođe sa *lamom* kao prijedlogom, dolazi u značenju uzimanje dopuštenja. Ako dolazi sa *ba* kao prijedlogom, onda dolazi u značenju objavljivanja neke teme – tako da je u ovom slučaju riječ *fe'zenu* (فاذنوا) poput riječi *fa'lemu* (فاعلموا), a to znači “neka oni koji uzimaju kamatu znaju da će Bog i Poslanik s njima ratovati.”

Međutim, ukoliko se *fe'zenu* čita kao imperativ (od infinitiva *izan*), onda dolazi u značenju “onda Bogu i Poslaniku

---

⁷ *El-Bekare*, 275-281.

objavite rat!”, a to znači: “S ovim što radite vi ratujete protiv Boga i Poslanika.”

Prvo značenje više odgovara predajama Božijeg poslanika, s.a.v.a., koje se navode u vezi sa ovim ajetima. Naime, Poslanik, s.a.v.a., je naredio namjesniku Meke da ukoliko članovi porodice Ali Mugire (poznati kamatari u to vrijeme) ne odustanu od svojih kamatarskih poslova, Poslanik će protiv njih ratovati.

U skladu s ovim značenjem Bog i Poslanik, s.a.v.a., se suprotstavljaju kamatarima. Bog čini to objavljivanjem zabrane činjenja ovog djela, a Poslanik prenošenjem ove Božije odredbe. Tako su učinili prvi korak na planu sprječavanja ovog nedolichnog ekonomskog ponašanja i u kasnijoj fazi su muslimane pripremili da se ozbiljno suprotstave takvim osobama.

Drugo značenje je, također, ispravno. Neprihvatanjem Božije odredbe i nastavljanjem sa svojim kamatarskim poslovima, kamatari se praktično suprotstavljaju Bogu i Poslaniku. Oni ni nakon upozorenja nisu osviješteni i ustrajavaju na pogrešnom putu. Ovakvo tvrdoglavo ophođenje predstavlja rat protiv Boga i Poslanika, makar oni verbalno takvo što nisu izrekli, pa makar se i svrstavali među vjernike. Šta je suština rata? Rat označava djelovanje u smjeru uništavanja suprotne strane i u slučaju neposjedovanja takvih mogućnosti nastojanje da se isti oslabi. Kamatari svojim djelovanjem krše poštivanje Božije odredbe i bave se slabljenjem Božijih propisa. Pored toga, prema Božijim robovima čine zulum i nasilje, onemogućavaju im prirodno pravo da imaju normalan život i upravo zbog toga se suprotstavljaju Bogu.

Kamatari su u jednom nepravednom ekonomskom ratu vršili veliki pritisak na siromašne i ljude u stanju potrebe.

Prolaskom vremena sve više su ih stezali. Rat protiv Božijih robova u stvari je rat protiv Boga. Kamatari su, htjeli to ili ne, ušli u bojno polje ovakvog rata i bez sumnje bit će poraženi. Zar može Bog izgubiti u nekom ratu?

8. Zašto je zabranjen ostatak kamate, a ono što je već bilo uzeto oprošteno?

Islam je poduzeo veoma ozbiljne korake u cilju rješavanja problema kamate i u jednom izvanrednom pojašnjenju kamatu proglasio činom protiv Boga i Poslanika i upozorio kamatare da počinju rat protiv Boga i Poslanika. U Kur'anu je veoma malo ovakvih nastupa, što ukazuje na čvrstu odlučnost da se kamata iskorijeni. Međutim, u cilju rješavanja jednog problema ne treba stvarati druge probleme u društvu i dovesti u pitanje sigurnost društva. Da su kamatari bili obavezni vratiti dužnicima ono što su uzeli kao kamatu od njih, bila bi narušena sigurnost društva i društvo bi bilo zahvaćeno sukobima i ratovima. Ko god je nekada ranije nekome dao kamatu od njega bi tražio da mu vrati onaj dodatni iznos. To bi se odnosilo i na mrtve. Potomci onih koji su uzimali kamatni zajam bi se obraćali kamatarima ili njihovim potomcima i od njih bi tražili višak iznosa. Jasno je da bi u društvu, u kom je kamata jedan od temelja ekonomije i u kom su mnogi ljudi na neki način bili zahvaćeni kamatom, došlo do velikih problema, koji su u pogledu ugrožavanja društvene sigurnosti mnogo opasniji od same kamate.

Pored navedenog, princip: "Islam dokida sve ono što je bilo prije njega" (الإسلام يُجِبُّ ما قبله)⁸ važi i za kamatu. To znači da

---

⁸ *'Avali-l-le'ali*, sv. 2, str. 54.

su objavljivanjem ajeta o propisu klanjanja namaza svi muslimani morali naklanjati one namaze koje nisu klanjali od vremena kada su postali punoljetni do tada, zasigurno mnogi od njih ne bi bili u stanju da to izvrše. Isto bi se desilo i kod ostalih vjerskih propisa. Kada je u pitanju kamata, propis o zabrani iste stupa na snagu od onog dana kada je objavljena i svaka dodatna korist koja se nakon toga stekne potpada pod ovu zabranu. Međutim, ono što se odnosi na period prije objavljivanja zabrane, s obzirom da se zakon ne odnosi na ono što mu prethodi, neće potpasti pod ovu odredbu.

9. Da li princip: *Nećete nikoga oštetiti, niti ćete oštećeni biti* (لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ) važi uvijek ili se samo odnosi na pitanje kamate?

Ovaj princip spada u red neupitnih principa kur'anske društvene politike i ubraja se u jedan od ponosa islamskih učenja. Ovaj princip kategorički dominira svim islamskim propisima i svim individualnim i kolektivnim ponašanjima muslimana i tu ne postoji izuzetak. Ni u jednom Božijem propisu ne postoji ni najmanji trun nasilja i nepravde prema bilo kome i nikome nije data dozvola da prema nekome čini zulum. S druge strane, žestoko se zabranjuje prihvatanje zulum, a muslimani nemaju pravo u normalnoj situaciji prihvatiti nepravdu i zulum.

Ovaj ajet želi predstaviti jedan od jasnih primjera zulum prema ljudima. Kamatari na leđa siromašnih tovore veliki zulum i po cijenu uništenja stotina života nejakih ljudi povećavaju svoja nelegalno stečena bogatstva. Zabranom kamate učinjen je temeljni korak na planu uklanjanja ovog zulum i nepravde. Međutim, tu se sve ne završava i postoji potreba za nečim što bi to upotpunilo, a to je institucionaliziranje prakse

borbe protiv zuluma i nepravde i sprječavanje prihvatanja zuluma. Kao što je uzimanje kamate haram, tako je i davanje kamate haram. Osobe koje prihvataju ovako nešto ugrožavaju vlastito dostojanstvo i omogućavaju zulum i nepravdu. Na taj način sudjeluju u zulumu zalima i prihvatanjem zuluma oni pomažu njegovom širenju.

Rasprava o borbi protiv zuluma u islamu je veoma široka i duboka i zahtijeva zasebno objašnjenje.

10. Šta se nudi kao zamjena za uklanjanje kamate iz islamskog ekonomskog sistema?

Ukoliko islam dokida jednu negativnu aktivnost, onda otvara veliki broj dozvoljenih puteva. Jedan od izgovora kamata bio je i taj da ljudi imaju potrebu za novcem i da oni žele da im pomognu. Islam sa dobrovoljnim i beskamatnim zajmom i podsticanjem ljudi da daju pozajmice, pa čak i širenjem svojevrsne kulture na tom planu, ovaj izgovor kamata čini besmislenim. Drugi izgovor kamata bio je taj da oni imaju novac koji može omogućiti ljudima da rade, te da oni na neki način otvaraju radna mjesta i pokreću točak ekonomije u društvu tako da, po njima, nema razlike između njihovih aktivnosti i drugih ekonomskih aktivnosti. Islam je dozvoljavanjem finansijske špekulacije, napoličarstva, iznajmljivanja plodonosnih stabala, nagrađivanja po ugovoru, ortakluka i sklapanja raznih vrsta ugovora omogućio korištenje neaktivnog novca, bez ikakvog negativnog uticaja i štete od kamate.

Ustrajavanje na udjeljivanju i podsticanje vjernika da udjeljuju, predstavlja još jedan način islamskog rješavanja problema ljudi u stanju potrebe i "odršavanje četvorova" života nejakih i ljudi koji se nalaze u problemima. Zanimljivo je

spomenuti da se ovi ajeti koji govore o kamati nalaze odmah nakon ajeta o udjeljivanju, što zasigurno nije bez nekog jasnog povoda. Možda je razlog u tome što Kur'an prvo ukazuje na način rješavanja nekog društvenog problema i nakon toga govori o zabrani kamate.

NAPOMENE

– U ovom ajetu se nakon preporučivanja takvaluka govori o jednom od primjera pridržavanja takvaluka. To je jedna od odgojnih metoda Kur'ana, koji se uglavnom ne zadovoljava predstavljanjem općih načela, već navođenjem prikladnih primjera, određenu temu čini razumljivijom i primjenjivijom.

Primjer koji se u ajetu koristi za pridržavanje takvaluka predstavlja jedno od temeljnih poglavlja ekonomskih pitanja u Kur'anu, a to je izbacivanje kamate iz muslimanskog ekonomskog sistema. Pitanja osiguravanja životnih potrepština i uobičajenog toka života ljudi na jedan ispravan način, predstavlja ključne stavke islamskog programa. Nije jasno kakva opravdanja imaju u odnosu na ovaj i njemu slične ajete oni koji smatraju da je islam individualna vjera i da se odnosi samo na onaj svijet. Ekonomska pitanja su najopipljiviji dio ljudskog života i islam ovom pitanju pridaje veliki značaj. On je po ovom pitanju predstavio svoju načelnu politiku. Iako sve do danas jedan dio ove politike nije u praksi proveden, a ponekad se ostvaruje krnjavo, kao na primjer u Islamskoj Republici, s aspekta zakona kamata je uklonjena iz bankarskog sistema, što predstavlja nešto veoma značajno i na svoj način novo i hvale vrijedno. Međutim, zbog slabog nadzora, a često i grešaka, obični ljudi ne vjeruju da postoji ikakva razlika

između kamate i ugovora koji se sklapaju u bankama. Potrebno je poduzeti ozbiljne korake za rješavanje ovog problema.

Jedan od ključnih problema i univerzalnih politika islama na društvenom i ekonomskom planu jeste smanjivanje klasnih razlika i potpomaganje slabih i siromašnih slojeva društva. Ko god imalo poznaje islam neće ni najmanje posumnjati da ova politika predstavlja jedno od ključnih poglavlja islama, koja nije moguće izostaviti. Naravno, islam ne širi samo parole, već pored predstavljanja ideja i ideala nudi i praktične puteve i rješenja. Izbacivanje kamate predstavlja jedan od ovih puteva i rješenja. Aktualiziranje zekata, sadake, dobrovoljnog beska-matnog zajma, podsticanje na pozitivne ekonomske aktivnosti, jačanje duha uzajamnog pomaganja... ide upravo u tom smjeru.

Ajet počinje sa imanom: *O vjernici* (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا), a završava sa isticanjem vjere: *ako ste pravi vjernici* (إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ). Uistinu, ovaj ajet poručuje da kamatari nemaju nikakve veze sa imanom i vjerom u Boga, i vjernici se moraju ozbiljno od njih udaljiti.

SADRŽAJ

UVOD	5
PRVO POGLAVLJE: Poštivanje pravila lijepog ponašanja	9
Pitanja	9
Odgovori na pitanja	9
Napomene	12
DRUGO POGLAVLJE: Sabur i postojanost, tajna uspjeha	17
Pitanja	17
Odgovori na pitanja	18
Napomene	23
Pojašnjenje u vezi sa saburom	24
TREĆE POGLAVLJE: Zahvala, edeb robovanja	29
Pitanja	29
Odgovori na pitanja	30
Napomene	36
ČETVRTO POGLAVLJE: Čuvanje sigurnosti društva	40
Pitanja	40
Odgovori na pitanja	41
Napomene	47
PETO POGLAVLJE: Post, korak prema bogobožnosti	49
Pitanja	50
Odgovori na pitanja	51
Napomene	64

ŠESTO POGLAVLJE: Stepen predanosti	66
Pitanja	66
Odgovori na pitanja	67
Napomene	77
SEDMO POGLAVLJE: Udjeljivanje, riznica za ahiretsko putovanje ...	79
Pitanja	79
Odgovori na pitanja	80
Napomene	99
OSMO POGLAVLJE: Iskreno udjeljivanje bez prigovora	100
Pitanja	100
Napomene	114
DEVETO POGLAVLJE: Udjeljivanje najboljih stvari	117
Pitanja	117
Odgovori na pitanja	118
Napomene	128
DESETO POGLAVLJE: Dokidanje kamate	131
Pitanja	131
Odgovori na pitanja	132
Napomene	146

ČOVJEKOV ZAVJET BOGU

Izdavač
Fondacija "Mulla Sadra"
u Bosni i Hercegovini

Za izdavača
AKBAR EYDI

Lektura
SABINA ŠIŠIĆ

Korektura
MERIMA DERVIŠBEGOVIĆ

DTP
MAHIR SOKOLIJA

Štampa
DOBRA KNJIGA

Za štampariju
IZEDIN ŠIKALO

CIP – Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo

28-4

MUHAMMADIYAN, Muhammad

Čovjekov zavjet Bogu. Sv. 1 / Mohammad Mohammadijan ;
preveo s perzijskog Sedad Dizdarević. – Sarajevo : Fondacija “Mulla
Sadra”, 2012. – 147 str. ; 24 cm

Izv. stv. nasl. na perz. jeziku. – Bibliografija i bilješke uz tekst.

ISBN 978-9958-657-48-1

I. Mohammadijan, Mohammad vidi Muhammadiyan, Muhammad
COBISS.BH-ID 19432454